

1983/84:122

Onsdagen den 11 april fm.

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

2 § Tids- och ärendepplaner

Anf. 1 TALMANNEN:

Till kammarens ledamöter har i dag utdelats preliminära tids- och ärendepplaner för återstoden av riksmötet 1983/84.

3 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1983/84:180 till skatteutskottet

1983/84:181 till kulturutskottet

1983/84:185 till utrikesutskottet

1983/84:186 till skatteutskottet

1983/84:188 till jordbruksutskottet

1983/84:189 och 195 till skatteutskottet

4 § Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkanden 1983/84:33 och 35

Justitieutskottets betänkande 1983/84:23

Utrikesutskottets betänkanden 1983/84:11–13 och 17

Utbildningsutskottets betänkanden 1983/84:21 och 22

Trafikutskottets betänkanden 1983/84:16–18

Näringsutskottets betänkande 1983/84:24

5 § Arbetsmarknadspolitiken

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1983/84:21 om arbetsmarknadspolitiken (prop. 1983/84:100 delvis och förs. 1983/84:7).

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

Anf. 2 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Arbetslösheten slår rekord i socialdemokratis Sverige. Årets arbetsmarknadspolitiska debatt sker mot bakgrund av rekordarbetslöshet och handlingsförklarning från regeringens och arbetsmarknadsministrns sida.

Här sitter i dag i regeringsbänken en arbetsmarknadsminister som ser alltmer bekymrad och sliten ut, och det har hon all anledning att göra. Inget har ju gått som hon tänkt sig och som hon lovat. På arbetsmarknadsområdet pekar alla kurvor åt fel håll.

Efter två år av socialdemokratiskt regerande är den verkliga arbetslösheten större än någonsin. AMS-räkningarnas hög på arbetsmarknadsministrns skrivbord växer, och problemen på kort och lång sikt hopar sig över en redan hårt trängd arbetsmarknadsminister.

Anna-Greta Leijon själv gör allt för att skapa tilltro till motsatsen, men hon kämpar en hopplös kamp mot verkligheten. Nu sitter en socialdemokratisk arbetsmarknadsminister och administrerar en politik vars varumärke är rekordarbetslöshet. Hur känns det, Anna-Greta Leijon, att vara arbetslöshetsminister i stället för arbetsmarknadsminister i en socialdemokratisk regering? För det är nämligen så att mitt i en hygglig högkonjunktur fortsätter arbetslösheten att öka, medan arbetsmarknadsministern i huvudsak ägnar sig åt att expediera AMS beställningar, att till miljardkostnader flytta de arbetslösa runt i statistiken.

Bortsett från tiotusentals nya AMS-jobb har det inte tillkommit ett enda nettoarbetstillfälle. Näringslivet, som sägs vara den omhuldade parten i regeringens arbetsmarknadspolitik, är i själva verket den verkligt förfördelade. Företagen har tvingats att betala de exploderande AMS-räkningarna, till priset av försämrade utvecklingsförutsättningar.

Trots AMS-expansionen klarar man inte av att förse företagen med kvalificerad arbetskraft. Inlåsnings effekterna växer, och vägen ligger öppen mot ett arbetsmarknadspolitiskt fiasko, ett fiasko för den socialdemokratiska regering som vann valet på väljarnas stora tilltro till dess förmåga att häva en långt mindre arbetslöshet än den samma regering står inför i dag.

Förhoppningarna inför framtiden ser inte bättre ut heller, tvärtom. En enig kår av ekonomer, förutom möjligtvis de som uppbär lön i kanslihuset, varnar med stort allvar för den arbetslöshetsfälla Sverige i snabb takt är på väg in i. Ord som massarbetslöshet och hyperinflation blir allt vanligare i socialdemokratis Sverige.

Ni håller på att tappa kontrollen, Anna-Greta Leijon, och klarar inte att föra en självständig och konsekvent arbetsmarknadspolitik, som utgår från den krissituation Sverige befinner sig i. Ni är alltför beroende av särintressen och de stora organisationerna.

Herr talman! Skälen till regeringens misslyckande är att man inte lyckats göra praktisk politik av den egna retoriken på sex politiska nyckelområden.

1. Trots visionen om en ny arbetsmarknadspolitisk strategi, inriktad på näringslivets expansion, är det samma gamla förtorkade socialdemokratiska idégoods som styr. Arbetsmarknadspolitiken är ensidigt inriktad på den

offentliga sektorn. Både finansieringen och förläggningen av de sysselsättningskapande åtgärderna motverkar i själva verket direkt företagets möjligheter att växa och skapa fler jobb. Antalet beredskapsarbeten har passerat gränsen för det praktiskt möjliga. Den offentliga sektorn har stått för ökningarna samtidigt som den del av beredskapsarbetena som är inriktad på näringslivet snabbt försvinner. Ni har satsat 300 milj. kr. som subventioner till fasta jobb i kommuner och landsting. De nyinrättade ungdomslagen är till över 99 % placerade i den offentliga sektorn. Ökningarna av handikappsysselsättningen ligger ensidigt på offentliga arbetsgivare.

Slutligen har regeringen släppt fram en kommunal sysselsättningstillväxt som står i strid med samma regerings uttalade ekonomisk-politiska mål i fråga om tillväxtkoncentration till de privata sektorerna i ekonomin.

Men, herr talman, det är näringslivet som får betala kalaset. Miljarder kronor som annars skulle kunna användas till bättre lönsamhet, större investeringar och förutsättningar för fler riktiga jobb måste nu avsättas för att finansiera statens växande AMS-räkningar. Regeringens eget erkännande i vissa stunder av klarsyn av att skatte- och avgiftshöjningar skapar arbetslöshet leder fram till slutsatsen att man nu från socialdemokratins sida medvetet tycks driva arbetslöshetsskapande politik. Det bekräftas också av att vi nu har rekordarbetslöshet.

Skatte- och avgiftshöjningar motsvarande 15 miljarder kronor, eller i andra mått mätt resurser motsvarande 100 000 långsiktiga nya arbetstillfällen, har använts för att betala den överdimensionerade AMS-politiken. Tydligare än så här, herr talman, kan inte regeringens misslyckade satsning på näringslivet belysas.

2. Arbetsmarknadsministern och regeringen klarar inte heller att styra AMS. Man saknar utredningsresurser som gör det möjligt för arbetsmarknadsdepartementet och regeringen att göra egna bedömningar ens i det kortare perspektivet. Anna-Greta Leijon är helt i AMS händer. Varför har regeringen aldrig en avvikande mening om AMS och parternas ständiga krav på fler miljarder för att sopa upp resultaten av deras egna avtalsrörelser? Varför har den parlamentariska AMS-utredningen vingklippts? Hur kan arbetsmarknadsministern tillåta att AMS direkt går emot beslut i Sveriges riksdag?

När riksdagen med stor majoritet beslutade att behålla de enskilda beredskapsarbetena gick AMS ut och konstaterade att de skall avskaffas. Riksdagens beslut om ungdomslag saboteras av AMS, som ensidigt håller fast vid Anna-Greta Leijons nederlagsproposition i stället för vid riksdagsbeslutet.

Detta trots mot riksdagen är anmärkningsvärt och borde föranleda åtgärder av arbetsmarknadsministern. Men Anna-Greta Leijon sitter i departementet och trycker, rädd för att göra någonting som kan irritera AMS. Har Anna-Greta Leijon inte tänkt på att hon har ansvaret inför riksdagen och inte inför de stora organisationerna? Vad skall vi annars ha en arbetsmarknadsminister till?

3. Regeringen förmår inte att driva en från facket självständig arbets-

marknadspolitik. Hur många tillbakadragna, icke framlagda och ofullbordade propositioner skall riksdagen och väljarna behöva utsättas för av en arbetsmarknadsminister som styrs mer av LO:s och TCO:s veton än av det egna ansvaret att föra en självständig arbetsmarknadspolitik?

Hotet om bråk från LO och TCO om arbetslöshetsförsäkringen resulterade i att Anna-Greta Leijon kapitulerade.

Likadant var det med förslaget om de s. k. svartpensioneringarna. Facket protesterade och arbetsmarknadsministern föll undan. I dag ligger det en ofullbordad proposition på riksdagens bord. Innehållet tillfredsställer facket men åstadkommer inte de förändringar som krävs för att lösa problemen.

I förhandlingarna om ungdomslagen vek sig arbetsmarknadsministern också för facket. LO krävde avtalsenliga löner, och Anna-Greta Leijon fogade sig och gick vidare till riksdagen med fackets diktat.

Herr talman! Landets arbetsmarknadsminister förmår inte att driva fram självständiga förslag till beslut i riksdagen – och det gäller även på områden där hon vet att hon har en bred majoritet för dem.

4. Den pågående avtalsrörelsen håller på att slå sönder möjligheterna till en rimlig utveckling på arbetsmarknaden under resten av 1980-talet. Genom att acceptera för höga löneökningar i den offentliga sektorn driver regeringen fram arbetslöshets- och inflationsskapande avtal på resten av arbetsmarknaden. Regeringen får fullt ut ta ansvar för detta.

Nu får svenska folket betala socialdemokraternas svaghet med arbetslöshet. Regeringens osjälvständighet gentemot facket kommer att visa sig förödande.

5. Regeringen förmår inte heller att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten. Det beror på passivitet och brist på insikt om ungdomsarbetslöshetens orsaker, men också på regeringens underdånighet mot LO. För att klara ansiktet satsar regeringen nu på en åttaårig terapikedja med konstlade jobb för ungdomar mellan 16 och 24 år. Det börjar med ungdomsplatser för 16- och 17-åringar och följs av ungdomslag för 18- och 19-åringar. Avslutningen sker i Örebromodeller för 20–24-åringar. Jag har, herr talman, svårt att tänka mig ett effektivare sätt att avskärma de arbetslösa ungdomarna från de riktiga jobben.

Riskerna för inlåsnings effekter oroar många, dock inte Anna-Greta Leijon och regeringen. De tar på sig ett mycket stort ansvar, men slipper betala skadeståndet. Det får ungdomarna göra, när de drabbas av ännu större svårigheter att komma in på arbetsmarknaden. Den trendmässiga tillväxten av ungdomsarbetslösheten fortsätter. Det är, herr talman, en mycket sannare bild än den arbetsmarknadsministern målade upp i Södertälje under helgen. Hon påstod att vi står i en vändpunkt för ungdomsarbetslösheten.

Inget kan vara mer felaktigt. Om någon förändring kan urskiljas över huvud taget, består den i att ännu fler ungdomar befinner sig i konstlade jobb i den offentliga sektorn och att ungdomsarbetslösheten flyttas runt i arbetslöshetsstatistiken till miljardkostnader. Ungdomarna i ungdomsplat-

ser, ungdomslag och Örebromodeller är precis lika långt ifrån riktiga jobb som tidigare.

En verklig vändpunkt kan bara åstadkommas om Anna-Greta Leijon ger upp sitt envisa förnekande av att löner, arbetsmarknadslagstiftning och dålig yrkesutbildning är ungdomsarbetslöshetens grundorsaker.

6. Anna-Greta Leijon är lika handlingsförlamad när det gäller att förnya arbetsmarknadspolitiken och AMS verksamhet. Den parlamentariska AMS-utredning som riksdagen envist krävde under många år och som till sist började sitt arbete har vingklippts av Anna-Greta Leijon. Utredningens möjligheter att arbeta förutsättningslöst är borta. Det ligger naturligtvis nära till hands att anta att AMS och de centrala facken ställt kravet att denna första utredning utanför AMS kontroll skall stoppas. Om så är fallet, har de fått sin vilja igenom. Nu är fältet fritt för att driva AMS utan inblandning av någon utanförstående.

Herr talman! Jag kan fortsätta länge och räkna upp exempel på hur regeringen och arbetsmarknadsministern släppt kontrollen över det arbetsmarknadspolitiska fögderiet. Det är därför vi nu får bevittna hur arbetslöshetsfällan blir verklighet i Sverige.

Det krävs ett regeringsskifte för att ändra på detta och för att landet skall få en arbetsmarknadspolitik värd namnet. Socialdemokratin går på tomgång och har slut på idéer, handlingskraft och inspiration. Det arbetsmarknadspolitiska initiativet ligger i dag hos de icke-socialistiska partierna. Den fantasilösa och sterila regeringspolitiken skall jämföras med ett sammanhållet borgerligt alternativ, där spännvidden i detaljuppfattningar är avsevärt mindre än meningsmotsättningarna inom arbetarrörelsen.

Utgångspunkten är att vi konstaterar arbetsmarknadspolitikens absoluta begränsningar. Det går inte att långsiktigt upprätthålla sysselsättningen genom konstlade AMS-insatser. En effektiv arbetsmarknadspolitik måste ha en fast grund i en ekonomisk politik som helt och fullt satsar på tillväxt i ekonomins privata sektorer och är inriktad på att drastiskt minska det hot underskotten i ekonomin utgör för den långsiktiga sysselsättningsutvecklingen.

Vi klarar inte heller sysselsättningsproblemen genom en begränsad favorisering av exportindustrin med devalvering på devalvering, medan den övriga delen av näringslivet dignar under högre skatter, fler regleringar och det växande offentliga service- och tjänstemonopolet. Fler AMS-program, mer centralstyrning, fler branschprogram, högre skatter och avgifter på arbete och produktion och ännu mer politisering skapar inte ett enda nytt, långsiktigt tryggt arbete. Stabil expansion på arbetsmarknaden måste bygga på enskilda människors och företags tro på framtiden. Av detta enkla, men viktiga, skäl satsar vår politik just på enskilda individers och företags skaparförmåga och tillväxtkraft. Erfarenheterna visar att 1 kr. i medborgarnas och företagets händer ger fler jobb än samma krona i händerna på politiker och AMS-tjänstemän.

Förnyelsen av arbetsmarknadspolitiken bygger på tre huvudpunkter:

1. Den skall fullt ut vara ett stöd för näringslivets expansion. Arbetsmark-

nadspolitikens uppgifter är att skapa flexibilitet, rörlighet och omställningsförmåga på arbetsmarknaden. Näringslivets finansieringsbörda av den överdimensionerade AMS-politiken skall lättas. Ansträngningarna att klara företagens efterfrågan på utbildad arbetskraft och insatser för att förstärka enskilda människors chanser till arbete skall sättas i första rummet. Samordningen mellan arbetsmarknadsutbildningen, Komvux och de kommunala utbildningsresurserna är nödvändig. Lärlingsutbildning och annan företagsanknuten yrkesutbildning skall öppna vägen för företagets, de arbetslösa och framför allt ungdomarnas önskemål och krav. Nyföretagande skall uppmuntras för att skapa nya företag som kan växa och anställa de arbetslösa.

Lönepolitikens och lönebildningens betydelse skall ägnas betydligt större uppmärksamhet. En förändrad lönestruktur är nödvändig om vi vill ha fler riktiga jobb i framtiden. Löneutvecklingen kan inte ensidigt tillåtas ta hänsyn bara till dem som har jobb. Den måste svara upp mot konkurrensförutsättningar i olika branscher och företag. Den måste, herr talman, stimulera tillväxt, inte motsatsen.

2. Arbetsmarknadspolitikens administration måste förnyas. Det centralstyrda AMS-monopolet klarar inte kravet på effektivitet och flexibilitet. Arbetsmarknadsverket skall decentraliseras och arbeta under mer marknadsmässiga förhållanden. AMS skall syssla med uppgifter som man har förutsättningar att klara bra. Verksamheter som inte "platsar" med det kravet under AMS-paraplyet skall skötas av andra som är bättre rustade att möta företagets, arbetsgivarnas och de arbetslösa servicekrav.

Kommunerna, herr talman, har en viktig roll i arbetsmarknadspolitikens. Men till dem som tror att kommunerna kan ta över ansvaret för hela arbetsmarknadspolitikens vill jag säga att en sådan situation vore lika olycklig som dagens, med en total centralisering till staten och AMS. Staten varken kan eller bör släppa kontrollen över arbetsmarknadspolitikens omfattning. Däremot kan staten naturligtvis köpa tjänster av kommunerna och enskilda, och på så sätt får kommunerna betydligt större frihet att utforma insatserna efter de egna lokala och regionala förutsättningarna.

På vissa områden, herr talman, skall vi släppa in enskilda initiativ. AMU är t. ex. inte bäst på att klara all arbetsmarknadsutbildning. Den kan delvis skötas av andra, som kan göra det både bättre och billigare. Arbetsförmedlandet kan effektiviseras, om vi låter enskilda och organisationer träda in på begränsade områden där AMS misslyckats.

Det sker mycket ute i landet på förmedlingsområdet i dag. Kommunerna har, som vi ser nästan dagligen, liten tilltro till AMS på detta område. Företagen tar egna initiativ för att kompensera bristerna i AMS-monopolet. Olika organisationer i näringslivet och på arbetsmarknaden försöker klara sig genom att själva förmedla arbetskraften. Det är dessa initiativ som vi i de icke-socialistiska partierna vill bygga vidare på och utveckla som ett komplement och en stimulans för den offentliga arbetsförmedlingen. Slutresultatet blir bättre service till kunderna på arbetsmarknaden – kunderna är naturligtvis arbetsgivarna men framför allt de arbetssökande. Det är dem vi

skall värna om, inte det stela och ineffektiva AMS-monopolet.

Moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet vill ge AMS-kommittén möjligheter att lägga fram ett förutsättningslöst förslag 1985, så att förnyelsen inom AMS kan sätta i gång ordentligt redan 1986. Men för detta krävs tyvärr inte bara ändrade förutsättningar för AMS-utredningen – det krävs en ny majoritet och en ny regering.

3. Kampen mot ungdomsarbetslösheten måste utgå från de verkliga orsakerna, lönestruktur, lagar och yrkesutbildning. En ansvarsmedveten och aktiv regering kan inte fly undan verkligheten, om den vill minska arbetslösheten. Det förslår inte med aldrig så många ungdomslag och offentliga beredskapsarbeten. Erfarenheterna visar tvärtom att sådana åtgärder förvärrar arbetslösheten. Parterna måste utsättas för stark påverkan när det gäller att anpassa ingångslönerna för ungdomar. Staten som arbetsgivare skall visa vägen och ta sitt ansvar för lönebildningen på det här området. Yrkesutbildningen skall övergå till företagsförlagd utbildning. Lärlingsutbildningen är en mycket viktig del i en strategi som bygger nya broar mellan skola och arbetsliv och som på längre sikt kan minska arbetslösheten bland ungdomarna.

Lagar och avtal, herr talman, måste avpassas också för dem som försöker få sitt första jobb. Regering och riksdag har ett absolut ansvar för dem som står utanför arbetsmarknaden. Vi skall inte överlåta till de fackliga organisationerna och arbetsgivarna att använda lagarna som skydd för dem som redan har jobb på de arbetslösas bekostnad.

Företagsamhet bland ungdomar måste bli ett annat offensivt inslag i arbetsmarknadspolitiken. Många ungdomar kräver chansen att få testa sina ambitioner mot marknaden genom att starta egna företag. Vilja och kreativitet hos de unga är verkligen något att bygga Sveriges framtid på. Det är bättre än arbetslöshetsbidrag, ungdomslag, Örebromodeller och beredskapsarbeten. Det bygger på enskilda ungdomars skaparförmåga. Det grundas på deras krav på mindre omhändertagande och mer frihet. En ny arbetsmarknadspolitik måste ge dem som vill och vågar chansen att skapa något eget, inte förkväva deras ambitioner med omhändertagande, terapi-kedjor, byråkrati och fackligt krångel.

Herr talman! Vår strategi bygger också på ett djupt känt ansvar för de ungdomar som är verkligt svaga på arbetsmarknaden. Det är ungdomar med lång arbetslöshet som befinner sig i, eller är i riskzonen för, djupa sociala problem och som inte har någon eller mycket bristfällig yrkesutbildning. Vår lönebidragsbaserade lärlingsutbildning är ett exempel på hur man kan ge dessa ungdomar chansen. Det är mer konstruktivt än att sätta dem i kommunala beredskapsarbeten, och det bygger på att vi har en stark tilltro till att också dessa ungdomar har en plats på framtidens arbetsmarknad.

Men, herr talman, att vi tar ansvar för de svaga och utsatta innebär inte att vi, som socialdemokraterna, vill göra alla ungdomar till understödstagare. Ingen ung människa skall behöva vara hänvisad till bidrag en enda dag mer än nödvändigt. Unga människor går ut i livet fyllda av ambitioner, idéer och framtidstro. De kräver att få chansen att skapa något eget och att få klara sin

situation genom egna insatser. Vi, herr talman, vill ge dem den chansen så långt det någonsin är möjligt. Det är den enkla grunden för vårt sätt att se på enskilda ungdomars arbetslöshet.

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21 är till brädden fyllt av reservationer som i detalj visar var på den politiska kartan förnyelsekraften finns inom det arbetsmarknadspolitiska området. Jag yrkar bifall till samtliga reservationer som vi moderata utskotts företrädare står bakom.

Herr talman! Än en gång: Man kan verkligen undra om det behövs en arbetsmarknadsminister i den socialdemokratiska regeringen. Den har ju i realiteten överlåtit åt andra, utanförstående krafter att styra arbetsmarknadspolitiken. Resultatet är rekordarbetslöshet i socialdemokratiens Sverige.

Anf. 3 ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! Det är inriktningen av den ekonomiska politiken som är avgörande för hur vi skall klara den framtida sysselsättningen. Enligt centerns uppfattning måste den ekonomiska politiken inriktas på långsiktig trygghet i arbete och försörjning. Det visar behovet av ökade besparingar i de offentliga utgifterna, dämpad inflation och stopp på skattehöjningar. Det är nödvändigt att det vidtas kraftfulla ekonomisk-politiska åtgärder. Detta har inte minst bekräftats av den i dagarna presenterade långtidsutredningen.

Den socialdemokratiska regeringspolitiken har hittills varit otillräcklig till sin omfattning och inriktning för att häva arbetslösheten. Enligt budgetpropositionen har den öppna arbetslösheten under 1983 varit ca 15 000 personer högre än under 1982, trots att antalet sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder ökat.

Kvinnorna har de senaste åren i allt större utsträckning gått ut på arbetsmarknaden. Det är viktigt att arbetsmarknaden tillmötesgår krav som gör detta möjligt. Centern noterar socialdemokraternas förändrade inställning till deltidsarbete som positivt.

I budgetpropositionen påstår regeringen att vi "under 1983 fått en vändning i den besvärliga arbetsmarknadsutvecklingen". Sanningen är att vi trots en väsentligt bättre internationell konjunktursituation har tvingats notera de högsta arbetslöshetstalen på decennier under just 1983. Den nuvarande regeringspolitiken är påfallande passiv för att inte säga defensiv när det gäller att skapa varaktiga jobb och bygga ut den svenska industrin. 1982 års devalvering är praktiskt taget det enda offensiva inslaget. Risk föreligger emellertid för att devalveringens positiva effekter kommer att ätas upp av de kostnadsstegringar som bl. a. den pågående avtalsrörelsen kommer att medverka till.

Trots den förbättrade konjunkturen har antalet sysselsatta inom industrin inte ökat under 1984. Sysselsättningen inom byggnadsindustrin är ca 30 000 lägre än under den tid centern satt i regeringsställning. När socialdemokraterna var i opposition kritiserade socialdemokraterna de dåvarande regeringarna kraftigt för passivitet på grund av att man inte satte in åtgärder som innebar en ökad sysselsättning bland byggnadsarbetare. Socialdemokraterna

framhöll nödvändigheten av att "bygga oss ur krisen". Vi ser nu vad de genom sin politik i regeringsställning har åstadkommit. Siffrorna talar för sig själva.

Den öppna arbetslösheten var vid senaste mätningen 134 000, en minskning med ca 15 000 i jämförelse med samma tid förra året. Antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder har ökat med närmare 30 000 vid samma jämförelse. Det innebär att sysselsättningen på den reguljära arbetsmarknaden ytterligare har försämrats under det senaste året. De bedömningar som AMS gör om framtiden är att det blir en viss minskning av arbetslösheten under andra kvartalet, men att det åter blir en ökning till hösten till följd av utströmningen från skolorna.

Under nästa vinter väntas arbetslösheten bli lägre än under föregående år men fortfarande ligga, som man uttrycker det, på en historiskt sett hög nivå. Arbetsmarknadsstyrelsens bedömning ger, som jag ser det, en mer realistisk bild av den väntade utvecklingen än den socialdemokraterna själva vill ge.

Enligt vår bestämda uppfattning var beslutet att införa kollektiva löntagarfonder negativt för den framtida sysselsättningsutvecklingen inom industrin. Regionalpolitiken och glesbygdspolitiken har – tyvärr, måste jag säga – fått en undanskymd plats i regeringskansliet och utgör inte längre något offensivt inslag. Regionalpolitiken har naturligtvis ett nära samband med arbetsmarknadspolitiken, men den kommer att diskuteras här i kammaren vid ett senare tillfälle.

Centern har under den allmänna motionstiden konkret föreslagit åtgärder på ett flertal områden som skulle skapa nya fasta jobb. Centerpolitiken bygger på den enskildes initiativ och engagemang. Dess syfte är att ge goda förutsättningar för industri och företagsamhet och att slå vakt om och rationellt utnyttja befintlig produktionskapacitet. Förutsättningarna för produktion och sysselsättning skall tas till vara i alla delar av landet. Det är därför viktigt att ytterligare medel ställs till länsstyrelsernas förfogande för insatser inom näringslivet och för att förbättra och förstärka glesbygdssötet.

Det är klart bekräftat att kostnaderna för de nya jobb som detta ger är betydligt lägre än för tillfälliga beredskapsarbeten i AMS-regi. En enhällig malmfältsutredning har därför föreslagit att en viss procentandel av de arbetsmarknadspolitiska medlen för Norrbotten skall överföras till satsningar på fasta jobb. Det är positivt att socialdemokraterna börjat inse det riktiga i att göra en sådan omfördelning.

Riksdagen behandlar i dag arbetsmarknadspolitiken. Det finns anledning att slå fast att arbetsmarknadspolitiken aldrig kan bli annat än ett komplement till andra politiska satsningar, främst till sådana som görs inom ramen för den ekonomiska politiken.

När det gäller samhällets insatser på arbetsmarknadspolitikens område har vi från centerns sida i stort ställt oss bakom regeringens förslag. Det är nödvändigt att motverka den öppna arbetslösheten. Arbetsmarknadsutbildningen har här en stor uppgift att fylla för att bidra till att människor kan utbildas till yrken som efterfrågas inte minst inom industrin. Det gäller att förbereda arbetskraften för näringslivets behov. Härigenom får näringslivet

naturligtvis bättre förutsättningar att ta emot det tillgängliga utbudet av arbetssökande. Det är angeläget att de resurser som satsas på förmedlingsarbete, utbildning, beredskapsarbete, ungdomslag osv. inriktas i enlighet härmed, så att de i likhet med de enskilda beredskapsarbetena kan komplettera rekryteringsstödet.

I vår partimotion har vi föreslagit åtgärder för en decentralisering av arbetsmarknadspolitiken, varvid kommunerna ges ett ökat ansvar. Detta får naturligtvis inte innebära att arbetsmarknadspolitiken helt inriktas på den kommunala verksamheten. Det är därför nödvändigt att den får en ökad inriktning mot det privata näringslivet. Vårt förslag innebar att AMS-kommittén skulle få i uppdrag att beakta detta i sitt fortsatta arbete.

När det gäller arbetsmarknadsutbildningens organisation vill jag bara konstatera, att utskottet inte gjort något ställningstagande med tanke på det utredningsarbete som nyligen genomförts och som skall remissbehandlas. I vår partimotion har vi understrukt nödvändigheten av att gymnasieutbildning, Komvux och arbetsmarknadsutbildning samordnas på ett bättre sätt än vad som sker f. n. Utskottet delar denna uppfattning.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen att man borde vidga möjligheterna för arbetslösa ungdomar i åldern 18–19 år att genomgå utbildning vid de särskilda AMU-kurserna. Centern motsätter sig denna förändring, eftersom den kan skapa rättviseproblem inom ungdomsgruppen. Vi gör detta med tanke på våra förslag beträffande gymnasieskolan, inkl. lärlingsutbildningens dimensionering, och i avvaktan på den utvärdering som skall göras av verksamheten med ungdomslag.

Herr talman! Riksdagens enhälliga beslut om ett bibehållande av enskilda beredskapsarbeten måste fullföljas i praktiken. Den nuvarande handläggningen av dessa ärenden står enligt min mening inte i överensstämmelse med riksdagens beslut. Därför vill jag till utskottets ordförande ställa frågan om hon anser att intentionerna i riksdagsbeslutet har fullföljts när det gäller handläggningen. Vi förutsatte att arbetsförmedlingskontoren skulle få fatta snabba beslut. Att distriktsarbetsnämnderna får fatta besluten uppfattas av naturliga skäl som omständligt och byråkratiskt.

Börje Hörnlund kommer senare att utveckla centerns syn på ungdomarnas situation på arbetsmarknaden vad gäller erfarenheterna av ungdomslag och ungdomsinitiativ för startande av egna företag.

Även i framtiden torde det komma att finnas behov av omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser som syftar till att minska den öppna arbetslösheten. Det är angelägnare att människor får utbilda sig, får ett beredskapsarbete eller något annat att syssla med än att de bara erhåller kontant arbetsmarknadsstöd.

Ett förverkligande av en del av de förslag som moderata samlingspartiet framfört i detta betänkande skulle leda till en ökad öppen arbetslöshet. Det skulle också innebära ökade kostnader för samhället i form av arbetslöshetsunderstöd och ökade sociala kostnader för kommunerna. Moderaternas förslag om en sänkning av ersättningen för kommunala beredskapsarbeten till 50 % under innevarande budgetår skulle leda antingen till en kraftig

övervältring av kostnaderna från stat till kommun eller till att man minskar antalet beredskapsplatser. Det sistnämnda leder till arbetslöshet.

Centerpartiet anser det nödvändigt att en målmedveten strategi utarbetas för hur målet den fulla sysselsättningen skall kunna nås under 1980-talet. Den nuvarande regeringen saknar en sådan strategi, och de förslag som presenterrats innebär till stor del kortsiktiga lösningar. Det är viktigt att det satsas på en offensiv regional- och glesbygdspolitik, en politik som innebär att folk i glesbygder får tillbaka framtidstron. Propåerna om kraftigt ökad geografisk rörlighet måste avvisas. Det löser inga problem för de människor som även framöver vill leva och arbeta i sin hembygd. Det är också ett bidrag till 1960-talets befolkningskoncentration.

Slutligen vill jag, herr talman, slå fast nödvändigheten av att politiken utformas på ett sådant sätt att man tillvaratar den enskildes initiativ och engagemang. Det är inom de mindre och medelstora företagen som möjligheten till sysselsättningsökning är störst. Då får man inte, som socialdemokraterna gör, lägga nya pålagor på dessa företag. I framtiden behöver vi arbetsmarknadspolitiska insatser av olika slag för att underlätta för de människor som inte har något arbete. Senare under riksmötet kommer ställning att tas till de förslag som centern har framfört beträffande de arbetshandikappade. Det är förslag som innebär ökade möjligheter att placera dessa människor på den reguljära arbetsmarknaden, vilket innebär ett minskat tryck på Samhällsföretag och en minskad förtidspensionering.

Allra sist, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga centerreservationer och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 4 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Det har nu gått drygt ett och ett halvt år sedan det senaste valet. Vi kan alltså göra bokslut efter en halv mandatperiod med den socialdemokratiska regeringen.

Vi minns de stora förändringar som socialdemokraterna utlovade, bara man fick ta över makten.

När arbetslösheten steg – till följd av en djupgående konjunktursvacka och omvälvande strukturkriser inom våra viktigaste näringar – beskyldes den dåvarande regeringen för att medvetet öka arbetslösheten. Det var en oerhörd och djupt sårande anklagelse. Med en socialdemokratisk regering skulle utvecklingen vända. Den offentliga sektorn skulle expandera. Behoven inom bl. a. barnomsorg och långvård var stora. Bostadsbyggandet skulle komma i gång igen, och t. o. m. gardinfabrikanterna utlovades strålände tider till följd av ett ökat bostadsbyggande. Industrisysselsättningen skulle komma att öka väsentligt.

Vi har nu ett delfacit i hand. Hur gick det med barnomsorgen? Kommuner-
na har – som väntat – inte haft råd att bygga ut i den takt som förespeglades. Nå, men bostadsbyggandet då? Ja, det gick med bostadsbyggandet som vi från vårt håll förutsåg. Det har ytterligare minskat. Det stora problemet har nämligen varit – och är – att vi har för många tomma lägenheter i åtskilliga kommuner. I ett pressmeddelande från AMS daterat den 6 april i år, alltså för

mindre än en vecka sedan, sägs: "Inom byggnadsverksamheten pekar allt på en fortsatt vikande sysselsättning och hög arbetslöshet. Det beror främst på minskat bostadsbyggande." Regeringen skall nu äntligen vidta nödvändiga åtgärder – detta kan man läsa i budgetpropositionen. Berörda ministrar skall nämligen enligt samma aktstycke börja samråda. Det är, herr talman, så att man tar sig för pannan. Att regeringen nu gör en poäng av att man skall vidta en rutinåtgärd avslöjar att regeringen känner sig tomhänt. Men att samråda, herr talman, om de här frågorna är synnerligen angeläget, och jag hoppas att arbetsmarknadsministern kommer att lägga ned stor kraft vid de överläggningarna. Jag vill skicka med den hälsningen. Det är inte utan att man känner för de arbetslösa byggjobbare som trodde på det socialdemokratiska budskapet då de gick till valurnorna för ett och ett halvt år sedan. De trodde självfallet på bättre tider – vilket de blivit lovade – bara det blev ett regimskifte.

Vad händer då med industrissysselsättningen? Det anmärkningsvärda är att den varit i stort sett oförändrad det senaste året – detta trots konjunkturuppgång och efterfrågan på arbetskraft.

Vi har i vårt land hittills i år haft fler personer utanför den ordinarie arbetsmarknaden än någonsin sedan arbetskraftsundersökningarna började för drygt 20 år sedan. I februari i år var över 370 000 personer antingen arbetslösa eller föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Till detta kommer de mer än 50 000 personer som inte aktivt sökt jobb, eftersom de betraktar det som meningslöst. I mars sjönk arbetslösheten något, samtidigt som antalet ungdomar i ungdomslag ökade.

Utvecklingen på arbetsmarknaden under den socialdemokratiska regeringen har inneburit att vi i dag befinner oss längre från målet full sysselsättning än någon gång efter andra världskriget.

Så har situationen på arbetsmarknaden utvecklats, herr talman, trots att förutsättningarna i dag egentligen är bättre än på flera år. Vi står ju f. n. mitt uppe i en kraftig konjunkturuppgång.

Det är givet att utvecklingen skapar oro i landet. Detta återspeglas inte minst i det stora antalet regionalpolitiska länsmotioner som utskottet f. n. behandlar. Det är inte bara motioner från oppositionen. Socialdemokratiska ledamöter från norr till söder har väckt motioner där de indirekt underkänner den förda regeringspolitiken genom att kräva en rad insatser. Det har t. o. m. gått så långt att stora kommuner – ofta socialdemokratiskt styrda – nu på egen hand vill ta i anspråk de arbetsmarknadspolitiska resurser som i dag satsas i kommunen.

Det finns följaktligen anledning till oro över vad som händer på arbetsmarknaden i dag. Än mer oroad blir man vid tanken på vad som kan hända på längre sikt. Som jag har påpekat har vi i dag – mitt uppe i en högkonjunktur – ett betydande antal personer som antingen är arbetslösa eller föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Nu aviserar AMS att man under vinterhalvåret 1984-1985 vill ha en igångsättning av ytterligare statliga och kommunala investeringar till en kostnad av 5,8 miljarder kronor. AMS anser att en sådan utvidgning av investeringsverksamheten är nödvändig om

nuvarande sysselsättningsnivå skall kunna upprätthållas. Mitt inne i en konjunkturuppgång föreslås således tidigareläggningar och en påspädning med ytterligare medel till myndigheter och kommuner med ca 6 miljarder kronor. Jag ställer frågan: Vilka medel skall då kunna sättas in i en lågkonjunktur?

Folkpartiet har i sin arbetsmarknadspolitiska partimotion efterlyst ett mer långsiktigt tänkande i arbetsmarknadspolitiken. Vilka förändringar måste vi räkna med under de närmaste åren? Vad har vi för beredskap för att bereda annan sysselsättning åt de tusentals lärare som friställs när elevantalet drastiskt sjunker? Vad händer när datoriseringen får fullt genomslag? Vilken strategi krävs för att möta morgondagens problem? Hur vore det med en framtidsgrupp också inom arbetsmarknadsdepartementet?

Herr talman! Arbetslöshet blir lätt kalla siffror och procenttal. För ett socialliberalt parti är det en angelägen uppgift att ständigt påminna om att det bakom statistiken döljer sig människor i vårt land som saknar ett arbete att gå till. Vi vet konsekvenserna. Förutsättningarna försämras därmed för en god försörjning och för en god social gemenskap. Det är ju inte heller bara de som är arbetslösa som känner av situationen. Konsekvenserna påverkar situationen för hela familjer. Vad kan oroa föräldrar mer än att se sina ungdomar stå utanför möjligheten till arbete eller utbildning?

För en politiker med en social grundsyn är det särskilt viktigt att se till de svaga gruppernas behov av samhällets stöd. Jag har tidigare trott att vi delar denna grundsyn med socialdemokratin, men efter att ha upplevt regeringens hårdnackade motstånd när det t. ex. gäller att ta bort taket för lönebidragen till handikappade har jag blivit tveksam. Det är för mig obegripligt hur en socialdemokratisk regering kan inta en så restriktiv hållning till de handikappade. Det är i vart fall inte något uttryck för den solidaritet partiet i andra sammanhang säger sig värna om. Nu får vi, herr talman, ställa vår förhoppning till att socialdemokraterna i utskottet och kammaren skall korrigera regeringen på den här punkten.

Enligt folkpartiets uppfattning krävs en annan politisk inriktning om vi skall klara problemen på dagens och morgondagens arbetsmarknad. Vi har tillsammans med de övriga icke-socialistiska partierna i en reservation framhållit hur viktigt det är med en annan ekonomisk politik än den socialdemokraterna i dag bedriver. Vi måste få balans i ekonomin. Hur detta skall gå till har av folkpartiet utvecklats närmare i finansutskottet. Låt mig emellertid säga, att de löneavtal som hittills har ingåtts – och som de offentliga arbetsgivarna, och därmed regeringen, måste hållas ansvariga för – inger oro. Att finansministern enligt uppgifter i tidningar och radio sedan kallar de ansvariga för dårar hjälper föga. När arbetsmarknadsministern tar till orda senare i debatten skulle jag vilja ha svar på frågan: Är finansministerns vårdslösa omdöme uttryck för hela regeringens uppfattning eller är det enbart ett sätt för honom att odla sin fyndighet när det gäller poesi och prosa? Jag trodde f. ö. i min enfald att landets finansminister själv hade ett visst ansvar för budgivningen inom i vart fall den statliga sektorn. Finansministern har själv lagt bränsle på den brasa som han nu desperat försöker släcka.

Politiken måste underlätta en expansion inom de mindre och medelstora företagen. En positiv utveckling inom industrin och den privata servicesektorn är nödvändig, om vi skall klara av att ge dem jobb som önskar det. Vi kan inte längre förlita oss på den offentliga sektorn.

Det är därför mycket viktigt att arbetsmarknadspolitikens inriktning ges en inriktning som stöder en expansion inom näringslivet. Men jag vill tillägga att det fortfarande behövs ett betydande tillskott av budgetmedel för att klara detta. Vi kan därför inte, som moderaterna, ställa upp på att dra bort nära 2 miljarder. Inga andra partier i utskottet ställer upp på en sådan kraftig reducering.

Vi har tillsammans med de övriga icke-socialistiska partierna skrivit en särskild reservation om arbetsmarknadspolitikens inriktning. Vi menar att socialdemokratin ensidigt förlitar sig på den offentliga sektorn, trots att man borde veta att utrymmet för en ökad offentlig verksamhet är ytterst begränsat, om ens något. Det är således ingen långsiktig lösning på ungdomsarbetslösheten att – som socialdemokraterna och arbetsmarknadsverket gör – ensidigt styra ungdomslagen till offentlig sektor. Det är av samma skäl mycket oklokt att – som nu tycks ske – försöka eliminera de enskilda beredskapsarbetena. Det strider f. ö. mot riksdagens beslut.

Vi måste få en arbetsmarknadspolitik som är bättre anpassad än den nuvarande till 1980-talets problem. Det är därför beklagligt att arbetsmarknadsministern fråntagit AMS-kommittén den viktiga uppgift den en gång fick av en tidigare regering med en folkpartistisk arbetsmarknadsminister – att förutsättningslöst se över de arbetsmarknadspolitiska medlen. Har inte arbetsmarknadsministern tagit intryck av vad som händer på arbetsmarknaden i dag? Det får inte vara så att arbetsmarknadspolitikens står vid sidan av den förändringsprocess som samhället är mitt uppe i.

Arbetsförmedlingen har naturligtvis en mycket viktig funktion att fylla när det gäller att få arbetssökande och lediga platser att passa ihop. Jag vill gärna uttrycka min uppskattning av det arbete som bedrivs inom arbetsmarknadsverket för att effektivisera verksamheten. Det är utmärkt att man nu kommit på hur viktigt det är med bra service även inom ett monopolföretag.

Jag hoppas emellertid att man från verkets sida också inser att alternativa förmedlingsformer på vissa avgränsade områden kan få positiva effekter. Vi har från oppositionens sida i en särskild reservation framhållit hur viktigt det är att AMS-kommittén i sitt arbete har en positiv grundinställning till viss förmedling också i enskild regi. Den offentliga förmedlingen skall, menar vi, ägna sig åt det man är bra på. Vi menar också i reservationen att man bör pröva förutsättningarna för en ökad decentralisering inom verket.

I måndags publicerade riksrevisionsverket en rapport om arbetssökande och deras kontakter med arbetsförmedlingen. Undersökningen har omfattat de arbetssökande vid arbetsförmedlingarna i fem kommuner. Resultaten av de arbetssökandes kontakter med arbetsförmedlingen har visat att de direkt platsförmedlande åtgärderna har varit av relativt begränsad omfattning. Mer än hälften av de arbetssökande som ingick i undersökningen blev inte föremål för platsförmedlande åtgärder under den studerade månaden. Drygt

60 % fick över huvud taget inte någon anvisning under inskrivningsperioden. Viktiga orsaker till att de platsförmedlande åtgärderna är av så begränsad omfattning är självfallet de lokala arbetsmarknadsförhållandena och begränsningar i de arbetssökandes arbetsutbud. Man konstaterade emellertid att många besök vid arbetsförmedlingen får ägnas åt att klargöra om den arbetssökande är berättigad till ersättning från arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd.

Allvarligt anser jag också att det är att den vanligaste utskrivningsorsaken var att den arbetssökande helt enkelt tappade kontakten med förmedlingen.

Slutligen konstaterar riksrevisionsverket att de arbetssökandes kontakter med arbetsförmedlingen på sikt endast i mindre utsträckning lett till någon mer varaktig lösning på de arbetssökandes sysselsättningsproblem.

Det här visar enligt min mening att det arbete för förbättrad effektivitet och service som pågår inom verket är angeläget och brådskande. Det är också viktigt att AMS-kommittén på ett odogmatiskt sätt tar sig an problemen. Därför är det att beklaga att en begränsning av kommitténs arbetsutrymme har skett, särskilt med tanke på den kompetens som finns inom kommittén.

Slutsatsen efter en genomgång av regeringens politik är att man inte kunnat leva upp till sina yviga löften från valrörelsen. Det måste anses vara ett misslyckande att just den regering som sade sig klara sysselsättningen bättre än andra regeringar har satt svenskt rekord i arbetslöshet!

Herr talman! Detta är förvisso inga problem som är lätta att lösa, men alla inslag i den samlade politiken måste dra åt samma håll.

- Vi behöver en sund ekonomi – i det måste ingå att vi sparar på de offentliga utgifterna.
- Vi behöver en bra näringspolitik, och då kan vi inte nonchalera de enskilda och små företagen.
- Vi behöver en aktiv arbetsmarknadspolitik, dvs. bl. a. komma bort från mycket av de byråkratiska låsningarna.
- Vi behöver enligt mitt sätt att se en handikappvänlig arbetsmarknad, och då går det inte att vara kärv mot de svagaste – det är en snålhet som bedrar visheten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till folktopireservationerna och i övrigt bifall till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21.

Anf. 5 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Arbetslöshet har i arbetarklassens historia alltid betraktats som ett av de stora sociala hoten. Arbetslösheten skakar de lönearbetandes personliga existens. Arbetslösheten försämrar den lönearbetande klassens position och stärker den härskande klassens. Både personligt och klassmässigt är för lönearbetarna arbetslösheten en manifestation av och en symbol för ofrihet.

Den reella arbetslösheten är i dag uppe i ungefär 12 %. Den döljs genom en rad olika åtgärder, och det sker med en ständig rörelse mellan olika kategorier inom den stora reservarmén av arbetslösa och undersysselsatta. När man i dag redovisar 3,1 % arbetslösa använder man en felaktig

definition. Den kan inte tas till utgångspunkt för en diskussion om de omfattande åtgärder som behövs för att lösa arbetslöshetsproblematiken.

Nu tenderar arbetslösheten att bli kvar på en mycket hög nivå. Trots en s. k. begynnande högkonjunktur minskar inte den totala arbetslösheten, och efter en högkonjunktur följer en lågkonjunktur. Nästa lågkonjunktur, som kan börja efter 1985, riskerar därför att bli allvarlig. I dagens ekonomiska politik och sysselsättningspolitik finns nämligen inga beståndsdelar som förbättrar situationen på sikt. Tvärtom utgör politiken en stor fara för sysselsättningen.

När socialdemokraterna befann sig i oppositionsställning beskyllde socialdemokraterna de borgerliga regeringarna för att föra en direkt arbetslöshets-skapande politik. Jag skall inte göra någon direkt jämförelse men vill dock erinra om vad regeringen och statsministern har sagt, nämligen att varje minister är en minister för sysselsättningen. Det måste innebära att varje minister har ett ansvar för rådande arbetslöshet.

Vad är det då för politik som våra sysselsättningsministrar för? Jo, regeringen sätter sin främsta tillit till storfinansen och ger denna alla fördelar. Regeringen för en politik som skall medföra större vinster i industrin. Några kraftåtgärder mot de tilltagande spekulationsvinsterna vidtas inte, och de åtgärder som sätts in syftar inte heller till att bekämpa arbetslösheten. Dessutom gynnar denna politik dem som är starka och framgångsrika i samhället. Sänkningen av marginalskatterna för höginkomsttagarna är en sådan åtgärd.

Regeringens politik medför också ett annat problem, nämligen att de investeringar som görs nästan uteslutande eller i varje fall till mycket stor del har ett produktivitetshöjande syfte och rationaliserar därmed bort arbetstillfällena. När samtidigt den offentliga sektorn bromsas upp uppstår en mycket svår arbetslöshetsituation.

I den ekonomiska politiken har regeringen utsett lönerna till den stora boven till inflationen. Det är en underskattning av monopolprissättningen, men det är kanske följdriktigt i och med att regeringen till varje pris vill få upp vinsterna. Då får ju inte lönerna tära på vinsterna, utan regeringen räknar med att varje löneökning skall slå igenom på priserna; därför dagens förfärliga kampanj mot löneökningarna. I den kampanjen deltar nu landets arbetsmarknadsminister som – jag tror det var i lördags – gjorde ett angrepp på lönerna. Det är en oförskämdhet mot de arbetargrupper som under sju års tid förlorat mellan 1,5 och 2 månadslöner att påstå att deras reallöneökningar måste stoppas, därför att de orsakar arbetslöshet. Det som händer är i stället att ökade löner stärker köpkraften, ökar efterfrågan och därmed sysselsättningen. Även den offentliga sektorn får genom de skatter som de höjda lönerna medför ett tillskott som kan bidra till att värna sysselsättningen.

Regeringens inbrott i avtalsrörelsen är en av de största utmaningarna mot arbetarna på mycket lång tid. Storfinansen hålls under armarna, medan arbetarna får bära bördorna. Det är tydligen signalen från regeringen. Det är inte underligt att de borgerliga i stort sett är nöjda. Bengt Wittboms anförande nyss var visserligen högljutt, men det var den vänlige pådrivarens

tal. Regeringen gör egentligen vad de borgerliga inte tordes göra i regeringsställning, när den på ett utmanande sätt lägger sig i avtalsrörelsen.

Regeringspolitiken ställer i förgrunden att minska budgetunderskottet och att stimulera storfinsansen. Därmed blir sysselsättningen av underordnad betydelse. Det är storfinsansen som enligt regeringen är nyckeln till framgång, och därmed har regeringen på förhand svikit kravet om arbete åt alla.

Detta föranleder mig att ställa några för arbetarrörelsen intressanta frågor. Hur mycket skall löntagarna betala kapitalägarna för att få dem att investera och bygga ut sina företag? Hur förmögna skall de bli för att bete sig som produktiva kapitalister? Vilken roll är det tänkt att fackföreningsrörelsen skall spela när lönerna pressas ned och vinsterna trissas upp? Detta är på sikt intressanta frågor för fackföreningsrörelsen och arbetarrörelsen, med tanke på den i dag förda regeringspolitiken.

Landets regering tar också på sig uppgiften att få det kapitalistiska systemet i detta land att fungera. I omvärlden är det kapitalistiska systemet inne i en djup och varaktig kris. Många miljoner människor är dömda att offras i arbetslösheten.

Att socialdemokrater och borgare inte tar sysselsättningen på riktigt allvar visades, när arbetsmarknadsutskottet skulle behandla vpk-kraven om en särskild sysselsättningsbudget – det fanns även liknande krav från socialdemokraterna – för att direkt följa de åtgärder som föreslås i statsbudgeten och studera deras effekter på sysselsättningen. Våra krav avstyrktes av utskottet med motiveringen att det fanns tillräckligt med åtgärder. Utskottets nonchalance visar inga gränser, när det avvisar vpk-kraven om ett yttrande från finansutskottet. Ett uteblivet yttrande kan jag väl stå ut med, men att socialdemokraterna uppvisar en så negativ attityd till den verkliga kampen för sysselsättning gör mig illa berörd.

Resultatet av den förda sysselsättningspolitiken och ekonomiska politiken blir att statsmakterna tydligare än förut kommer att identifiera kapitalets intressen med nationens. Man kommer att söka disciplinera lönearbetarna och de arbetslösa under nya och hårdare samhällsförhållanden. Statens och de politiska institutionernas samhörighet med storkapitalet kommer att framträda allt tydligare. Arbetslöshetspolitiken kommer att präglas av en alltmer individualmoralisk hållning. Rätten till ersättning vid arbetslöshet kommer att ersättas med en skyldighet för de arbetslösa att ta anvisade arbeten utan valmöjlighet och utan anspråk på att själva få välja arbetsgivare och yrkesanknutet arbete. Denna utveckling är redan på gång.

Det viktiga i den långsiktiga bedömningen i dag är att se på fyra grundläggande företeelser. Det kommer nu att ske en drastisk minskning av antalet industriarbeten i Sverige, om inte den nuvarande inriktningen och den industriella strukturen förändras. Den nya tekniken kommer att slå ut mängder av arbete, om den får utformas på grundval av nuvarande sociala maktförhållanden. Den offentliga sektorns och de privata servicenäringarnas datorisering gör det tveksamt, om det kommer att bli något nettotillskott av arbeten på dessa områden. De rådande tendenserna är ett hot mot kvinnofrigörelsen och de lönearbetandes allmänna rättsställning samt en

rättvis fördelning mellan landets regioner. Det är fyra grundläggande iakttagelser, som man måste ha i botten när man formar en nationell politik mot arbetslösheten. Vi har från vpk uttryckt denna politik i fem punkter.

För det första måste ett nationellt industrialiseringsprogram i samhällelig regi upprättas. 1 000 nya jobb måste planeras under 1980-talet. Man måste sikta in sig på att ge industrin en ny struktur och industriarbetet ett nytt innehåll. Den privata industrin saknar ju förutsättningar att genomföra en sådan här kvalitativ förändring.

För det andra är tekniken inte neutral och ödesbestämd. Den är politisk och bestäms av de sociala maktförhållandena. Lönearbetarna har intresse av en kvalitativt annan teknisk utveckling än den nu förhärskande. Det måste ske inom ramen för en samhällelig politisk styrning av hela landet i nationens intresse. Själva datatekniken, som är en typ av flexibel teknologi, formas helt olika beroende på vem som styr. Vi har även föreslagit ett vuxenutbildningsprogram på ett år, där de som har under tioårig folkskola skall ha möjlighet att ta del av och lära sig den tekniska utvecklingen – då även i partssammanhang och inte bara utifrån arbetsgivarna och de nuvarande sociala härskarna.

För det tredje är ett omfattande program för den offentliga sektorns uppbyggnad nödvändigt. Det krävs många insatser av snabb karaktär. Först och främst bör man satsa på undervisning och forskning, transportväsende och trafiksystem samt kultur, hälsovård, socialtjänst och barn tillsyn. Det är områden som vi omedelbart kan ta tag i.

För det fjärde: En allmän arbetstidsförkortning är nödvändig. I sig kanske den inte upphäver arbetslöshet eller utslagning eller skapar arbete åt alla, men med en planmässig industripolitik och politik för den offentliga sektorn där en förkortning av arbetstiden ingår kan vi uppnå arbete åt alla.

För det femte: Den nuvarande arbetsmarknadspolitiken måste reformeras. Den måste inriktas, inte på kortsiktiga jobb som blir ett provisorium utan på fasta arbeten.

Den s. k. reformering som kan märkas inom arbetsmarknadspolitiken i dag betyder att man ytterligare främjar kapitalets syften och önskemål. Strukturuomvandlingen skall underlättas. En ny form av flyttlasspolitik är på gång och skall utvecklas. Detta sker samtidigt som de arbetsmarknadspolitiska insatserna alltmer får karaktär av förvaring, dvs. de arbetsuppgifter som utförs värderas inte fullt ut och görs inte heller till fasta jobb.

I den nya politiken är rekryteringsstödet ett typfall. Anställning sker genom förmedling från arbetsförmedlingen till företag med 50 % lönesubvention under sex månader. Skulle inte den anvisade passa efter den här tiden kan han eller hon få gå, och man prövar en ny. Så här skall det tydligen fungera. Det handlar om subventioner och utsortering. Bättre vore det med en ungdomsgaranti som innebar att företagen fick avsätta pengar till en fond för att skapa arbete åt ungdom. Med hjälp av de pengarna skulle man anställa ungdom i företagen. Det skulle vara en garanti för att ungdomar kunde få jobb och kunde få stanna inom arbetslivet tills de har fått ett ordinarie, fast arbete. Dessutom lades kostnaden på produktionen direkt.

Ungdomslagen är ju den stora fullträffen, om man får tro alla uttalanden.

Vpk står för sin del utanför denna uppgörelse och behöver därför inte kritisera utfallet av den i den meningen. Vi stod utanför av framför allt två skäl. För det första handlade det om arbete i fyra timmar och innebar inget stöd till utbildning i någon vettig form. För det andra skulle ungdomslagens syfte egentligen vara att bli en sluss till fasta jobb, men den finns inte. I stället stryps ju den offentliga sektorn, och industriinvesteringarna på kapitalets villkor ger heller inga nya jobb. Därför kommer denna reform, liksom andra delar av arbetsmarknadspolitiken, att visa sig mer eller mindre meningslös, eftersom den har en tillfällig karaktär. När dessa nu över 28 000 ungdomar når 20-årsstrecket kommer de med nuvarande politik att ha mycket liten chans att få det där jobbet som de skulle inslusas till. I bästa fall kanske de har turen att få ett beredskapsarbete. Därmed kommer systemet att bli en förvaring av sociala skäl. Det kanske kan vara behjärtansvärt, men någon sluss till nya jobb är det absolut inte.

Vi har nu över en halv miljon arbetslösa. 200 000 finns i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Mellan 134 000 och 157 000 är öppet arbetslösa. 60 000 är latent arbetslösa. 175 000 är partiellt arbetslösa. Totalt är det 10 % fler än föregående år. Läget är alltså klart: sysselsättningsproblemen ökar, och vi kommer att få allt längre till målet arbete åt alla.

Herr talman! I måndags utnämnde finansministern landets löneförhandlare till en samling dårar. Om nu regeringspolitiken skulle få något omdöme likt finansministerns om löneförhandlarna, är det kanske inte meningsfullt att sätta betyg på regeringens medlemmar men väl på dess politik. Med utgångspunkt i att arbetarrörelsen under hela sin kamphistoria har krävt arbete åt alla, en rättvis fördelning av produktionsresultaten och en politik, som utgår från jämlikhet och solidaritet, som strävar efter utvidgade demokratiska rättigheter och som bryter storfinansens fåtalsmakt, ter sig dagens socialdemokratiska regeringspolitik enligt finansministerns vokabulär som vansinnig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga vpk-reservationer i betänkanudet och vill till slut bara peka på två stycken mer lokalt betonade motioner.

Den ena har väckts av en socialdemokratisk ledamot på Dalabänken, som vill ha ett treårigt rullande basprogram för de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Detta överensstämmer väl med det krav vi har om en särskild sysselsättningsbudget.

I utskottet har jag reserverat mig till förmån för det yrkandet, likaså för ett yrkande om upprustning av järnvägslinjen Malung-Särna. Det är ett arbete som under en övergångstid kan utföras med beredskapsmedel, men en sådan upprustning är ett exempel på hur man verkligen kan åstadkomma någonting som är till nytta, och den borde egentligen utföras som ett reguljärt arbete.

Med det, herr talman, yrkar jag än en gång bifall till vpk-reservationerna.

Anf. 6 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Bengt Wittbom visade moderaternas särart, när han med breda penslar och mörka färger målade upp situationen på arbetsmarknaden. Jag skulle vilja ställa frågan: Var det avsett att dölja att vi med

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

moderaternas politik skulle ha 35 000 fler öppet arbetslösa?

Herr talman! Vi har den arbetsfördelningen att jag kommer att kommentera reservationerna 1, 2, 3, 4 och 5, och jag börjar med att yrka avslag på dem. Mina kamrater kommer att kommentera de övriga reservationerna.

För de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som vi behandlar i dag tillstyrker utskottet 7 200 milj. kr. Utskottet tillstyrker också ytterligare 400 dataterminaler till arbetsförmedlingarna, bidrag till ungdomslag med 1 000 milj. kr., anslag till arbetsmarknadsutbildningen för att den skall kunna omfatta 120 000 deltagare och för beredskapsarbeten och rekryteringsplatser en ram på 7 miljoner sysselsättningsdagar.

Moderata samlingspartiet vill minska anslaget med ca 25 % eller ungefär 2 000 milj. kr. Centern och folkpartiet minskar anslaget med 150 milj. kr., och vänsterpartiet kommunisterna föreslår en liten ökning.

Till betänkandet har fogats 48 reservationer. Trots det kan man säga att det finns en bred enighet i bedömningen att den öppna arbetslösheten är av ondo och att arbetslöshet är ett onormalt tillstånd som måste bekämpas. Metoderna för att komma till rätta med problemen på arbetsmarknaden skiljer sig dock. Moderaterna exempelvis tycker i sin motion, kort uttryckt, att genom en minskning av anslagen till sysselsättningsskapande åtgärder, genom långtgående privatisering av arbetsförmedlingen och genom lönesänkningar löser sig problemen. Det har understrukits ytterligare av Bengt Wittbom här i debatten.

Herr talman! Det övergripande målet för den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik är att uppnå full sysselsättning. Arbetslöshetskurvan, som gått stadigt uppåt, har vänt neråt igen. Arbetslösheten var 3,1 % i mars, vilket innebär 15 000 färre arbetslösa än för ett år sedan.

I Europa ligger den öppna arbetslösheten på ca 10 %. Gamla välfärdsstater som Holland och Storbritannien har 17 resp. 12 % arbetslösa. I dessa länder bekämpas prisstegringar med arbetslöshet. Att vi i Sverige har en lägre öppen arbetslöshet än i andra länder beror på att vi prioriterar full sysselsättning och har satsat på arbetsmarknadspolitiska insatser, förutom vad som har gjorts på det ekonomisk-politiska området och i fråga om långsiktiga industrisatsningar.

Det finns i dag anledning att påminna de borgerliga talesmännen om vad som hände hos oss när de förverkligade den politik som moderaterna står för. 1981 och 1982 ökade den öppna arbetslösheten med 50 %. Det berodde på att den 10-procentiga devalvering som Fälldinregeringen genomförde anpassade kostnadsläget till nivån i mitten på 1970-talet. Den borgerliga regeringen ansåg därmed att den gjort sitt och satsade inte på arbetsmarknadspolitiken, som man gjort tidigare. Arbetslösheten ökade och prognoserna visade fortsatt snabb ökningstakt. Det är det arvet som vi har att reparera.

Det är också viktigt att understryka att det är den generella ekonomiska politiken som skall skapa balans i ekonomin och på arbetsmarknaden. Den ekonomiska politiken har alltså till uppgift att se till att vi får en jämn och tillräcklig efterfrågan på arbetskraft.

Därför var det så viktigt för utvecklingen på arbetsmarknaden att vi genom

regimskiftet fick en ny ekonomisk politik här i landet. De under de borgerliga åren ständigt återkommande krisrapporterna om industrinedläggningar, minskat antal industrisysselsatta, minskade industriinvesteringar och förlo-rad framtidstro inom industrin har nu i stort sett upphört. Nu får vi nästan dagligen ta del av rapporter av annat slag. Tidigare krisbranscher gör rekordvinster. Företagarna tror på framtiden. Industrisysselsättningen och industriinvesteringarna ökar igen. Aktieägarna kan glädjas åt kraftigt ökade värden på sina aktieinnehav. Den ekonomiska politiken har också skapat förutsättningar för betydande exportframgångar. Kort sagt: Det finns åter en framtidstro i Sverige.

Det är många utanför det här huset som erkänner att en ljusning är på gång. Efter att ha läst de borgerliga motionerna och reservationerna förstår jag att det kommer att ta åtskilligt med tid innan oppositionen upptäcker att det hänt något i Sverige sedan regimskiftet. Både Arne Fransson och Elver Jonsson var nyanserade i sina inlägg. Men beträffande Bengt Wittbom börjar jag tvivla på att han någonsin kommer ner på jorden igen och ser verkligheten omkring sig.

I Aktuell ekonomi, information från Handelsbanken, i mars kunde man läsa följande:

”Optimismen i det svenska näringslivet är nu väsentligt mer utbredd än för ett år sedan. De bokslutsrapporter som presenteras visar på en klart stigande lönsamhet. Efterfrågan ökade betydligt under det senaste året vilket medfört ett bättre kapacitetsutnyttjande av kapital och arbetskraft. Efterfrågeökningen kommer också från rätt håll, nämligen exporten, vilket behövs för att lösa Sveriges problem med underskottet i utlandsbetalningarna.”

Detta citat visar att det finns bedömare som har en annan och mer nyanserad bedömning av den politik som förts än vad som framgår av oppositionens redovisningar i motioner och reservationer.

Den 15 mars besökte utskottet arbetsförmedlingen i Flen. Länsarbetsdirektören lämnade en lägesrapport för länet. Han pekade på att industrins utveckling under 1983 hade gått i gynnsam riktning och bl. a. resulterat i en fortlöpande förbättring av orderingången, en positiv utveckling av lönsamheten, allt färre varsel om uppsägningar samt ett ökande arbetskraftsbehov.

Man förväntade sig en svag tillväxt av antalet industrisysselsatta, och att detta skulle omfatta samtliga stora branscher. Den största expansionen var att vänta inom den kemisk-tekniska industrin, elektrotekniska industrin och verkstadsindustrin. Detta kommer att resultera i en förbättrad industrisysselsättning i flertalet av länets kommuner.

Som en följd härav kommer företagets rekrytering att öka kraftigt – troligen att fördubblas i jämförelse med 1983.

Detta var alltså länsarbetsdirektörens beskrivning av den närmaste framtiden i Östergötland. Den ändades optimism.

Herr talman! Vi socialdemokrater är fast beslutna att arbeta vidare för en fortsatt positiv utveckling på den svenska arbetsmarknaden. Här tror vi att löntagarfonderna kommer att få betydelse.

När den av vissa kretsar upphaussade paniken kring löntagarfonderna nu

tycks ha lagt sig ute i landet, tror jag att både företagare och borgerliga politiker kommer att inse vilken positiv betydelse dessa fonder kan komma att få för industriutvecklingen i landet.

Mot den här bakgrunden är jag förvånad över den gemensamma borgerliga reservationen om förutsättningarna för utvecklingen på arbetsmarknaden. Vad har ni att erbjuda? Inte är det någon gemensam uppfattning om hur den ekonomiska politiken skall bedrivas.

I finansutskottets betänkande 25 hade ni var sin reservation om riktlinjerna för budgetregleringen. Nu undviker ni allt som skiljer er åt och kommer överens om en allmänt hållen kritik mot den förda politiken. När jag läser igenom er reservation undrar jag om ni över huvud taget kan eller vill se vad som händer ute i samhället i dag.

En negativ faktor som de borgerliga reservanterna pekar på är stödet till krisföretagen. Det är alldeles riktigt att man under de borgerliga regeringsåren till övervägande del använde de industripolitiska resurserna till hantering av industriföretagens problem. De stora resurser som sattes in för industriföretagen gjorde att det blev mindre resurser över för nyskapande och expansion.

Den svenska industriproduktionen utvecklades negativt under perioden 1975–1982. Övriga industriländer, exempelvis Japan, Finland och Norge, ökade sin industriproduktionstillväxt med över 30 %. Under samma period minskade den svenska industriproduktionen med 5 %.

Det var detta som var anledningen till att den socialdemokratiska industriministern redan i budgetpropositionen 1983 aviserade att de offensiva insatserna inom industripolitiken skulle ges ett större utrymme än vad som varit fallet under de närmast föregående åren. Det innebar en ny syn på statens agerande i industrikriser och ökade ambitioner vad gäller insatser för att stimulera industriell expansion på områden med utvecklingsmöjligheter.

Propositionen om industriell tillväxt och förnyelse, som riksdagen kommer att behandla om någon vecka, innebär att industripolitiken inriktas på att ge offensiva insatser inom industripolitiken större utrymme än hittills, att tillvarata utvecklingsmöjligheterna inom råvarubranscherna, att stimulera verksamheten inom de små och medelstora företagen, att skapa öppenhet och samverkan mellan samhället, företagen och de anställda samt att intensifiera strävandena till samordning mellan industri-, arbetsmarknads- och regionalpolitik. Det är insatser för den långsiktiga politiken inom industriområdet för att trygga sysselsättningen på sikt.

Efter devalveringen 1982, som har haft stora positiva effekter på industriproduktionen, har denna produktion ökat med ca 5 % under 1983 och beräknas öka ännu mer under innevarande år. Exporten ökade under 1983 med 10 % och beräknas öka med drygt 5 % detta år.

Mina föregångare här i talarstolen har kritiserat utvecklingen på arbetsmarknaden och riktat anklagelser mot att det är de kortsiktiga insatserna som har dominerat.

Jag skulle vilja citera litet av vad som skrevs i samband med att konjunkturinstitutets rapport presenterades. I en tidning stod det den 5 april

i år, med en stor rubrik:

"Efter fyra svåra år – Fler jobb i industrin

Den förbättrade konjunkturen har nu lett till att sysselsättningen inom industrin ökar för första gången på fyra år."

Trots insatser på industripolitikens område och det positiva resultatet av den ekonomiska politiken krävs fortfarande en hög kapacitet och beredskap på arbetsmarknadspolitikens område. Det är riktigt, som oppositionen påstår, att den socialdemokratiska regeringen satsat betydande belopp på arbetsmarknadspolitiken. Vi anser att den öppna arbetslösheten är förödande och passiviserande för människorna. Det är viktigt att de arbetslösa får stöd till utbildning och arbete.

För ungefär ett år sedan kritiserade Arne Fransson moderaternas arbetsmarknadspolitik och sade, att om den moderata politiken blir verklighet skulle det innebära katastrof för många människor. De neddragningar som moderaterna föreslår i sin ekonomisk-politiska motion i år innebär ca 35 000 fler öppet arbetslösa.

Jag skulle vilja fråga: Hur skall centern samsas med moderaterna om tagen i fortsättningen? Kommer ni att acceptera den kraftigt ökade arbetslöshet som den moderata politiken innebär – alltså det som centern tog avstånd från för ett år sedan? Är den gemensamma icke-socialistiska reservationen tecken på att ni funnit varandra igen?

Elver Jonsson tog avstånd från moderaternas nedskärningar, och det var en viktig markering.

Vi har i vårt land en bra och aktiv arbetsmarknadspolitik. Det hindrar emellertid inte att den kan bli bättre. Det bedrivs också ett intensivt arbete för att förändra och förbättra den.

Inom arbetsmarknadsverket bedriver man en omfattande verksamhet för att få organisationen mer effektiv. Servicen till företagen och de arbetssökande skall bli bättre.

Exempel på insatser för förnyelse av arbetsmarknadspolitiken är nyrekryteringsbidraget. Därigenom försöker man styra över arbetssökande till varaktiga arbeten inom den privata sektorn, som är ett bättre alternativ än beredskapsarbeten – detta enligt många bedömningar av dem som anställer personal.

Arne Fransson! Det är litet ologiskt att efterlysa långsiktiga jobb och samtidigt klandra oss för att vi anser att de långsiktiga jobben är mera attraktiva än kortsiktiga beredskapsarbeten.

I mars hade 12 714 personer fått anställning genom rekryteringsstödet. Vi anser att det är angeläget att finna vägar för att förvandla passivt arbetsmarknadsstöd så att det i stället stimulerar den arbetslöse till aktiva insatser.

Ett annat exempel på detta är ungdomslagen, som har inneburit att tusentals ungdomar fått in en fot på arbetsmarknaden och nu upplever sin tillvaro mer meningsfull än tidigare. I mars var 28 600 ungdomar engagerade i ungdomslag.

Vi socialdemokrater skall gå vidare på den inslagna vägen med förnyelse i siktet. Vi behöver arbetsmarknadspolitiken. Vi socialdemokrater går inte

Onsdagen den
11 april 1984

Arbetsmarknads-
politiken

med på den avrustning av arbetsmarknadsverket som moderaterna förordar i sin motion.

Det finns en gemensam reservation från de borgerliga partierna där det litet försiktigt talas om behovet av en privatisering av arbetsförmedlingen. Reservationen är förrädisk. Vad står den egentligen för? Har mittenpartiernas representanter läst vad moderata företrädare uttalat om privatiseringens välsignelser, och delar ni moderaternas åsikter? Bengt Wittbom kallade det i debatten "en förnyelse inom AMS". Jag skulle vilja fråga Elver Jonsson: Vad betyder privatisering av vissa förmedlingsinsatser?

Vi socialdemokrater accepterar inte en långtgående privatisering av arbetsförmedlingen. Under åren har vi byggt upp en förmedlingsorganisation som har såväl ett stort antal erfarna och kompetenta förmedlare som tekniska resurser. Vem skulle vinna på att den organisationen slås sönder? Det skulle bli ett fåtal vinnare och ett stort antal förlorare. De svaga i samhället skulle få sitta emellan när de kommersiella intressena tar över. Vad vill folkpartiet och centern med arbetsmarknadsverket? Om det är så att mittenpartierna tänkt sig en alternativ förmedling på vissa avgränsade områden, som kultur- och kontorsservicesektorerna, då förstår jag inte det som sägs i reservationen om tilläggsdirektiv till AMS-kommittén. Kommittén har redan i uppdrag att se på förmedlingsformerna inom dessa områden. Det är oförklarligt att mittenpartierna inte kunde ansluta sig till majoritets-skrivningen på den här punkten.

Den borgerliga reservationen om privatisering av förmedlingen visar att moderaterna har lyckats med sin avsikt. De har fått med mittenpartierna på en reservation som kan tolkas som ett stöd för moderaternas privatiseringskampanj. Detta har också framskyttat i de moderata tidningarnas ledarspalter.

Herr talman! Vpk pläderar för den offentliga sektorns utbyggnad. Det är inga svårigheter att finna lämpliga arbetsuppgifter inom den sektorn – det har införandet av ungdomslagen visat. Dagens stora problem är att kunna betala utgifterna. Det stora budgetunderskott som kommit till efter 1976 innebär att vi betalar en stor del av vår gemensamma verksamhet med lånade pengar. En sanering av vår ekonomi förutsätter att vi minskar budgetunderskottet. Det är nödvändigt att staten, landstingen och kommunerna granskar utgifterna mycket hårt. Hela tiden måste sysselsättningsökningen inom den gemensamma sektorn vägas mot utgiftsökningen och de finansieringsmöjligheter som finns. Det är en nödvändig och svår balansgång. Hotet är en ekonomi i obalans, som riskerar att rasera välfärden och den sociala tryggheten och att öka arbetslösheten.

Vpk menar också att de arbetsmarknadspolitiska insatserna har tjänstgjort som förvaringsplatser för en växande kategori människor. Det är en grovt felaktig bedömning av svensk arbetsmarknadspolitik.

Exempelvis arbetsmarknadsutbildningen har stärkt många tusental människors möjligheter på arbetsmarknaden. Beredskapsarbetena har gett den enskilde individen möjlighet att göra en meningsfull insats i samhället. Jag skulle kunna räkna upp många positiva exempel på vad arbetsmarknadspoli-

tiken betytt för den enskilde individen och för samhället. Jag skulle vilja säga att det är rent oförskämt att här tala om "förvaringsplatser" för människor.

Lars-Ove Hagberg! Jag vill belysa detta med ett exempel. Om det är någon som skulle behöva hedras med ett monument i Sverige, så är det den bortrationaliserade skogsarbetaren. Han och många med honom blev beredskapsarbetande vägarbetare och byggde vägar, så att vi i dag kan upprätthålla en hygglig service i våra glesbygder. Deras insatser var meningsfulla. De kan vara stolta över sitt verk. De behöver inte känna att de varit "förvarade".

Vi socialdemokrater anser att det är viktigt att arbetstillfällena på den reguljära arbetsmarknaden ökar. Men som ett komplement behövs arbetsmarknadspolitik under en lång tid framöver. Vi behöver en hög beredskap, så att vi inte får en ökad öppen arbetslöshet.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag framhålla att regeringens samlade politik skapar goda förutsättningar för utvecklingen på arbetsmarknaden. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 7 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Jag tror att det efter Frida Berglunds inlägg finns skäl att recapitulera vad som hänt och belysa den situation som Sverige egentligen befinner sig i.

Vi är inne i en högkonjunktur, Frida Berglund, inte i en lågkonjunktur. Men faktum är att arbetslösheten fortfarande är rekordhög. Och det ser ut som om den kommer att öka. Arbetslösheten minskar inte. Faktum är att antalet industrijobb enligt de senaste uppgifterna från arbetsmarknadsverket inte har ökat, som Frida Berglund påstår.

Vi har rekordarbetslöshet i en högkonjunktur, med en socialdemokratisk regering som naturligtvis inte vill tala om den saken.

Herr talman! Med moderat politik skulle vi ha 35 000 fler arbetslösa, fick vi höra. Jag vill ta ett konkret exempel och försöka visa hur det skulle kunna se ut med moderat politik. Låt oss gå till Danmark, Frida Berglund! Arbetsmarknadsutvecklingen i Danmark med dominerande moderat inflytande över politiken har varit bättre än i Sverige – utan devalvering men med en politik som är inriktad på att minska underskotten i ekonomin och därmed undanröja det största hotet mot den långsiktiga sysselsättningen. I Danmark färre arbetslösa i nettotillskott med moderat politik – i Sverige rekordarbetslöshet med socialdemokratisk politik.

Det räcker som exempel, Frida Berglund, för att skapa trovärdighet för de förslag som vi förespråkar.

Sedan, herr talman, påstod Frida Berglund någonting om långtgående privatisering av arbetsförmedling. Vad är det för prat, Frida Berglund?

Allan Larsson, partikamrat till Frida Berglund och generaldirektör för arbetsmarknadsverket, tillrättavisade några av sina styrelseledamöter på ett seminarium som AMS-kommittén hade, där dessa ledamöter sade samma sak. Allan Larsson sade till dem: Snälla ni, så är det ju faktiskt inte! Vad moderaterna föreslår är vissa enskilda initiativ i nischer på specialområden,

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

där arbetsmarknadsverket har haft och har problem. Det är detta det gäller och ingenting annat.

Det är klart att vi är glada för att vi har en borgerlig enighet på det här området. Det har vi jobbat länge för, men inte för det som Frida Berglund vill låta påskina, utan alltså för något helt annat.

Till sist, herr talman, vill jag säga att fakta är följande: Ni förstörde ekonomin 1972, 1973 och 1974. Vi fick ta hand om den 1976. Ni återfick regeringsmakten vid senaste valet. Nu håller ni på att förstöra ekonomin igen, och det lär säkerligen bli vi som får ta hand om saken när ni misslyckats.

Anf. 8 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Frida Berglund sade att det svenska folket fått uppleva något positivt när det gäller sysselsättningen sedan socialdemokraterna kom i regeringsställning. Jag har naturligtvis litet svårt att förstå att det svenska folket skulle uppleva det som speciellt positivt, när man kan konstatera att antalet öppet arbetslösa under 1983 var 15 000 fler än under 1982. Att vi hade 30 000 färre sysselsatta inom byggnadsindustrin kan näppeligen heller uppfattas som speciellt positivt av svenska folket; det torde alla ha klart för sig.

Frida Berglund kritiserade de insatser som de tidigare regeringarna gjorde när man tog itu med industriföretagens problem. Jag kan inte dra någon annan slutsats än att Frida Berglund är kritisk mot de satsningar som de dåvarande regeringarna gjorde för att komma till rätta med de problem som flera branscher hade hamnat i på grund av den förda socialdemokratiska politiken i början av 1970-talet. Jag tänker på varvsindustrin, stålindustrin, skogsindustrin osv. Det var nödvändigt att vidta strukturförändringar för att komma till rätta med problemen inom dessa branscher. Inte stod socialdemokraterna vid sidan om och tyckte att de dåvarande regeringarna satsade för litet pengar! Eftersom ni riktade mycket stark kritik mot oss för att vi inte satsade tillräckligt, har jag svårt att förstå Frida Berglunds argumentation nu i det här avseendet.

Satsningarna för att komma till rätta med strukturproblemen och skapa framtida trygghet för människorna inom de berörda branscherna tog naturligtvis utrymme från statsbudgeten. Inom t. ex varvsindustrin borde man ha vidtagit strukturförändringar redan i början på 1970-talet, men det gjorde man inte från socialdemokraternas sida utan lät det hela rulla vidare.

Det är också intressant att notera att Frida Berglund nu gör jämförelser med andra länder när det gäller situationen på arbetsmarknaden. Hon konstaterar fullt riktigt att arbetslösheten i Holland m. fl. länder är mycket högre än i Sverige. Men under den tid då socialdemokraterna var i oppositionsställning och vi hävdade precis detsamma, att vårt land klarar sig betydligt bättre än många andra västeuropeiska länder, godkändes inte detta argument av socialdemokraterna. De hänvisade hela tiden till att man enbart skulle se till utvecklingen i vårt eget land och att man inte skulle jämföra med förhållandena i andra länder. Men man vänder kappan efter vinden.

Anf. 9 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Utskottets ordförande efterlyser vad vi menar med vår reservation. På det kan jag bara svara: Vi menar precis som där står, ingenting mer och ingenting mindre.

Frida Berglund sade att alltför mycket gick till industrikriser och för litet till industriskapande insatser då vi hade regeringsansvar för arbetsmarknadspolitiken. Ja, det är naturligtvis riktigt, men Frida Berglund får inte glömma bort att vi hade ett dystert arv att förvalta. Det räcker att nämna teko-satsningen i norr, den alltför stora satsningen på varvspolitiken och på det monumentala Stålverk 80. Alla dessa misstag skulle betalas, och det tärde på kassan.

Frida Berglund beskärmar sig också över den oenighet som inom oppositionen kan råda om vad som bör göras. Jag tycker att man på den punkten bör vara något försiktig på socialdemokratiskt håll, bl. a. med tanke på de många socialdemokratiska motioner vilka behandlas i arbetsmarknadsutskottets betänkande 21 och i vilka man så öppet kritiserar den förda regeringspolitiken.

Jag skall inte säga många ord om löntagarfonderna. Frida Berglund vill i oss ingjuta inte bara lugn utan också vissa förhoppningar – det har inte blivit så häftigt med vare sig socialism eller annat. Fonderna kommer i förlängningen att lösa de problem som Frida Berglund menar skall lösas. En tidigare socialdemokratisk finansminister menade att socialism och åtgärder för maktkoncentration inte skall införas häftigt utan helst i små doser och gärna smygande.

Låt mig bara säga att vårt motstånd mot löntagarfonder beror på att vi på liberalt håll är emot maktkoncentrationen. Löntagarfonderna kommer icke att lösa problemet med den alltför stora maktkoncentration som i dag finns i svenskt näringsliv. Folkpartiet vill *bryta* den maktkoncentrationen – inte *byta* den mot en annan.

Utskottets ordförande sade också att arbetslösheten är lägre här än i Europa i övrigt, beroende på att vi har satsat på arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är en helt riktig beskrivning. Det går i det avseendet en rak linje från dåvarande arbetsmarknadsminister Ingemund Bengtsson via de folkpartistiska arbetsmarknadsministrarna och fram till Anna-Greta Leijon. Det är ingenting nytt, och om detta finns det en betydande enighet.

Om vi nu har en konjunkturuppgång med rekordvinster, och inte några krisrapporter, inställer sig ändå en stilla fundering: Vad är det som gör att vi under en period som enligt socialdemokraterna är så gynnsam slår svenskt rekord i arbetslöshet?

Anf. 10 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Först och främst: Framtidstron har kommit till landet, säger Frida Berglund. Det gäller väl bara att definiera för vilka. De som har förmögenheter och spekulerar och som har intresse av rekordvinsterna, de har nog framtidstro i dag, med den ekonomiska politik som förs. Däremot finns det andra här i landet som känner sig ganska betryckta och inte ser så

ljusst på framtiden, om man ser på regeringens handlande.

Jag tycker också att Frida Berglund nonchalerar storleken av arbetslösheten. Det är den öppna arbetslösheten som hon ständigt hänvisar till. Men om vi skall vidta åtgärder för att åstadkomma arbete åt alla – och det hoppas jag att socialdemokraterna vill – är ju problemet många gånger större, och då måste man se på vad det egentligen handlar om. Då krävs det åtgärder för drygt 10 %.

Beträffande den offentliga sektorn: Ungdomslagen skulle vara en sluss, och vi är väl kanske de mest positiva till just ungdomslagen, med arbete och utbildning som en sluss in i arbetslivet. Men när det inte finns något arbetsliv att komma till, när arbetet reduceras till fyra timmar och det inte är fråga om någon nämnvärd utbildning, vad blir det då? Då måste det bli en förvaring.

Inom den offentliga sektorn finns det många viktiga arbetsuppgifter – det håller jag med Frida Berglund om – men varför blir det ingenting här då? Jo, det finns ett budgetunderskott, och detta budgetunderskott – där upplåningen till stor del skett genom kapitalstarka människor här i landet – skall vi betala tillbaka, främst i fråga om räntorna, och därför skall arbetslösheten hållas tillbaka, samtidigt som bolagen får fortsätta att göra rekordvinster, förmögenheterna fortsätta att öka och spekulationerna på börserna fortsätta.

Någonting av arbetarrörelsens klassiska målsättning att försöka förändra fördelningen, att åstadkomma räfst och reduktion, finns inte i den socialdemokratiska politiken, och det är därför som arbete åt alla inte prioriteras i dag. Man låter i stället dessa kapitalstarka människor låna ut till budgetunderskottet, det lånade skall betalas tillbaka, och därmed har vi problemet med sysselsättningen.

Jag vill också påpeka att ungdomslagen därför – trots alla andra intentioner – kommer att innebära en förvaring; på det viset att ungdomarna inte kommer att få jobb, inte kommer att kunna försörja sig, inte kommer att känna att det finns en meningsfullhet i arbetsuppgifterna, eftersom dessa är tillfälliga och gemenskapen i arbetslivet bara varar fyra timmar och inte, som för alla andra, åtta timmar.

Anf. 11 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Såväl Bengt Wittbom som Elver Jonsson och Arne Fransson sade att vi har en högkonjunktur. Det är riktigt, men man kan jämföra med situationen under den borgerliga eran, när ni lämnade över, och konstatera att högkonjunkturer till 90 % beror på den förda ekonomiska politiken. Om man skall lägga om kursen så radikalt som har skett tar det sin tid, innan det blir effekter på t. ex. sysselsättningsområdet. Men jag har aldrig sagt att vi socialdemokrater är nöjda med situationen i dag. Jag ville i mitt inlägg säga att vi försöker förnya genom insatser på arbetsmarknadspolitikens område och även satsa på industrisysselsättningen och regionalpolitiken.

Det är inte så underligt med Bengt Wittboms jämförelse med Danmark. I det första inlägget visade han att han har en mycket dålig förankring i den svenska verkligheten, och då kan man ju inte begära att förankringen skall vara bättre beträffande Danmark. I Danmark betalar man nämligen passiva

pengar till människorna. Skulle vi göra detta i samma utsträckning i Sverige, skulle hela vår arbetsmarknadsbudget gå åt till passivt understöd. I Danmark har man avgångslöner osv. Jämförelsen med Danmark tycker jag var mycket dålig.

När det gäller ekonomin är det faktiskt så, att de utgifter som utgörs av räntor på ungefär 65 miljarder som vi betalar i år hade vi inte när vi hade en socialdemokratisk regering.

Beträffande jämförelsen med andra länder försökte jag säga att vi i Sverige hade en lägre öppen arbetslöshet, beroende på de insatser vi har gjort. Jag gjorde ingenting annat än konstaterade detta.

Lars-Ove Hagberg talade om framtidstron. Våldigt många människor har en framtidstro. Förra lördagen var jag med när man redovisade en uppsatstävling i Norrbotten. Flera tusen ungdomar hade skrivit uppsatser om sin framtid. Det som gjorde mig mycket förvånad var att ungdomarna redovisade en sådan positiv syn på framtiden. Om man helt tappar framtidstron, tror jag man blir mycket passiv. Men det här visade att ungdomarna tror på en framtid, och tror de på en framtid kan de också vara med och förändra den.

Anf. 12 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Vi skulle inte ha någon förankring i verkligheten, säger Frida Berglund. Det är ju precis det vi har. Vi skulle vara onyanserade, säger Frida Berglund. Det är ju precis det vi inte är. Vi läser bara statistiska fakta som har tagits fram av AMS om hur arbetslösheten har utvecklats sig. Det krävs inga nyanser för att läsa dessa siffror, och dessa siffror visar en rekordarbetslöshet.

Vi kritiserar er därför att ni inte anvisar någon väg ut ur de här problemen. Visst är ni beredda att ställa upp med hur många konstlade jobb som helst, men ni anvisar ingen väg ut ur problemen. Ni verkar dessutom litet förvånade över den mycket hårda kritik som regeringspartiet nu utsätts för. Men hur kan de vara förvånade som stod i talarstolen i riksdagen och anklagade de borgerliga partierna för att medvetet driva arbetslöshetsskapande politik? Hur kan man vara förvånad mot bakgrund av att vi har en högre arbetslöshet än vi någonsin har haft?

Frida Berglund, ge oss nu en ursäkt från det socialdemokratiska partiet för den anklagelse som den borgerliga majoriteten utsattes för, annars har era synpunkter ingen trovärdighet.

Högkonjunktur, ja, inte är det det socialdemokratiska partiet som har åstadkommit högkonjunkturen. Det är Ronald Reagan, Frida Berglund, som har gjort det. Det är hans ekonomiska politik som ni nu får skörda frukterna av, inte är det av er politik. Problemet med socialdemokratin är att den inte utnyttjar Ronald Reagans högkonjunktur till att göra det som måste göras för att lösa Sveriges problem.

Herr talman! Slutligen: När vi kritiserar socialdemokratin för handlingsförlamning, för fantasilöshet på arbetsmarknadspolitikens område och för dåligt ansvarstagande, då instämmer vi ju bara i t. ex. Kjell-Olof Feldts kritik

mot arbetarrörelsens sätt att sköta de viktiga komponenter som behövs för att klara Sverige ur krisen. Han kallade ju nämligen företrädarna för den andra grenen på arbetarrörelsens träd, som ni själva brukar tala om, för dårar. Vi använder inte sådana uttryck och går inte så långt. Vi går aldrig heller så långt som den nuvarande statsministern brukade göra under sin oppositionstid. Så se inte så irriterade ut när ni får kritik, därför att vi har haft en läromästare när det gäller att utforma kritiken, och han kommer inte från de borgerliga partierna.

Anf. 13 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tror egentligen att socialdemokraterna innerst inne ångrar sina fräna uttalanden om den dåvarande regeringens sätt att handlägga sysselsättningsfrågorna, dvs. under den tid socialdemokraterna satt i oppositionsställning. Det var en oerhört från anklagelse som socialdemokraterna riktade mot oss om att vi medvetet förde en politik som ledde till ökad arbetslöshet.

Verkligheten för socialdemokraterna, Frida Berglund, har blivit en annan än vad ni trodde den skulle bli då ni satt i oppositionsställning. Jag tycker det finns all anledning att påminna socialdemokraterna om detta. Utskottets nuvarande ordförande sade att högkonjunkturen var avhängig av den ekonomiska politik som den socialdemokratiska regeringen för. Så enkelt är det nog inte. Jag är övertygad om att högkonjunkturen i mycket stor utsträckning är avhängig av utvecklingen i andra länder. Då är det naturligtvis oerhört viktigt att vi kan bibehålla eller kanske förbättra konkurrenskraften, att vi kan finna avsättning för våra produkter i dessa länder och därmed stärka sysselsättningen inom industrin. De överenskomelser som har träffats är naturligtvis oroväckande.

Jag förstår mycket väl att regeringen är oerhört bekymrad över de avtal som har träffats under den senaste tiden. Men, Frida Berglund, regeringen, som naturligtvis har ett stort inflytande över statens arbetsgivarverk, gick ju i bräsch för löneuppgörelserna i år. Det är rätt naturligt att Landsorganisationen har en ambition att i varje fall inte få ett sämre avtal än det som de statligt och kommunalt anställda fått tidigare. Vi kan bara notera, Frida Berglund, att industrissysselsättningen har fortsatt att minska. Därför är det både viktigt och angeläget att vidta offensiva satsningar – inte minst för de mindre och medelstora företagen. Socialdemokraterna har genomfört hämmande åtgärder, såsom en skärpning av förmögenhetsbeskattningen. Från centrerns sida säger vi: Slopa skatten på arbetande kapital i företagen! Det är en av de åtgärder som vi har anvisat.

Anf. 14 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Nu säger socialdemokraternas företrädare här i kammaren att välsignelsen och högkonjunkturen beror på den förda ekonomiska politiken. Det är klart att i begränsad omfattning stämmer detta, men jag vill påstå att det mera beror på en allmän ekonomisk uppgång än på det som Kjell-Olof Feldt eller Ronald Reagan har för sig – därmed inte sagt att den

politik som de för alltid sammanfaller.

Men om nu allt är väl – hur kan då arbetslösheten vara så hög? På den frågan fick vi inget svar från utskottets ordförande.

Jag erinrade i årets remissdebatt om vad som har sagts på annat håll av personer som står socialdemokratin nära. I Stockholmstidningen stod det i början på året att "arbetslösheten bland kommunalarbetsförbundets medlemmar är mer än 7 000 i januari i år än samma månad i fjol. Därmed slår arbetslösheten bland medlemmarna i detta LO-förbund rekord."

Byggnadsarbetareförbundets ordförande, Bertil Whinberg, skrev i sin krönika: "Aldrig tidigare i modern tid har så många varit utan arbete. Nybyggandet av bostäder fortsätter att minska---."

Bertil Whinberg hör ju till dem som nu har påstått ägna sig åt "dårskap", så jag vet inte om han längre är trovärdig för socialdemokrater. Men intressant var vad han skrev ett kvartal senare i Byggnadsarbetareförbundets tidning, då han påminde om det socialdemokratiska valbudskapet och sade: "I friskt minne hos de flesta klingar Olof Palmes budskap under valrörelsen: --- 'Därutöver ska vi sätta in all kraft på att försöka återställa styrkan i landets ekonomi och på att försöka återställa sysselsättningen' ---."

Han slutar sin krönika med att säga: "Om socialdemokratin åter ska vinna väljarmajoritetens förtroende måste regeringen kunna visa på att de goda åtgärderna --- ger utdelning i rejält förbättrad sysselsättning. --- Arbetslöshet får inte bli en långvarig och tolererad sjuka i socialdemokratin Sverige."

Min fråga blir: Tolererar ni socialdemokrater den rekordarbetslöshet vi har i dag?

Nu säger Frida Berglund att man skall satsa på industriell förnyelse, på regionalpolitik osv. Men det finns brister i den satsningen, eftersom de enskilda och de små företagen inte har fått den klara markeringen. När det gäller regionalpolitiska insatser finns det en reservation från mittenpartierna om en förstärkning på 150 miljoner.

Herr talman! Det finns en betydande värdegemenskap när det gäller den svenska arbetsmarknadspolitiken. Jag skulle vilja säga: Var rädd om den! Ta till vara det vi ändå är överens om!

Anf. 15 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Till Frida Berglund skulle jag vilja säga: Visst har jag framtidstro. Vpk har en oerhörd framtidstro. Vi tror absolut inte att det här ekonomiska systemet kan bära så länge till utan att det därför måste ersättas med en helt ny politik. Men vi har inte framtidstron när det gäller den nuvarande politiken, som Frida Berglund har. Jag tror hon har kapitalt fel.

Socialdemokraterna godkänner en mycket stor arbetslöshet men vill i diskussionen dölja den och diskutera bara en del av den, vill inte vidta kraftfulla åtgärder för industriutveckling på hemmamarknad och offentlig sektor och vill inte företa en arbetstidsförkortning inlemmad i en ordentlig sysselsättningspolitik – jag talar alltså inte om en passiv arbetstidsförkortning som man ofta påstår att vi förordar.

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

Dessutom blev Frida Berglund mig svaret skyldig när det gäller omfördelning, räfst och reduktion. Det går inte att bara hänvisa till budgetunderskottet – det går att omfördela här i landet om man vill. Frida Berglund demonstrerade klart sin vilja i arbetsmarknadsutskottet när jag föreslog dels att vi skulle ha en sysselsättningsbudget, dels att vi åtminstone skulle få ett yttrande från finansutskottet. Det nonchalerades totalt. Jag ser det som ett tecken på att sysselsättningen av socialdemokraterna underordnas den ekonomiska politiken. Därför får vi också de effekter jag talat om i dag.

Vidare skröt Frida Berglund med krisbranscherna och deras vinster i dag. Jag vill då bara erinra Frida Berglund om att de vinsterna uppnås på bekostnad av en stor arbetslöshet, stora tragedier och ett samhälle som inte har klarat av de problem som uppstått i arbetslöshetens spår. Problemen är kvar, men företagen går med vinst. – Vi skall väl ändå ha en helhetspolitik.

Frida Berglund talade om en skogsarbetare man skulle hedra. Det kan jag göra också, men det vore kanske att resa ett ännu större monument över honom om man såg till att det arbete som han utför som beredskapsarbete blev ett ordinarie arbete som ingick i en planering för sysselsättningsutveckling här i landet och inte bara var ett kort, tillfälligt arbete.

En del av tragiken i det som sker i dag är denna "tillfällighetspolitik" – att man inte kan ta steget vidare och omvandla dessa jobb till fasta arbeten. Men för det krävs det återigen en omfördelning av produktionsresultatet i det här samhället.

Jag är naturligtvis besviken över att socialdemokraterna, som har sina rötter i en politik för omfördelning, i dag tydligen helt har övergivit den och i praktiken även helt har övergivit kravet på arbete åt alla.

Anf. 16 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Bengt Wittbom började sitt senaste inlägg med att säga att det var tack vare Ronald Reagans ekonomiska politik som vår konjunktur hade förbättrats. Men Bengt Wittbom tror väl inte att det var Ronald Reagan som låg bakom devalveringen med 16 % här i Sverige. Det är ju ändå den åtgärden som har bidragit till vår ökade konkurrenskraft och gett våra företag ökade marknadsandelar. Till viss del är alltså det förbättrade konjunkturläget ett resultat av den senaste devalveringen.

Jag försökte i mitt inledningsanförande redogöra för skillnaden mellan de borgerliga devalveringarna och den socialdemokratiska devalveringen i slutet av 1982. Sedan ni hade devalverat gjorde ni inga insatser inom arbetsmarknadspolitiken, utan ni drog snarast ned på insatserna. Om ni gjorde det omedvetet, så var det i varje fall en medveten handling från ekonomerna och politikerna i ekonomidepartementet. Genom att låta reallönerna sjunka ville man få ned den inhemska efterfrågan och på så vis öka sysselsättningen. Det är precis samma metod som moderaterna i dag talar om, nämligen att folk börjar arbeta mer om man svälter ut dem.

När den socialdemokratiska regeringen kom till kanslihuset 1982 var utgångsläget mycket dåligt. Jag nämnde tidigare att den öppna arbetslösheten ökade med 50 % mellan 1981 och 1982. Om utgångsläget hade varit det

att bara 100 000 av de 400 000 jobb som utlovats hade kommit till stånd, då hade situationen varit mycket bättre, och det hade varit lättare att angripa problemen.

Vi varnade er många gånger. Den som går tillbaka till hävderna upptäcker ätt vi i kammaren många gånger sade så här: När den reguljära arbetsmarknaden inte kan ge sysselsättning i önskad utsträckning, då måste man satsa mer på de arbetsmarknadspolitiska insatserna.

Låt mig slutligen säga till Lars-Ove Hagberg att jag är medveten om att han pläderar för ett annat ekonomiskt system, som inte överensstämmer med socialdemokraternas syn på hur den ekonomiska politiken skall bedrivas.

Talmannen anmälde att Elver Jonsson och Bengt Wittbom anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 17 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag skall beröra några av de tankegångar som har förts fram i den tidigare debatten. Men många av de frågor som har diskuterats hoppas jag över, eftersom Frida Berglund så noga har gått igenom dem.

Låt mig börja med det resonemang som Lars-Ove Hagberg förde om s. k. förvaring i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Han sade nämligen att våra åtgärder i stort sett innebär att vi förvarar folk där. Jag påstår att detta gäller i fråga om en mycket begränsad del av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och bara om människor stannar kvar i en viss åtgärd, dvs. inte kan flyttas till någon annan verksamhet. I den bemärkelsen kan man möjligen tala om förvaring i den skyddade verksamheten i Samhällsföretag, och den gäller i så fall lönebidragsanställda i de allmännyttiga organisationerna.

Visst skulle vi båda önska att flera av dem som är anställda i Samhällsföretag eller arbetar med lönebidrag i de allmännyttiga organisationerna skulle komma ut på den vanliga öppna arbetsmarknaden. Jag tror däremot inte att vi i någon annan bemärkelse kan säga att det handlar om förvaring. Där utförs vanligt arbete, arbete som är lika meningsfullt för samhället som något annat.

Frågan är naturligtvis vad som skall hända med de nya arbetsmarknadspolitiska insatser som vi kan göra från den 1 januari i år – ungdomslagen och rekryteringsstödet. Kommer det i detta fall att handla om förvaring? Den frågan kan naturligtvis ingen i dag fullt ut besvara, eftersom verksamheten har varit i gång så pass kort tid. Jag tror dock att vi inte behöver vara oroliga på den punkten heller. En del av de fakta som vi redan nu har om verksamheten talar i motsatt riktning. Under mars månad lämnade 1 250 ungdomar arbetet i ungdomslagen, därför att de hade fått jobb på annat håll. Det är trots allt ganska glädjande att så många ungdomar redan har passerat ungdomslagen och fått annat jobb. Det är ju inte så länge sedan riksdagen fattade beslut om ungdomslag. Vi har inte så särskilt länge haft denna nya möjlighet över huvud taget i funktion.

Man kan fråga vad ungdomarna gör i ungdomslagen. Ja, det är väldigt många olika saker. Det förekommer verkstads- och hantverksprojekt, där

ungdomarna städar och iordningställer nedlagda fastighetslokaler. Ungdomarna reparerar möbler åt förvaltningar. De gör leksaker åt daghem. De bygger campingstugor och dansbanor. De syr gardiner och textilier. De syr rockar åt vårdarbetare och lokalvårdare. De syr barnkläder och filter till u-länderna.

Många ungdomar i ungdomslagen jobbar även med serviceverksamhet av olika slag i vad man skulle kunna kalla för all-fix-form eller i särskilda ungdomscentra. Ungdomarna utför mindre tjänster inom olika bostadsområden. De hjälper pensionärer med diverse sysslor, som ingen annan i kommunen har tid att hjälpa pensionärerna med. Det finns budcentraler och hunddagis. En del ungdomar ägnar sig åt musikcaféer eller ingår i sång-, musik- och teatergrupper, som daghem, förskolor och servicehus har glädje av.

Det finns även andra exempel. Det förekommer miljöprojekt i kommunal regi såsom årensning, vassröjning, vattenprovning, kartläggning av sjödjup, algodling och annan verksamhet som utnyttjar havets resurser.

Man kan nog säga att ungdomarna inte upplever dessa ungdomslag såsom en trist förvaringsplats. De utför meningsfulla och efterlängtade arbeten.

Av denna uppräknings framgår verkligen att kommunerna i många fall har visat prov på en enorm fantasirikedom. De har visat sig vara precis lika initiativrika som vi ibland i debatter säger att bara de privata företagen kan vara. Det har vi socialdemokrater inte riktigt trott på. Erfarenheten av ungdomslagen visar att här finns en dynamik, någonting som vi verkligen kan utnyttja för framtiden.

Ungdomslagen har varit i gång ganska kort tid. Det finns fortfarande delar av denna verksamhet som vi ännu inte har börjat förverkliga eller som är väldigt marginella. Ungdomslagen har på många sätt framtiden för sig.

Frågan är om vi låser in folk genom rekryteringsstödet. Innebär rekryteringsstödet den utslussning till den öppna arbetsmarknaden som vi vill åstadkomma? Det vet vi inte riktigt än. Vi vet att av de drygt 12 700 personer som har fått anställning med rekryteringsstöd eller i enskilda beredskapsarbeten har 23 % tillsvidareanställningar, dvs. fasta jobb på längre sikt. Resten är provanställningar, visstidsanställningar och enskilda beredskapsarbeten vid sidan av den ordinarie produktionen. Men jag tror att vi kan vara ganska övertygade om att den majoritet av de ungdomarna – det är i första hand ungdomar som finns i rekryteringsstödssystemet också – kommer att få fast arbete på de arbetsplatser där de nu har ett kortare jobb. Erfarenheten från de enskilda beredskapsarbetena visade ju att det blev på det sättet tidigare.

Jag är glad över att både centern och folkpartiet liksom tidigare i stort sett står bakom regeringens förslag. Både Arne Fransson och Elver Jonsson tog också upp risken för att devalveringens effekter skall ätas upp och att det i sin tur på sikt får negativa följder för både prisutveckling och sysselsättning. Det har ju framgått av debatten under de senaste dagarna att regeringen delar en oro för att det kan bli så. Självfallet kommer regeringen därför att vidta åtgärder för att se till att det inte blir på det sättet. Vi måste klara inflationen på en nivå som ger oss möjligheter att långsiktigt trygga sysselsättningen, och

den politiken kommer regeringen att föra.

Vi skulle väl utan särskilda åtgärder kunna glädja oss åt ett 1984 som i många avseenden skulle kunna bli väldigt gynnsamt, och visst har Lars-Ove Hagberg rätt i att om lönerna ökar får man mera skatt i kassakistan; det är den berömda fiskardraggen som har diskuterats i gamla riksdagshuset många gånger. Men det kan bli en väldigt kort fröjd, och den socialdemokratiska regeringens politik går ut på att vi varaktigt skall klara både sysselsättningen och ekonomin. Statens kassakista eller hushållskassorna runt om i familjerna i landet är ju inte betjänta av att det där skramlar en massa pengar, om vi urholkar värdet av dem. De flesta löntagare vet nog att det inte räcker med att få många procent i påökning för att det skall bli några reallönförbättringar. Sådana får man bara, om regeringen också kan hålla i den ekonomiska utvecklingen. Den regering som vi nu har är bestämd att göra det.

Herr talman! I det här första inlägget hade jag också tänkt ta upp en annan tråd i debatten, den som Arne Fransson tog upp när han talade om de enskilda initiativen och de små företagen. Eftersom jag ser att min tid strax är ute ber jag att få återkomma till det i en senare replik.

Anf. 18 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Det skall inte bli någon lång debatt med arbetsmarknadsminister Anna-Greta Leijon i dag, för hon vill inte debattera.

Det är intressant, särskilt för de ungdomar som sitter på läktaren, att få en beskrivning av litet grand av vad man sysslar med i ungdomslagen, men det vore också intressant för oss i oppositionen och för svenska folket att få ett besked om vilken väg ut ur rekordarbetslösheten som Anna-Greta Leijon och regeringen anvisar. Det är ju på den punkten vi kritiserar regeringen. Ni säger att målet är att varaktigt klara sysselsättningen. Vår fråga är: Hur? Hittills har ni inte lyckats. Hur tänker ni försöka klara den i framtiden?

Anna-Greta Leijon säger att de arbetsuppgifter som utförs i beredskapsarbeten och ungdomslag osv. är precis lika meningsfulla för samhället som allt annat arbete. Det uttalandet säger ju allt om regeringens och socialdemokraternas inställning. Man ställer sig inte frågan hur meningsfullt det är för de människor som måste utföra ett arbete grundat på bidrag. Hur mycket mer meningsfullt skulle det inte vara för de människorna att kunna gå till ett riktigt jobb och få lön i lönckuvertet som andra människor?

Vår väg ut ur arbetslöshet är att se till att vi får ett näringsliv och företag som kan växa och expandera och som kan skydda sin lönsamhet så att de kan betala ut lön till fler människor. Vilken väg har Anna-Greta Leijon och regeringen att föreslå?

1 250 ungdomar i ungdomslag har fått riktiga jobb, säger arbetsmarknadsministern. Det var en intressant upplysning. Men den siffran upplyser oss egentligen inte om någonting. Om inte arbetsmarknadsministern kan redovisa hur många av dessa 18-19-åringar som skulle ha fått jobb även om det inte hade funnits några ungdomslag, så säger siffran ingenting.

Slutligen, herr talman, vill jag säga att socialdemokraternas och regeringens mål är full sysselsättning. Min fråga till arbetsmarknadsministern är: När

räknar regeringen med att uppnå full sysselsättning? Ni lovade ju full sysselsättning före valet. Min andra fråga är: Vid vilken nivå anser ni full sysselsättning uppnådd – vid 0 % arbetslöshet, vid 1 %, 2 % eller 3 % arbetslöshet?

Anf. 19 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Det var en intressant redogörelse som arbetsmarknadsministern lämnade angående ungdomslagen och de ungdomar som är verksamma i dessa. Det är bara att konstatera att det har funnits en väldigt god framförhållning ute i kommunerna när man förberett insatser på detta område, eftersom man har kunnat nå detta resultat. Det är naturligtvis nu viktigt att se till att den öppning som gjordes från riksdagens sida och som gick ut på att man även skulle kunna placera ungdomar i ungdomslag i det enskilda näringslivet förverkligas. Resultet får inte bli sådant som i det enskilda fall vi kunde ta del av i TV i går kväll. Byråkratin och stelbentheten hos en länsarbetsnämnd vid handläggningen av en sådan här fråga för en ungdom är avskräckande. Då är det rätt naturligt att man från ungdomarnas sida får en negativ inställning till statliga myndigheter. Se till, Anna-Greta Leijon, att de här sakerna rättas till omedelbart!

Det är naturligtvis viktigt att man är observant när det gäller risken för inlåsning i ett ungdomslag. Tanken bakom riksdagens beslut var ju att regeringen skulle återkomma till riksdagen med en utvärdering. Jag tror att det är oerhört viktigt att man får en så noggrann utvärdering som möjligt av de erfarenheter som de ungdomar som varit verksamma i ungdomslag haft. Vår förhoppning är att man skall finna ytterligare lösningar som innebär att fler ungdomar kan beredas verksamhet på ett eller annat sätt.

Avslutningsvis frågan om rekryteringsstödet utveckling. Vi från centerns sida var positiva till införandet av ett rekryteringsstöd, så att man på så sätt kunde medverka till att människor i snabbare takt kom in på den reguljära arbetsmarknaden. Men vi såg det också som viktigt att bibehålla de enskilda beredskapsarbetena. Därför är det min förhoppning att arbetsmarknadsministern skall medverka till att vi får en praktisk och smidig handläggning när det gäller de enskilda beredskapsarbetena, allt enligt riksdagens intentioner när vi fattade beslutet i slutet av förra året.

Anf. 20 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag håller med om att det var en intressant exposé som arbetsmarknadsministern gjorde över vad som händer med anledning av de åtgärder som är i gång. Möjligen skulle man kunna säga att det handlar väldigt mycket om en rapsodi som riksdagens ledamöter i hög grad är överens om. Arbetsmarknadsministern lät oss bildligt talat klättra upp på byggnadsställningar där man snickrar för fullt, och hon dök djupt ner i en algodling för att visa hur mycket man egentligen kan hitta på. Det där är väldigt bra. Men när Anna-Greta Leijon säger att det finns en dynamik i de här åtgärderna skulle jag vilja skicka med det marginella men inte oviktiga påpekandet att alltför mycket av de här aktiviteterna har legat inom den offentliga sektorn.

Vi har ju sagt att dessa inte skall begränsas enbart till den offentliga sektorn, utan man skulle satsa också på den enskilda sektorn.

Nu säger arbetsmarknadsministern att allting ännu inte är förverkligat och att det finns en hel del ytterligare att göra. Det tolkar jag faktiskt, herr talman, som att arbetsmarknadsministern menar att det är rimligt med en bättre avvägning mellan offentlig och enskild sektor när det gäller arbetsmarknadspolitiska insatser. En smidigare handläggning har vi talat om ofta här. Vikten av en sådan underströks senast av Arne Fransson, så det bör väl också kunna bli verklighet.

Vi fick inget svar på frågan varför vi ändå har denna rekordhöga arbetslöshet i vårt land. Arbetsmarknadsministern säger att det gäller att satsa på varaktiga jobb. Hon pekar på devalveringen som en viktig åtgärd. Men devalveringen fick naturligtvis löntagare och andra betala genom den försämrade köpkraften. Värre är att det har visat sig att den hävstång man skulle använda nu ser ut att brista genom att inflationen inte kan hållas vid den nivå som regeringen satte upp som mål. Jag hoppas att kammaren faktiskt lade märke till att arbetsmarknadsministern inte talade om att inflationsnivån skulle ligga på 4 %, utan att inflationen skulle hållas på en acceptabel nivå. Det tyder på att regeringen är på väg att få ge upp sitt inflationsmål.

Det skulle vara intressant att få några synpunkter på riksrevisionsverkets rapport. Den är visserligen färsk, men där pekas genom en häftig anklagelse på att det är en stor oförmåga inom vårt stora och mäktiga arbetsmarknadsverk. Rapporten måste närmast betecknas som en larmrapport.

Jag fick inget besked om det jag efterlyste i mitt första inlägg, nämligen hur regeringen såg på finansminister Feldts vårdslösa uttalande om parterna, då han betecknade dem som dårar i sammanhanget. Jag menar att Anna-Greta Leijon åtminstone skulle kunna rentvå regeringen genom att säga att det ändå var ett olycksfall i arbetet. Det gäller att välja sina ord också när man gör omdömen om dem man ogillar.

Anf. 21 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att jag är mycket tillfreds med att det finns riktigt bra arbetsuppgifter för ungdomar. Det kanske inte är där som vi inte är överens, utan vad vi vänder oss mot är att det inte utgår en lön som man kan försörja sig på någorlunda väl. Man arbetar ju mindre tid. Det kan inte heller kännas särskilt meningsfullt, om man redan har en meningsfull arbetsuppgift och sedan vid 20 års ålder måste sluta där och kanske inte får någon arbetsuppgift alls med den nuvarande arbetsmarknadspolitiska inriktningen. Dessutom inskränker sig arbetsgemenskapen och samhällsgemenskapen till fyra timmar. Man ingår inte i en sådan gemenskap fullt ut. Man blir någon sorts andra klassens anställd.

Jag kan mycket väl tänka mig att en 20-åring säger så här: Har jag bara förvarats här? Var inte mitt jobb mer värt, så att det kan bli ett reguljärt arbete? Det är just detta som regeringen inte vill angripa. Man säger att det finns många bra arbetsuppgifter som vi tidigare varit helt överens om och

velat utveckla. Detta tror jag är den springande punkten i det hela. Kommer man inte att utveckla de här arbetena till reguljära arbeten, där ungdomarna har en stor chans att få jobb, då kommer detta att bli ett misslyckande.

Sedan till huvudfrågan – Anna-Greta Leijons inhopps i avtalsrörelsen. Hon påstod – såvitt jag förstår – att de här löneavtalen kommer att skapa arbetslöshet. Då ställer man sig frågan: Skall de här arbetarna som nu kanske stoppar upp reallönesänkningar efter sju år angripas i detta läge? Är det just de som skall betala?

Socialdemokraterna i det fack som jag tillhör kräver 40–45 kr. för att människor skall komma ur det träsk där de nu befinner sig och för att de skall kunna leva på en lön. Men Anna-Greta Leijon säger i dag nej. Det skulle medföra arbetslöshet. Jag upplever detta som ett gigantiskt angrepp mot de arbetare som i dag eftersträvar en bättre situation än den som de i sju år befunnit sig i. Det måste, från början till slut, vara frågan om en felkoppling från regeringens sida.

LO-ledningen tenderar, såvitt jag förstår, att inte instämma. Regeringens politik i dess helhet går ut på att det är lönerna som bestämmer inflationen – trots dagens monopoliserade samhälle. Angrip det i stället! Låt utvecklingen gå mot ökade löner, så att människorna får större köpkraft. Styr litet grand! Det är, som sagt, bättre att bekämpa inflationen den vägen. I så fall skulle det vara någon form av arbetarpolitik.

Sedan något om industrins utveckling. Den förnyelse på detta område som man talar om innebär, såvitt jag förstår, en total anpassning till kapitalismens drivkrafter. Det gäller att stödja kapitalismen och därmed även andra, oförenliga krafter i samhället. Men i längden kan det väl inte vara en gynnsam utveckling för arbetarna.

Anf. 22 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Ibland tolkas många saker in som man inte sagt. Elver Jonsson sade att jag inte nämnt 4-procentsmålet för inflationen. Detta skulle alltså ha övergivits. Jag ser faktiskt dessa frågor i ett litet längre perspektiv. Det gäller inte bara 1984. Vad jag framför allt uppehöll mig vid var utvecklingen på något längre sikt. I det avseendet hade vi faktiskt, Elver Jonsson, tänkt oss att det skulle vara möjligt att komma ned till en inflationstakt som ligger under 4 %.

Det är naturligtvis en mångfald saker som bestämmer inflationen. Det finns ingen anledning att förneka att t. ex. lönerna ingår i den mångfalden. Inte heller skall det förnekas, som jag redan sagt, att det inte är någon glädje för människor att få inflationspengar i fickan. Vad folk behöver, efter år av reallönesänkningar, är inte löst skramlande pengar som inte är värda någonting, utan det är pengar som kan ge ökad köpkraft. Det är mycket lätt att räkna ut att det, i samband med olika överenskommelser, inte är särskilt enkelt att åstadkomma något sådant genom alltför höga påslag.

Jag tror att vi kan säga att det finns en chans att 1984 blir ett mycket bra år. Det som hänt under årets avtalsrörelse kan dock på sikt skapa problem, både när det gäller inflationen och när det gäller sysselsättningen. Om regeringen

anser att en sådan oro är befogad, måste den ekonomiska politiken självfallet utformas på ett sådant sätt att människorna inte bara 1984 utan också 1985, 1986 och åren därefter garanteras höjda reallöner och minskad arbetslöshet.

Sedan till det som jag inte hann med i mitt förra inlägg men som jag hade tänkt att säga några ord om. Arne Fransson talade om behovet av en satsning när det gäller att ta vara på initiativ från enskilda människor, på småföretagsverksamhet m. m. På detta område pågår en hel del mycket intressanta verksamheter runt om i världen. I många industriländer noteras en lång rad lokala – ofta kooperativa – initiativ, vilka är mycket intressanta. Det gäller Spanien, Italien, Frankrike, Tyskland, USA och många andra länder. I syfte att studera och att följa upp vad som pågår i detta sammanhang har OECD bestämt sig för att starta ett projekt. Representanter för industriländerna i väst skall tillsammans försöka göra en bedömning av vad de lokala initiativen kan ge för framtiden. Vidare gäller det att sprida informationen mellan de länder som deltar i projektet – däribland Sverige – så att goda idéer verkligen kan utnyttjas.

I arbetsmarknadsdepartementet är vi just nu i färd med att utse den grupp som skall arbeta med de frågor som finns redovisade i Thage Petersons Bergslagsproposition.

Inom ramen för OECD-projektet skall en särskild grupp representera Sverige. Vi har tänkt oss – det redovisas, som sagt, i Bergslagspropositionen – att rapporten från Sverige speciellt skall gälla Norberg, Skinnskatteberg och Fagersta. Om det är möjligt skall även vi från centralt håll försöka hjälpa till. Det gäller ju att underlätta utnyttjandet av de positiva idéer som finns. Att just nämnda orter valts beror inte på att jag själv har stor klockarkärlek för just denna del av landet, utan det beror på att det i de tre kommunerna finns så många exempel på vad det här med lokala initiativ kan innebära.

Norberg – enligt min uppfattning viktigast i detta sammanhang – är en kommun som drabbats hårt av en omfattande nedläggning. Men för den skull har man inte tappat modet eller handlingskraften. I stället har man utnyttjat de enskilda människornas initiativ.

Om vi skall klara sysselsättningen, måste vi i framtiden kombinera en lång rad olika åtgärder. Det som skiljer Sverige från många andra länder och som gör att Sverige har ett bättre arbetsmarknadsläge är att man inte är rädd för att utnyttja den offentliga sektorn. Alla vet vi, att om vi på sikt skall klara en bra sysselsättning här i landet, måste det bli fler arbetstillfällen inom den offentliga sektorn. Denna utgör en viktig pusselbit i fråga om kampen för en långsiktigt aktiv sysselsättningspolitik. En annan viktig pusselbit är naturligtvis en stärkt svensk exportindustri. Om Sverige skall kunna vara ett välfärdsland, ett land med sysselsättning åt alla, behövs också i framtiden de stora starka svenska exportföretagen. Alldeles nyss handlade debatten i ganska stor utsträckning om just dessa saker. Bevarandet av devalveringens effekter betyder mycket i fråga om den senare pusselbiten.

På sikt tror jag att det är mycket viktigt att just frågan om de lokala initiativen får en mera framskjuten plats i debatten. Vi måste utnyttja dessa på ett bättre och förståndigare sätt än vad som hittills varit fallet. Det gäller

att skapa en mångfald på arbetsmarknaden – inte minst i Bergslagsområdet, där vi tidigare varit vana vid en mycket ensidig arbetsmarknad med ett enda stort dominerande företag.

Flera gånger har frågan om den långsiktiga utvecklingen varit aktuell i debatten. Visst finns det, Elver Jonsson, Arne Fransson och Lars-Ove Hagberg, en viss tendens när det gäller utvecklingen långsiktigt i det här landet – det gäller även alla andra länder – som vi måste vara mycket vaksamma på. Vi har tyvärr drabbats av nya lågkonjunkturer med högre arbetslöshet än under den tidigare lågkonjunkturen. Vi vet att det under ganska många år har varit bekymmersamt när det gäller ungdomsarbetslösheten. Vi kan långsiktigt se en trend till en ökning. I detta sammanhang måste vi naturligtvis både diskutera de mera kortsiktiga åtgärderna och försöka se långsiktigt på dessa frågor. Framför allt måste vi fråga oss: Hur kan vi nu utforma den aktuella arbetsmarknadspolitiken, så att den anpassas till de långsiktiga behoven?

En fråga som är särskilt viktig i detta sammanhang är frågan om arbetsmarknadsutbildningen. I dag satsas väldigt mycket på denna. Jag tror att det är helt nödvändigt att bygga vidare på denna utbildning – även i mera flexibla former, så att utbildningen i större utsträckning omfattar redan anställda.

Frågan om arbetstiderna diskuteras också i dessa sammanhang mycket ingående. Det finns de som ser en arbetstidsförkortning som en enkel och lätt lösning på sysselsättningsproblemen. Jag tror inte alls att det är så. Erfarenheterna utifrån Europa visar att det här är fråga om mycket komplicerade sammanhang. De franska drömmarna om att med en förkortning av arbetstiden från 40 till 39 timmar i veckan skapa 500 000 nya jobb har gått om intet. Det visar sig i verkligheten att det blir runt 20 000 nya jobb.

För den skull skall vi naturligtvis inte sluta att diskutera arbetstidsfrågor, och för den skull skall vi naturligtvis inte bara säga att det inte lönar sig att satsa på arbetstidsförändringar i sysselsättnings-sammanhang. För visst finns det olika former av arbetstidsförkortning, som förmodligen också skulle kunna ge oss ett handtag när det gäller att klara sysselsättningen. Därför måste vi ingående diskutera dessa frågor.

Regeringen har gett delegationen för arbetstidsfrågor, som numera alla politiska partier i denna riksdag är med i, möjligheter att ta en ordentlig debatt om dessa frågor och ge oss underlag för en framtida samlad arbetstidspolitik, som också kan vara ett komplement i sysselsättningspolitiken.

Anf. 23 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Jag måste faktiskt säga att det känns litet märkligt att springa upp och ned i talarstolen och försöka få landets arbetsmarknadsminister att tala litet grand om det denna debatt egentligen är till för, nämligen att redovisa vad den socialdemokratiska regeringen tänker göra under nästa budgetår för att minska rekordarbetslösheten. Anna-Greta Leijon är kanske förorättad och känner sig kränkt av den rätt hårda kritik vi riktar mot henne

och regeringen. Det är kanske därför som arbetsmarknadsministern inte vill debattera. Det kan vi väl stå ut med – det är inga problem. Värre är naturligtvis att de människor som gav socialdemokratin förtroendet och förde den till regeringsmakten och som väntade sig ett bättre arbetsmarknadsläge inte får några besked. Den skara är säkert glesnande som återigen är beredd att satsa på socialdemokratin när det gäller sysselsättningen.

Min fråga är: Hur mycket kommer arbetslösheten att öka på grund av den avtalsrörelse som nu utspelas? Hur många nya jobb blir det i Ludvig Jönssons gardinfabrik?

Den kärra som Olof Palme talat så mycket om sedan han blev statsminister – den kärra som han hade tagit tag i; fått stopp på och börjat baxa uppför backen – har man nu i själva verket satt raketmotorer på. Men man har satt dem i fel ända. Kärran är på väg utför – inte uppför.

Herr talman! Anna-Greta Leijon säger: Vi är inte rädda för att använda den offentliga sektorn. Det kanske Anna-Greta Leijon inte är, men hennes kollega finansminister Feldt är rädd. Han uttalar så ofta han kan i officiella dokument från regeringen att vi inte kan fortsätta att satsa på en expansion av den offentliga sektorn. Jag förstår alltså att ni träter i regeringen, och det är väl därför vi i dag inte kan få några besked om vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att klara arbetsmarknadssituationen nästa budgetår.

Avslutningsvis, herr talman! Det sägs numera av företrädare för socialdemokratin inte att man skall klara full sysselsättning utan att man har som mål att sänka den öppna arbetslösheten. Det är väl därför, antar jag, som fler människor än någonsin står utanför den reguljära arbetsmarknaden i socialdemokratins Sverige.

Anf. 24 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis viktigt att man från samhällets sida på olika sätt uppmuntrar och underlättar för ungdomar att starta företag. Jag har ingen annan uppfattning när det gäller att åstadkomma företagsamhet i kooperativa former – jag tror att det är viktigt att samhället stöder också sådana initiativ. Det är litet beklagligt när arbetsmarknadsministern ser så positivt på nyföretagandet bland ungdomen, att vi inte kunnat få gehör för de synpunkter som vi bl. a. från mitt parti har framfört i en motion, som behandlas i det betänkande som vi i dag diskuterar. Vi har därför reserverat oss på den punkten för att markera hur angeläget och viktigt vi anser det vara att vi tar till vara möjligheterna för ungdomar att starta egna företag. Vi har föreslagit att regeringen i början av nästa år bör återkomma med mer konkreta förslag om hur man bör uppmuntra och underlätta för ungdomar att starta egna företag.

Arbetsmarknadsministern var också inne på arbetsmarknadsutbildningens betydelse. Denna är naturligtvis stor. Det är då också viktigt att man får en ökad flexibilitet och ett decentraliserat beslutsfattande för att undvika den tröghet som vi har i dag. Det tar många gånger väldigt lång tid innan man kan starta ny kursverksamhet, osv. Vi måste se till, att vi får en smidigare handläggning även när det gäller arbetsmarknadsutbildningen. Jag sade i

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

mitt inledningsanförande att det är nödvändigt att det blir en ökad samordning mellan gymnasieskolan, Komvux och arbetsmarknadsutbildningen, för att man på bästa sätt skall kunna utnyttja de utbildningsresurser som finns i samhället. Det finns mycket att göra för att få en ökad flexibilitet på detta område.

När det slutligen gäller möjligheterna att öka sysselsättningen inom industrisektorn är det naturligtvis alldeles riktigt att vi måste slå vakt om våra stora exportföretag och se till att dessa har möjligheter att finna avsättning för sina produkter på världsmarknaden. Men det är minst lika viktigt att skapa förutsättningar för de mindre och medelstora företagen att utvecklas i en positiv riktning. Tyvärr är det på det sättet, arbetsmarknadsministern, att riksdagen förra året fattade vissa beslut som av de mindre och medelstora företagen uppfattades som väldigt negativa. Jag tänker bl. a. på den hårdare arvs- och förmögenhetsbeskattningen, som ju ställer till vissa problem, inte minst i samband med generationsväxlingar. Från mitt partis sida har vi bl. a. föreslagit att man inte borde beskatta arbetande kapital i företagen. Vi har också sagt att det finns anledning att sänka sjukförsäkringsavgiften med fem procentenheter för de 15 först anställda. Vi tror att sådana generella åtgärder har en mycket stor betydelse för de mindre och medelstora företagens möjligheter att utvecklas positivt i framtiden och därmed skapa ytterligare sysselsättning.

Anf. 25 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Bergslagskommunerna har det bekymmersamt – däri har arbetsmarknadsministern alldeles rätt. Därför är det också viktigt att de får ett aktivt stöd. Hon gav också exempel på hur det kan vara när man släpper loss fantasin, och hon nämnde därvid Norberg. Detta är närmast ett stöd för uppfattningen att det är viktigt att politiker inte går in och detaljstyr. En iakttagelse är att man på socialdemokratiskt håll gärna gör det.

Sedan pekar arbetsmarknadsministern på tre viktiga bitar: på den offentliga sektorn, på exportexpansionen och på lokala initiativ.

Det är mycket viktiga bitar, men utifrån liberala utgångspunkter skulle jag vilja ta dem i precis omvänd ordning. Jag tror att de lokala enskilda initiativen är viktiga för att vi skall få en fungerande och bärkraftig industri, som kan exportera och som orkar bära utgifterna för den offentliga sektor som vi behöver kosta på oss i vårt samhälle.

De långsiktiga åtgärderna är viktiga, sade arbetsmarknadsministern, men som vi framhållit i vår motion och också i folkpartireservationen har regeringen på den punkten inte inför riksdagen redovisat vad man egentligen avser.

När Anna-Greta Leijon säger att 1984 kunde bli ett mycket bra år, är det riktigt. Men hon kommer själv med invändningen att avtalen inger oro. På den punkten delar jag hennes uppfattning, men då var det naturligtvis ytterst olyckligt att staten – eller om man så vill regeringen – sprang ut och tog ledningen i kapplöpningen om höga avtal. Jag tror inte att man så lättvindigt – eller om man så vill lättsinnigt – borde ha tagit täten där. Som här har sagts,

är lönerna naturligtvis en stor och viktig bit när det gäller att hantera inflationen.

Nu säger arbetsmarknadsministern att när hon inte längre nämner siffran 4 % får det inte övertolkas, för egentligen tänker hon sig en mycket lägre siffra i det längre perspektivet. Det är ju en intressant tanke, att eftersom vi inte klarar av inflationen i det korta perspektivet, skall vi bli mycket bättre på lång sikt. Det är naturligtvis en god men hisnande tanke, men jag tycker att det är att släppa de näraliggande problemen litet för snabbt ifrån sig.

Jag tror alltså – och det har jag försökt säga några gånger i den här debatten – att det gäller att få harmoni mellan näringspolitiken och arbetsmarknadspolitiken och att vi inte får glömma bort – låt mig sluta med det – att politiken har en social sida. På den punkten får jag säga, herr talman, att regeringen är på tok för njuugg mot de grupper, särskilt de handikappade, som behöver få samhällets stöd.

Anf. 26 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Vi skall ha starka exportföretag, säger arbetsmarknadsministern. Men vinsterna på den här exportsatsningen då, vart skall de gå? Det oerhört stora internationella beroendet påverkar var, när och hur jättevinsterna skall investeras. Det har vi redan erfarenhet av. Mycket av vinsterna investeras inte i dagens läge.

Då upprepar jag frågan: Kan Anna-Greta Leijon svara på, när vi inte längre har replikrätt, hur mycket löntagarna och medborgarna skall betala för att få företagarna och kapitalägarna att investera och bygga ut sina företag och därmed också sysselsättningen?

Hur förmögna måste kapitalägarna bli för att bete sig som gammaldags produktiva kapitalister? Ni måste ju tro att det finns en sådan koppling, eftersom ni handlar så som ni gör. Och vilken roll skall arbetarrörelsen spela när man ger den här politiken fritt fram?

Först har riksbankschefen, för någon månad sedan, och nu statsministern vädjat till arbetsgivarna i samband med lönerörelsen: Slå tillbaka arbetarna, så att de inte får högre löner. Då kan man fundera på vilken styrmekanism som regeringen tänker sig framöver. På varje plan är det kapitalägarna som skall bestämma.

Att öka lönerna på vinsternas bekostnad är en väldig omfördelning i dagens läge, en omfördelning till den offentliga sektorn som arbetsmarknadsministern inte kan bestrida.

Arbetstidsfrågan är också en omfördelningsfråga. På den finns ingen enkel lösning, men en helhetslösning i samband med sysselsättningspolitiken i övrigt kan bli en positiv och bra reform. Diskutera inte om det skall vara eller inte vara utan *hur* det skall vara i stället! Men just nu håller regeringen på och försöker gömma undan hela frågan.

Nej, vad det gäller i dag, herr talman, är att omfördela resurser från dem i vårt samhälle som har mycket till dem som har mindre. Det är alltså en fråga om räfst och reduktion. Det gäller arbete och rättvisa. Och varför satsa på ett samhälle som i grunden är sjukt och står i motsättning till det stora

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

folkflertalet? Varje åtgärd står i motsättning till de stora breda folklagrens intressen i dagens läge.

Herr talman! Vad som behövs i dag är en socialistisk arbetarpolitik.

Anf. 27 HÅKAN STJERNLÖF (m):

Herr talman! De besvärliga förhållanden som vi f. n. har på arbetsmarknaden oroar var och en. Vi är alla djupt upprörda över att så många skall behöva stå utanför den trygghet och gemenskap som tillgången till ett dagligt arbete ger.

Vi är här i kammaren besjälade av en vilja att finna lösningar som skall leda till det bättre. Vi föreslår därför skilda åtgärder utifrån den ideologiska grundsyn vi representerar.

Jag skall här redogöra för vissa inslag i moderata samlingspartiets syn på arbetsmarknadspolitiken, som den presenterats i våra motioner och poängterats i de reservationer som följer med betänkandet.

Att förhållandena på arbetsmarknaden är som de är beror dels på internationella faktorer, dels på den politik som förts. De internationella faktorerna har vi inte kunnat påverka, däremot hade vi med en annan politik kunnat påverka utvecklingen på hemmaplan.

Det går inte, i det här sammanhanget, att blunda för att den offentliga sektorns snabba tillväxt bär ett stort ansvar. Företag har fått bekymmer, företag har dukat under av bördor som lagts på dem i form av skatter och avgifter för att finansiera ansvällningen, och därmed har arbetstillfällena försvunnit inom den sektor som skall bära huvudansvaret för vårt lands välstånd. Till detta skall läggas en byråkratisk och tungrodd organisation, som skall ha till uppgift att förmedla arbete och handlägga stödåtgärder.

När det förflutna – våra egna misstag och den internationella konjunkturen – haft en sådan stor betydelse för sysselsättningsläget i vårt land, är vi också för framtiden i högsta grad beroende av vad som sker i omvärlden och av vår egen förmåga att hitta de riktiga åtgärderna.

Den internationella konjunkturuppgången står oss bi. Nu gäller det att se framåt och utnyttja uppslagsrikedom och nytänkande. Beträffande nytänkandet förefaller det som om det är moderata samlingspartiet som står för detta.

Vi skall vara medvetna om att den industriproduktion som nu ökar inte automatiskt ökar sysselsättningen. Nya metoder leder till produktionsökning, men inte alltid till flera arbetstillfällen. För vissa företag krävs, om de skall ha en möjlighet att utvecklas och behålla sin konkurrensförmåga, kraftiga rationaliseringar och betydande modernisering samt i vissa fall avveckling av omoderna tillverkningsenheter. Vi måste därför räkna med att sysselsättningen på flera orter kommer att minska inom speciella företags typer.

Vi skall heller inte glömma att investeringar i ny teknik, t. ex. datorer och industrirobotar, kan leda till att vissa arbetsuppgifter försvinner, men samtidigt skapas givetvis förutsättningar för nya. Skulle vi inte godta den nya tekniken, skulle självfallet arbetslösheten bli väsentligt större. Sysselsätt-

ningen är en följd av ett konkurrenskraftigt näringsliv. Konkurrenskraften är beroende av ny modern teknik, och denna teknik tillvaratas nu över hela den industrialiserade världen.

Vi måste forma en politik som gör det möjligt för våra företag att bidra till den utveckling vi så väl behöver. Några åtgärder får inte förekomma som minskar företagets konkurrenskraft. En ökad avgiftsfinansiering på produktionen kan inte innebära annat än ett hot mot den svenska industrin.

Med detta som bakgrund inser vi vikten av att samhället för en företagsvänlig politik och tillhandahåller utbildning inom de nya avancerade verksamheterna. Denna utbildning kan i mycket vid utsträckning rymmas inom arbetsmarknadspolitikens ram.

Att utbilda är det bästa vi kan göra. Vi vet att praktiskt taget alla som utbildar sig inom de nya teknikområdena snabbt får ett arbete.

Vårt näringsliv förändras. Vissa yrken kommer att tunnas ut och försvinna, nya att växa fram. I en del branscher är vi bara i början av en utveckling. Yrkeskunnande och utbildning är den bästa tillgången i den enskildes strävan efter arbete. Investering i utbildning ger både den enskilde och samhället framtida vinster.

Arbete skapas inte genom arbetsmarknadspolitik. Arbete skapas genom en ekonomisk politik som inriktas på tillväxt. Den politikens innehåll är mer avgörande för sysselsättningen än vad vi kan åstadkomma i vårt utskott.

Tillväxt och lönsamhet i industrin är självfallet inte heller företeelser som avskaffar de arbetsmarknadspolitiska uppgifterna. Vi måste i alla konjunkturer ha en väl fungerande politik för att klara tillfälliga problem och strukturförändringar. Det är den verksamheten vi vill förändra och effektivisera.

Det är möjligt att många i dag jublar över de nya löneavtalen. För dem som har arbete är ju avtalen bra, men inte för dem som står utanför arbetsmarknaden och kanske inte heller för dem som har sin sysselsättning förlagd till företag där lönsamheten är dålig. Alla har alltså inte anledning att vara glada. Kostnaderna kan leda till friställningar. Alla företag har inte den utveckling som boksluten hos de stora företagen skvallrar om. Eftersom lönekostnaderna utgör den dominerande delen av företagets kostnader räknar man lätt ut vilka följdverkningarna kan bli.

Hur många arbetslösa har vi nu i dag? I det socialdemokratiska Sverige skulle det som bekant, enligt en valaffisch, inte finnas 140 000 arbetslösa. Vi är nu där – och har varit det länge. Vi har den största arbetslösheten sedan andra världskriget, beroende givetvis på hur man räknar. Jag kommer från Gävleborgs län, med en länschef som har en speciell förmåga att tolka siffror. Jag nödgas hålla med honom om att antalet människor utan reguljärt arbete närmar sig 8 %. Så allvarligt är läget.

Jag antydde tidigare att vi har en byråkrati som tungrott svarar för verkställandet av de arbetsmarknadspolitiska besluten och handlägger verksamheten på fältet. Jag syftar som ni kanske förstår på AMS.

I stället för att säga att det *är* en tungrodd och byråkratisk organisation förefaller det som om det snart borde finnas anledning att säga att det *var* en

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

byråkratisk och tungrodd organisation. En första anledning till att få göra detta skulle ges om riksdagen i dag ställde sig bakom våra förslag om en ny inriktning av verksamheten. En andra anledning till ändrat tempus är det faktiska förhållandet att AMS-ledningen börjat tala vårt språk och på ett uppfriskande och hoppgivande sätt verkar i effektivitetshöjande riktning.

Vårt stora bekymmer f. n. är den växande ungdomsarbetslösheten. Insatser för ungdomar kräver en stor del av de arbetsmarknadspolitiska resurserna. Vad jag tidigare sagt om värdet av utbildning äger i högsta grad sin giltighet beträffande denna kategoris möjlighet på arbetsmarknaden.

Vi menar att det finns brister i yrkesutbildningssystemet. Vi anser kontakten mellan skola och arbetsliv viktig. Vi hävdar att arbetsmarknads- lagstiftningen har en hindrande effekt och att höga ingångslöner i förhållande till lönerna för vuxen och erfaren arbetskraft försvårar anställning.

Vi deltar verkligen i kampen mot ungdomsarbetslösheten. Vi har en idé till lärlingsutbildning som utgör ett element i en strategi som syftar till att öka ungdomars möjlighet att hävda sig på arbetsmarknaden.

Vi pekar på behovet av effektivare förmedlingsinsatser för ungdomarna. Vi talar om nya grepp, som kan kräva ändring i lagen om arbetsförmedling. Vi stöder idéer om ökat egenföretagande bland ungdomarna. Intresset för egenföretagande har vuxit i takt med svårigheterna att finna arbetstillfällen. Vi anser att stödet till dylik verksamhet bör utvecklas och effektiviseras och att man bör överväga att decentralisera handläggningen till exempelvis utvecklingsfonderna.

Inom vårt parti ställde vi stora förhoppningar på det beslut som i december fattades om verksamheten i ungdomslag hos enskilda arbetsgivare. Vi ansåg att man därigenom skulle kunna ge ungdomarna bättre möjligheter att erhålla arbetsuppgifter som skulle upplevas som meningsfulla.

Den information som gick ut var bristfällig i detta avseende, vilket var tråkigt, då just arbete hos enskilda arbetsgivare kunde ge en bra inblick i verksamheter som naturligt borde vara mest intressanta med tanke på framtiden. Vi beklagar att överenskommelsen inte fullföljdes i detta avseende. Redovisade 74 platser i förhållande till den totala volymen 28 000 är ett generande blygsamt antal.

Utskottsmajoriteten är generös när det gäller att ställa medel till förfogande för att nå, som man säger, förstärkta förmedlingsinsatser. Vi tror nog inte att det alltid behöver vara fråga om mer pengar. Interna omfördelningar synes oss vara lämpligare åtgärder i flera avseenden. Vi har i reservationer formulerat våra synpunkter härvidlag. Vi har också framhållit möjligheten att effektivisera arbetet på förmedlingarna genom att helt enkelt ta bort vissa inslag. Lagen om allmän platsanmälan kan t. ex. avskaffas.

Det finns en reservation till detta betänkande som är mycket intressant – en innovation på arbetsmarknadsutbildningens område – nämligen vårt förslag om att i högre grad samordna tillgängliga resurser hos olika utbildningsanordnare i ett mer decentraliserat arrangemang. Vårt förslag går ut på att arbetsmarknadsutbildningen överförs till regionala bolag och att AMS där köper sitt behov av arbetsmarknadsutbildning. Vi beklagar att vi

inte fått stöd för ett närmare studium av denna tanke.

Beträffande den utbildning som bedrivs ser vi det som en nödvändighet att titta på de resursproblem som uppstår med den utbyggnad som parallellt sker hos skilda utbildningsorganisationer. En samverkan måste nog prövas.

Som vi uppfattar det måste regeringen och utskottsmajoriteten bedöma framtiden mycket dystert med tanke på de medelsbehov som beräknas. Med utnyttjande av finansfullmakten planerar regeringen för 16,5 miljoner dagsverken under nästa år – något av ett rekord, som vi framhåller i reservation nr 29. Nog måste väl regeringen sätta någon tilltro till sin egen ekonomiska politik.

Vi moderater kan inte godta denna satsning på konstlade arbeten och föreslår reducering av antalet dagsverken. Insatserna måste göras för att placera arbetslösa på den ordinarie arbetsmarknaden. Vad som föreslås för kommunala beredskapsarbeten kan vi inte följa. Vi säger nej till återinförandet av det statliga projekteringsbidraget. Reserven av projekt inom den kommunala sektorn behöver inte byggas ut. Det går inte att genom beredskapsarbeten hålla en alltför stor byggarbetskår i gång med arbetsmarknadspolitiska medel.

Fru talman! Det stora antalet moderata reservationer till detta betänkande vittnar om vårt ringa förtroende för den arbetsmarknadspolitik regeringen vill föra. Antalet reservationer vittnar också om att vår politik utgör alternativet.

Vi kan med beklagande konstatera att regeringen är oförmögen att avvika från en inslagen politisk väg som bevisligen i siffror månad efter månad visar sig inte framkomlig. Vi vill effektivisera, omfördela medel och pröva nya idéer.

Fru talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer som moderata ledamöter avgivit.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 28 ERIK JOHANSSON (s):

Fru talman! I mitt anförande kommer jag att uppehålla mig främst vid de två viktigaste inslagen i vår arbetsmarknadspolitik, nämligen arbetsförmedlingen och arbetsmarknadsutbildningen.

Arbetsförmedlingen är det grundläggande instrumentet inom arbetsmarknadspolitiken. Det är genom förmedlingens insatser som arbetssökande och lediga platser kan möta varandra. Arbetsförmedlingen har under senare år ställts inför starkt ökade krav. Antalet arbetssökande har ökat mycket kraftigt under det att tillgången på lediga platser har varit otillräcklig. Samtidigt har det skett en viss minskning av personalen vid förmedlingarna, och detta har lett till att det på många håll har blivit problem med att svara upp med den service som förmedlingens kunder har rätt att kräva.

Det är mot den bakgrunden som man inom arbetsmarknadsverket självt har tagit initiativ till en intern utredningsverksamhet, som syftar till att ta

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

vara på alla möjligheter att effektivisera verksamheten. Ett serviceprogram har antagits av verkets styrelse efter samråd med personalen. Målsättningen är att ge en bättre service. Lediga platser skall tillsättas snabbare, och arbetssökande skall snabbare få jobb. Detta skall ske genom att de resurser som går till arbetsmarknadsverket så långt möjligt skall omfördelas till förmedlingsverksamheten.

Parallellt med detta förtjänstfulla interna arbete håller AMS-kommittén på med att klarlägga verkets ansvarsområde och precisera huvuduppgifterna för detta. Även här är syftet att ge verket ökade möjligheter att koncentrera sina resurser på platsförmedlingen.

De resurstillskott som skall komma arbetsförmedlingen till del nästa år ligger i det väsentliga på den tekniska sidan. Sedan slutet av 1970-talet pågår försök med att introducera ett dataterminalsystem inom arbetsförmedlingen. Särskilda modellförsök har pågått i Södermanland. Förmedlingen skall nu tilldelas 400 terminaler, vilket är gott och väl en fördubbling av nuvarande bestånd. Tanken är att varje arbetsförmedlare framdeles skall ha tillgång till en egen terminal.

Däremot kan man inte tala om att arbetsmarknadsverket tilldelas några förstärkningar på personalsidan. Regeringen föreslår ett beloppsmässigt påslag med ca 23 milj. kr. till särskilda förmedlingsinsatser. Moderaterna motsätter sig att detta belopp anvisas. De anser, som det anförs i reservation 14, att verket inte behöver ytterligare förstärkningar, men att effektiviteten bör förbättras. Därigenom blir det möjligt, fortsätter reservanternä, att föra över 100 tjänster från AMS och från länsarbetsnämnderna till förmedlingarna. Vad reservanternä förbiser är att de 23 milj. kr. som regeringen föreslår ungefär motsvarar den anslagsminskning med 2 % som sker genom att det s. k. huvudförslaget skall tillämpas även på arbetsmarknadsverket. Netto blir det alltså ingen förstärkning.

Vänsterpartiet kommunisterna har en annan uppfattning och vill ha en anslagsförstärkning med 27 milj. kr. utöver regeringens förslag. så att varje distriktskontor kan tillföras två förmedlare, som särskilt skall ägna sig åt handikappade arbetssökande. Behovet av sådana insatser prövas f. n. av handikappkommittén, och utskottet tillstyrker därför inte detta krav.

Moderaterna anvisar en väg av ett helt annat slag för att minska trycket på arbetsförmedlingarna. De vill avskaffa vad de kallar arbetsförmedlingsmonopolet. I detta uttryck ligger ett långt gående krav på att det skall bli tillåtet med privata arbetsförmedlingar. En sådan åtgärd står i strid med ILO-konventioner och vår egen lagstiftnings förbud mot arbetsförmedling i förvärvssyfte. Risken är också uppenbar att en sådan åtgärd skulle gå ut över servicen till de svaga grupperna på arbetsmarknaden och minska förutsättningarna för samordnade arbetsmarknadspolitiska insatser. När det kommer till den gemensamma borgerliga reservationen har kravet tonats ned. Man nöjer sig med en begäran om utredning genom AMS-kommittén med syfte att se på alternativa förmedlingsformer enbart inom vissa specialområden, som kultursektorn och kontorsvikariatssektorn. Men detta är frågor som AMS-kommittén, enligt sitt uppdrag, redan har att pröva.

Eftersom det nu inte är aktuellt att vidga den privata arbetsförmedlingen i den utsträckning som moderaterna ville i kommittémotionen, finns det heller inte anledning för utskottet att biträda moderaternas förslag om att flytta tillsynen över enskilda förmedlingar från AMS till arbetsmarknadsdepartementet. Det är f. ö. en ganska unik tanke att flytta en så typisk myndighetsuppgift som tillsyn över en viss verksamhet till departementsnivå. Strävandena har ju under flera år i stället varit att delegera uppgifter från regeringskansliet ned i administrationen. Självfallet kan utskottet inte heller tillmötesgå moderaternas förslag om att öppna möjligheten att införa en avgiftskrävande förmedlingsverksamhet för arbetslösa ungdomar, vilket är innebörden i reservation nr 17.

Motionsledes har det framställts krav på att man skall avskaffa de till arbetsförmedlingen knutna distriktsarbetsnämnderna och byggarbetsnämnderna. Man har följt upp detta i en gemensam borgerlig reservation, nr 5, där man hänvisar till den pågående utredningsverksamheten. Utskottsmajoriteten har avstyrkt motionerna, och mot den bakgrunden yrkar jag avslag på reservationen.

Moderaterna föreslår att lagstiftningen om platsanmälan skall avskaffas, och de vidhåller därmed konsekvent en linje som de har drivit genom åren. Utskottet vidhåller emellertid uppfattningen att åläggandet för arbetsgivarna att till arbetsförmedlingen anmäla i princip alla lediga platser har gett förmedlingen bättre möjligheter att med samordning av utbud och efterfrågan bedriva ett effektivt arbete och ge bättre service. Därför avstyrker utskottet med samma konsekvens moderaternas förslag på denna punkt.

Elver Jonsson tog i sitt inlägg bl. a. upp den rapport som riksrevisionsverket publicerade häromdagen. Denna rapport har väckt en viss undran, men jag vill påpeka att den gäller endast fem kommuner och att riksrevisionsverket självt varnar för att se rapporten som representativ för verksamheten på arbetsförmedlingarna, där man nu med det nya serviceprogrammet satsar starkt på just förmedlingen av arbete.

Fru talman! Jag går härnäst över till arbetsmarknadsutbildningen. Låt mig erinra om att den från en blygsam början på 1950-talet har vuxit ut till ett av de viktigaste inslagen i arbetsmarknadspolitiken. Det är en utbildning som tjänar flera mål. Man brukar tala om utbildningens stabiliseringspolitiska, tillväxtpolitiska och fördelningspolitiska mål. Det stabiliseringspolitiska målet uppfylls genom att utbildningen under en lågkonjunktur bidrar till att hålla arbetslösheten nere och göra det möjligt att utnyttja en lågkonjunktur till utbildning.

Det tillväxtpolitiska syftet är att tillgodose företagets behov av utbildad arbetskraft. Det fördelningspolitiska målet är att med utbildningsinsatser förbättra positionen på arbetsmarknaden för personer som där har en svag ställning på grund av otillräcklig utbildning.

Men utbildningen skall också ge bättre beredskap för strukturförändringar på grund av den tekniska utvecklingen på olika områden. Samtidigt skall man behålla det gamla kravet att vid behov även kunna ge grundläggande yrkeskunskaper åt dem som inte har någon yrkesutbildning alls. Det hindrar i

sin tur inte att arbetsmarknadsutbildningen även skall kunna göra insatser för långtidsutbildade och för friställda tjänstemän.

Arbetsmarknadsutbildningen skall alltså kunna tillgodose en rad olika intressen och behov. Dessa kan vid en yttlig anblick förefalla motstridiga. Klart är därför att utbildningen måste kunna anpassas snabbt efter de skiftande behoven, både till omfattning och till innehåll.

Grundläggande riktlinjer för arbetsmarknadsutbildningen drogs upp vid 1975 års riksdag. Därefter har gjorts en kartläggning av företagens utbildning, och den utredningsverksamheten följdes i sin tur av en ny utredning genom kommittén för arbetsmarknadsutbildning och företagsutbildning, KAFU. Kommitténs förslag presenteras i sina huvuddrag i budgetpropositionen. Det är inte fråga om några större förändringar i detta skede. Framför allt gäller det ändringar i reglerna om utbildning i företag. Skälet till att det ganska omfattande betänkandet från KAFU inte i större omfattning tagits upp i propositionen är att den viktigaste frågan har lämnats öppen, nämligen arbetsmarknadsutbildningens framtida organisation.

Regeringen har ansett att KAFU:s arbete i denna del bör kompletteras, och den har uppdragit åt AMS att göra detta kompletterande utredningsarbete. Detta har överlämnats till regeringen, som avser att senare återkomma till riksdagen med förslag i frågorna om huvudmannskap och organisatoriska former för arbetsmarknadsutbildningens fortsatta bedrivande. I detta senare skede kommer alltså att föreligga ett betydligt bredare underlag för att ta ställning till dessa mer grundläggande frågor än vad det gör i dag. Utskottets majoritet anser därför att riksdagen inte nu bör binda sig för vissa organisationsmodeller, såsom föreslås i reservationerna 21 och 22 från moderaterna resp. vänsterpartiet kommunisterna.

När man senare skall ta upp den framtida organisationen för arbetsmarknadsutbildningen blir självfallet samordningen av resurserna inom arbetsmarknadsutbildningen med andra utbildningsresurser en av de betydelsefulla frågorna. Det gäller alltså en samordning med de resurser som finns inom gymnasieskolan, Komvux, folkhögskolor och folkbildningsförbunden samt med de resurser som kan erbjudas av särskilt de större företagen. Som framgår av de direktiv som regeringen i höstas gav till AMS, men också av den nyligen avlämnade propositionen om gymnasieskola i utveckling, är detta frågor som i hög grad uppmärksammats inom regeringen. Därför anser utskottsmajoriteten att det inte behövs ytterligare påminnelser om detta samordningsbehov från riksdagens sida, vilket har begärts av bl. a. moderaterna.

Fru talman! Vi har i dag olika former för arbetsmarknadsutbildning som är förlagd till företag eller – som man också vill uttrycka saken – för utbildning av anställda. För dessa typer av arbetsmarknadsutbildning gäller olika regler och bidragsvillkor. Regeringen har här förordat att man går över till ett mer enhetligt bidrags- och regelsystem, vilket utskottet ansluter sig till.

I sammanhanget tar utskottet upp två motioner om vuxenutbildning. Den ena är från vänsterpartiet kommunisterna och den andra från Kjell Nilsson m. fl. socialdemokrater. Motionerna har det gemensamma syftet att lågutbil-

dade personer skall ges ökade möjligheter att höja sin kunskapsstandard, så att de kan hävda sig bättre i ett samhälle med snabba förändringar på grund av den tekniska utvecklingen.

Utskottet pekar här på vad som redan görs inom ramen för den allmänna vuxenutbildningen och inom den särskilda vuxenutbildning som arbetsmarknadsutbildningen utgör. Utskottet räknar med att ytterligare initiativ kommer att tas av regeringen bl. a. med anledning av dataeffektutredningens nyligen avlämnade betänkande.

Fru talman! Arbetsmarknadsutbildningen är en vuxenutbildning. Därför gäller en åldersgräns vid 20 år. Från denna gräns kan emellertid göras en rad undantag. Reglerna för dessa är ganska krångliga.

Det finns här ett problem, och det gäller inte bara ungdomarna utan även de vuxna deltagarna i arbetsmarknadsutbildningen. För att kunna fylla sitt syfte måste det studiesociala stödet vid arbetsmarknadsutbildningen, dvs. utbildningsbidragen, anpassas till den nivå som gäller för ersättningarna vid arbetslöshet. Man skall inte behöva förlora ekonomiskt på att gå på utbildning i stället för att passivt uppbära dagpenning från en arbetslöshetskassa. Men härav följer att utbildningsbidragen generellt sett är förmånligare än andra former av studiesocialt stöd. Det leder i sin tur till att man på arbetsförmedlingarna då och då möter personer som inte i egentlig mening är arbetssökande, utan visar sig vara "utbildningssökande", dvs. de söker utverka utbildningsbidrag till studier som de planerar att driva.

Införandet av 20-årsgränsen är en av de åtgärder som har vidtagits för att hindra att det sker en överströmning av ungdomar från gymnasieskolan till arbetsmarknadsutbildningen på grund av skillnaderna i studiesocialt stöd. Regeringen föreslår att denna gräns skall behållas även i fortsättningen för deltagare som beviljas utbildningsbidrag för studier inom gymnasieskolan och det reguljära utbildningsväsendet i övrigt. Vissa dispensmöjligheter som i dag finns för att bevilja ungdomar under 20 år utbildningsbidrag inom gymnasieskolan försvinner. Å andra sidan föreslås en viss utvidgning när det gäller möjligheterna att bevilja ungdomar under 20 år utbildning vid de särskilda AMU-kurserna. F. n. gäller att man på dessa kurser kan ta in 18-19-åringar när de antingen uppbär kontant arbetsmarknadsstöd eller har varit anmälda som arbetssökande hos arbetsförmedlingen under minst en månad. Regeringens förslag innebär att sådana ungdomar skall så att säga direkt kunna beviljas utbildning på de särskilda kurserna.

Fru talman! På denna punkt föreligger en reservation gemensam för moderaterna och centerpartiet. Den grundar sig på avslagsyrkanden i motioner från de båda partierna. Reservanterna visar sig nu gå emot regeringens förslag på ett mer nyanserat sätt än som har skett i motionerna. Även reservanterna kommer fram till att man inte kan ha en stel åldersgräns utan måste göra vissa hänsynstaganden. Att en ungdom i den ålder det här gäller direkt skall kunna anvisas en AMU-kurs, när det inte är möjligt med utbildning på gymnasieskolan, vill reservanterna dock inte acceptera. Vad reservanterna förbiser är, som framhålls av utskottsmajoriteten, att de unga i så fall kommer att anvisas arbete i ungdomslag. Det vore synd om så skulle

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

ske i de fall en kompletterande utbildning på en AMU-kurs är ett bättre alternativ. Därför biträder utskottsmajoriteten regeringens förslag.

Avslutningsvis behandlar utskottet frågan om arbetsmarknadsutbildningens dimensionering under nästa budgetår. Innevarande år är utbildningen planerad för en omslutning på ca 130 000 deltagare. Regeringen föreslår att man nästa budgetår går ned till 110 000 deltagare, med en reserv för ytterligare 10 000 deltagare, som ett minimum. Moderaterna anser att det räcker med en total omfattning av 100 000 deltagare. De hänvisar bl. a. till den förbättrade konjunktur som är på väg. Utskottet räknar med, liksom regeringen, att det även nästa budgetår behövs en ganska betydande utbildningsvolym och kan hänvisa till att volymen under den senaste konjunkturuppgången, som inträffade budgetåret 1979/80, utgjorde 120 000 deltagare. Därför biträds regeringens beräkning av utbildnings- och anslagsbehovet.

I sammanhanget tar utskottet upp en motion från vpk om avskaffandet av de lärarlösa lektioner som av besparingskäl införts inom arbetsmarknadsutbildningen. Utskottet räknar med att frågorna om att säkerställa utbildningens kvalitet kommer att behöva övervägas särskilt när man prövar frågorna om utbildningens framtida organisation och föreslår därför inte något initiativ i detta sammanhang med anledning av vpk:s motion.

Fru talman! I mitt anförande har jag huvudsakligen uppehållit mig vid de delar av betänkandet där det i de aktuella avsnitten föreligger reservationer. I övrigt hänvisar jag till vad som anförts av utskottet i betänkandet. Jag ber därmed att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna i de avsnitt som jag har behandlat i mitt anförande.

Anf. 29 ARNE FRANSSON (c) replik:

Fru talman! Arbetsmarknadsministern föreslår i budgetpropositionen en utvidgning av möjligheterna för arbetslösa ungdomar i åldern 18–19 år att genomgå särskilda AMU-kurser, och detta har Erik Johansson berört i sitt anförande med anledning av vår reservation nr 25 i utskottets betänkande. Vi ser saken på det sättet, att om man vidgar dessa möjligheter, skulle det försvåra avgränsningen mot gymnasieskolan och mot den normala ungdomsutbildningen. Vi ser detta också som ett rättvisekrav gentemot de ungdomar som genomgår den ordinarie utbildningen, och därför är vi negativa till denna vidgade möjlighet. Men vi inser samtidigt att det finns vissa ungdomsgrupper som har svåra personliga, sociala eller ekonomiska problem. De bör även fortsättningsvis ha den här möjligheten.

Låt mig så beröra ett par andra punkter som Erik Johansson tog upp i sitt anförande. Det gäller distriktsarbetsnämnderna och byggarbetsnämnderna. Vi reseranter har sagt ungefär detsamma som utskottsmajoriteten, nämligen att vi anser att det är viktigt att den försöksverksamhet som skall påbörjas när det gäller distriktsarbetsnämndernas ställning får fullföljas. Vi måste först se resultatet av denna verksamhet, innan vi vidtar ytterligare åtgärder. Jag tror att det är viktigt att man kan finna meningsfulla arbetsuppgifter för distriktsarbetsnämnderna. Om man inte kan finna meningsfulla arbetsupp-

gifter, kommer distriktsarbetsnämnderna inte att spela någon större roll i framtiden. Samma sak gäller byggarbetsnämnderna. En förändring har ju redan inträffat, och vi bör avvakta resultatet av denna, innan vi vidtar några andra åtgärder. Vi skall ju inte ha dessa institutioner för deras egen skull. Fyller de en funktion skall de naturligtvis finnas kvar, men gör de inte det bör de avvecklas.

Anf. 30 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Erik Johansson inledde med att säga att ett av de viktigaste instrumenten i arbetsmarknadspolitiken är just förmedlingsverksamheten. Det är alldeles riktigt. Ingen kan ju säkrare än Erik Johansson, med sin långa erfarenhet av förmedlingsverksamhet, påstå något sådant. Men jag hajade till då Erik Johansson nästan gjorde detta till en nyhet. Det är, enligt mitt sätt att se saken, att överdriva det hela. Naturligtvis skall vi satsa på förmedlingen. Det är riktigt. Men Erik Johansson gör misstaget i sin bedömning att han låter oss förstå att allting nog är ganska bra.

Socialdemokraterna försöker nu tona ned den RRV-rapport som kom häromdagen. Det faktum att det enbart ingår fem kommuner i undersökningen bör ju inte i sig leda till att vi dömer ut den så här tidigt. Jag uppfattar rapporten närmast som en larmrapport. Vad skall vi annars säga när mer än hälften av de arbetssökande inte blev föremål för platsförmedlande åtgärder under hela den månad som undersökningen avsåg? 60 % fick ju över huvud taget ingen anvisning på arbete. Det är allvarligt att den vanligaste utskrivningsorsaken var att den arbetssökande helt tappat kontakten med förmedlingen. Jag skulle vilja beteckna detta som en katastrof.

Så dåligt var det inte på den tiden då Erik Johansson under tidigt 1950-tal tjänstgjorde som aspirant hemma i Alingsås. Då förmedlades det betydligt fler arbeten än nu, trots de ökade resurserna. Dagens situation måste anses som mycket otillfredsställande, varför det måste bli en förbättring. Med hänsyn härtill måste man beklaga att regeringen har begränsat AMS-kommitténs uppgifter, särskilt med tanke på den stora kompetens som finns inom kommittén. Det må sedan vara den handlingskraftiga ordföranden, det dugliga sekretariatet eller de många engagerade förtroendemännen och partsföreträdarna, som säkerligen också Erik Johansson har stort förtroende för, som står för kompetensen. Därför måste jag fråga: Hur kan Erik Johansson förklara att utbytet av arbetsmarknadsverkets insatser rörande förmedlingen ändå är så dåligt? Vilka fördelar innebär det att "avlöva" AMS-kommittén det ursprungliga uppdraget?

Anf. 31 HÅKAN STJERNLÖF (m) replik:

Fru talman! Erik Johansson försvarar rådande ordning. Det är tydligt att han är ytterst negativ till förändringar. Arbetsmarknadsverket får väl inte utsättas för någon som helst konkurrens. Varför ändå inte i rådande tider med pressad ekonomi följa våra förslag i några avseenden och befria arbetsförmedlarna från vissa verksamheter?

Jag har ju framhållit att tillsynen över enskilda förmedlingar kan flyttas till

departementet. Är inte det ett rimligt krav? Vi vill ha bort byggarbetsnämnder och distriktsarbetsnämnder. Det finns faktiskt uttalanden från folk i verksamheten som rekommenderar detta. Det finns ingen anledning att byråkratisera den verksamhet som har till uppgift att ge människor arbete.

Vidare tycker jag att det var en liten, fin idé att ungdomarna själva skulle kunna svara för viss ungdomsförmedling. Vi har ju erfarenhet från många ungdomsprojekt, och de erfarenheterna bör tas till vara. Varför kan vi inte låta ungdomar svara för viss verksamhet, som finansieras genom avgifter?

Jag tycker att Erik Johansson skall försöka bli litet modernare i sin uppfattning och inte enbart förkasta förslag, utan verkligen hjälpa till så att de blir prövade så vi får se vad de duger till.

Anf. 32 ERIK JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Gemensamma för de tre senaste inläggen är synpunkterna angående frågan om omorganisationen och tilltron till förändringarna inom AMS organisation i den riktning som motionärerna har föreslagit.

Vi är ingalunda motståndare till förändringar när det gäller arbetsmarknadsverkets organisation och arbetsuppgifter. Jag har i tidigare debatter haft tillfälle att understryka den saken och det bekräftas också av den utveckling som har skett inom verket. Verket har ständigt anpassats till utvecklingens krav och försökt att verkställa vad som har beslutats i riksdagen. Vi har haft en gemensam målsättning, men vägarna och medlen dit har måhända skiftat.

Vi är betänksamma inför och motsätter oss en privat arbetsförmedling. Det talas om konkurrens och effektivitet och saker som man nu inte klarar av. I mitt inledningsanförande sade jag att privata arbetsförmedlingar skulle minska servicen till de svaga och utsatta grupperna. Jag tror inte heller att det med privata arbetsförmedlingar skulle ha varit möjligt – för att ta ett exempel – att genomföra den ekonomiska politik som vi genomförde när vi övertog regeringsansvaret 1982. Förutom devalveringen vidtog vi en rad ekonomiska och andra åtgärder för att avhjälpa arbetslösheten och få Sverige ur krisen. Vi satsade på arbetsmarknadspolitik och på tidigareläggning av sysselsättningsobjekt. Vi förenade den ekonomiska politiken med näringspolitiken för att kunna samordna alla de åtgärder som skulle leda Sverige ur krisen.

Vi menar att en privat arbetsförmedling inte har de förutsättningar som ett samhällsägt organ, AMS, har. I såväl AMS som i länsarbetsnämnderna och distriktsarbetsnämnderna ingår representanter för de olika intresseorganisationerna. Utvecklingen har visat att det är en garanti. Angående påståendet att jag skulle försöka vara litet modernare, så har jag redan visat att jag är det.

Distriktsarbetsnämnder och byggarbetsnämnder har redan visat sig fylla en viktig funktion i samhället när det gäller att nå de politiskt uppsatta målen. Som Arne Fransson sade har det skett en viss anpassning och en del försöksverksamhet i detta avseende.

Anf. 33 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Erik Johansson säger att han inte är motståndare till förändring och det låter hugnesamt. Jag känner mig dock inte lugnare efter den byråkratiska lovsång som han ändå stämmer upp och därmed låter förstå att allting är bra. Uppräkningen av de förändringar som skedde på det ekonomiskt-politiska området finns det också anledning att ha invändningar emot, och jag har berört det i tidigare inlägg och skall därför inte upprepa mig.

Devalveringen hade två sidor. Den positiva sidan var att den främjar exporten och våra möjligheter att sälja till andra länder. Men den negativa sidan var att den fick betalas med den köpkraftsförsvagning som alla människor råkade ut för – inte minst drabbades personer med stor försörjningsbörda eller låg inkomst.

I mitt inlägg tog jag upp vådan av att göra så många tidigareläggningar i en högkonjunktur. Vad återstår att göra då vi verkligen behöver tidigarelägga, nämligen i en lågkonjunktur? Jag tror att vi kan räkna med att den kan komma.

Jag skall inte höja RRV-rapporten till skyarna – jag har inte hunnit studera den tillräckligt än. Den måste i varje fall betraktas som en larmrapport. Iakttagelsen man gör i fem kommuner under en månads studie är ju att det mesta har gått mycket snett. Detta måste leda till att man både inom verket och inom regeringen samt vi här i riksdagen tar allvarligt på de förändringar som måste ske. Att förändra är inte detsamma som att radera – det är att göra en tidigare god sak betydligt bättre.

Anf. 34 ARNE FRANSSON (c) replik:

Fru talman! Erik Johansson sade att distriktsarbetsnämnderna har fyllt en stor uppgift under de år som vi har haft distriktsarbetsnämnder. Det tror jag är en sanning med rätt stora modifikationer. Om man lyssnar till de ledamöter som sitter i distriktsarbetsnämnderna, får man den uppfattningen att de i mycket stor utsträckning endast erhåller information. Det ses som en stor brist att man där inte har några möjligheter att fatta beslut. Därför tror jag att det är viktigt att man inom den försöksverksamhet som nu skall startas på olika sätt finner former för ett ökat beslutsfattande. Efter en utvärdering av försöksverksamheten tror jag att det finns all anledning att ta ställning till huruvida distriktsarbetsnämnderna skall finnas kvar i framtiden eller inte.

När det slutligen, fru talman, gäller arbetsförmedlingarnas framtida roll, framgår det av den reservation vi har avgett till betänkandet att det kan finnas frågor som kan lösas på annat sätt än genom de arbetsförmedlingar vi har i dag. Vi har nämnt kultursektorn och kontorsservicesektorn. Det finns alltså, enligt vår uppfattning, anledning för AMS-kommittén att studera de här sakerna närmare. Jag tror att vi alla är överens om att vi självfallet skall utnyttja arbetsförmedlingarna till det som de är bäst på. Det har ju också skett en förändring så till vida att man i ökad utsträckning nu från arbetsförmedlingarnas sida gör företagsbesök. Det tror jag är till glädje och nytta för både arbetsgivare och arbetssökande.

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

Anf. 35 ERIK JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig först till Elver Jonsson säga, när han uttrycker ängslan och oro över den byråkrati som tycks vara rådande enligt rapporten från riksförsäkringsverket, att jag tidigare har strukit under att det endast gällde fem kommuner. Verket självt varnar för att dra överdrivna slutsatser av detta och hänvisar till det nya serviceprogrammet, som med stor ambition har utarbetats av AMS och som är förankrat hos personalen. Programmet har som en klar målsättning att minska byråkratin och att höja effektiviteten.

Elver Jonsson talade om att främja exporten osv. Det har, som sagts tidigare i debatten, lett till ökade vinster för företagen. Vi har nu anledning att med förväntan se fram emot hur företagen kommer att disponera dessa vinster. Vår förhoppning är att de disponeras till investeringar som skapar ökad sysselsättning och utveckling av industrin.

Jag vill också rent allmänt säga att det finns farhågor för att effektiviteten inom AMS inte räcker till. Jag frågar mig: Varför vill ni då begränsa resurserna till arbetsmarknadsverket? Arbetsmarknadsverket motiverar i sina anslagsframställningar vad pengarna skall användas till, nämligen till just de områden för vilka ni uttrycker bekymmer att man inte skall lyckas. Det skulle behövas mer, och det är då inte logiskt att skära ned och yrka på mindre anslag.

När det sedan gäller distriktsarbetsnämnderna och byggarbetsnämnderna råder inga delade meningar. Vi hyser samma förhoppningar när det gäller AMS-kommittén, som har att granska de här uppgifterna. När den rapporten föreligger får vi anledning att återkomma till frågan. Ur vårt partis synvinkel framstår den arbetsmarknadspolitiska målsättningen som klar. Vi är beredda att göra insatser. Vi hänvisar till dem vi har gjort, och vi kommer även i fortsättningen att göra insatser.

Förste vice talmannen anmälde att Elver Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 36 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu uppsatts.

Anf. 37 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Centerpartiet vill återigen understryka den långsiktigt positiva betydelsen av att ungdomar alltid erbjuds utbildning och arbete och *inte* bidrag.

När det gäller ungdomslagen har vi inom centern i motioner och tidigare anföranden i kammaren preciserat centerns åsikter. Jag skall därför inte i dag upprepa vad som tidigare sagts utan förutsätter att den av riksdagen beställda utvärderingen samt beställt nytt förslag skall tillgodose våra önskemål.

Vi förutsätter också att de preciseringar utskottet nu gör när det gäller enskilda arbetsplatser skall få ett omedelbart genomslag ute på arbetsförmedlingar och i kommuner.

Det måste bli en självklarhet att man i en positiv anda placerar unga

människor ute i småföretagen – att man utan byråkratiskt krångel lyssnar på önkemålen från unga om att få arbeta i privata småföretag – och att de lokala arbetsförmedlingarna tillsammans med kommunerna får hantera frågorna i nära samarbete med de närmast berörda.

Många ungdomar funderar på att starta eget. Nyföretagandet är en av 1980-talets viktigaste frågor. Ungdomsföretagande kräver utbildning samt stöd från erfarna människor. Enligt centerns mening är det nödvändigt att utvecklingsfonderna – som finns i varje län och som dagligen arbetar med småföretagsproblem – får i uppgift att speciellt arbeta med ungdom och nyföretagande. Centern förutsätter att arbetsmarknadsministern tillsammans med industriministern återkommer till riksdagen i denna fråga och att det då finns ett ordentligt anslag att fördela till utvecklingsfonderna samt att fonderna utan en mängd byråkratiska regler får stor frihet att efter lokala förutsättningar få i gång ett nyföretagande bland ungdomar. Många har med anledning av motionen hört av sig till mig och påpekat att ett obyråkratiskt anslag till utvecklingsfonderna skulle kunna göra stor nytta när det gäller att få fart på ungdomars nyföretagande.

Avslutningsvis vill jag beröra Demografiska databasens filialer i Pajala, Jokkmokk och Jörn. Det behöver egentligen inte sägas – men de arbetstillfällena som de tre registreringscentralerna ger är också av värde för olika slags forskning, för undervisning samt för arkivändamål. Centern anser därför att det nu är dags att verksamheten övergår från att vara beredskapsarbete till att bli fasta arbeten i forskningens, utbildningens och "arkiveringens" tjänst.

Västerbotten besöktes i höstas av 70-talet socialdemokratiska riksdagsledamöter, som uttalade sig i olika frågor. I ett stort uppslaget uttalande i ortspressen framhölls att när de nu hade sett och förstått det viktiga arbete som utfördes vid Jörncentralen, skulle de se till att jobben blev fasta. Enligt regeringens förslag verkar det löftet i dag vara rätt avlagt. Centern och folkpartiet anser att jobben vid de tre centralerna snarast bör bli fasta arbetstillfällen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till samtliga centerreservationer.

Anf. 38 BO NILSSON (s):

Fru talman! När vi beslöt om att införa lagen om ungdomslag den 19 december i fjol, skedde det efter en extra kompromissomgång. Trots att man brukar säga att kompromisser aldrig är bra, blev lagen inte sämre efter den breda överenskommelse som kunde träffas mellan de fyra partierna: socialdemokraterna, folkpartiet, centern och moderaterna. Jag anser i det här fallet att det kanske t. o. m. var en fördel, inte minst därför att lagen därigenom fick ett positivt genomslag ute i kommuner och landsting.

Förändringarna var framför allt bra därigenom att lagen kom att omfatta också kommunala bolag som möjliga arbetsplatser, att förståndshandikappade ungdomar i åldern 20–25 år också kom att omfattas av lagen samt att man skulle stimulera kommunerna till att verka för att arbete i ungdomslag skulle kunna varvas med utbildning. Man beslöt om ett speciellt stimulansbidrag på 20 kr. per dag och ungdom för att bidra till kommunernas utbildningskostna-

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

der. Detta innebär att arbetstiden kan utsträckas närmare de 8 timmar som för flertalet betraktas som ordinarie tid på arbetsmarknaden. Dessutom innebar kompromissen att enskilda arbetsgivare i vissa fall kunde komma i fråga för ungdomslag. Jag citerar vad utskottet då sade och som blev riksdagens beslut.

”Utskottet anser att det kan finnas andra avgränsade arbetsuppgifter hos enskilda arbetsgivare som kan vara lämpliga för de ungdomar som ingår i ett ungdomslag. Det förutsätts då att dessa arbetsuppgifter inte skulle komma att utföras utan ungdomslagets medverkan och att andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder inte är lämpligare. När det uppstår fråga om en sådan vidgning av arbetsområdet bör samma ordning tillämpas för handläggningen som gäller för enskilda beredskapsarbeten.”

Fru talman! Jag har velat klargöra vad utskottet och sedermera också kammaren beslöt i december 1983 för att inga missförstånd skall råda om beslutet. Jag vill dessutom yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 21 i de delar som berör ungdomsfrågor och avslag på alla motioner och reservationer som berör dessa ungdomsavsnitt.

Låt mig innan jag går in och kommenterar reservationerna säga något kort om de synnerligen goda resultat som uppnåtts under de tre månader som de senast införda arbetsmarknadspolitiska instrumenten har fungerat. Fram till den 1 april, alltså efter tre månader, har 28 600 ungdomar placerats i ungdomslag, en ökning sista månaden med 4 000 platser. I mitten av februari var 1 700 ungdomar i åldrarna 18–19 år placerade med hjälp av rekryteringsstödet. Av dem som placerats i näringslivet med detta stöd var t. ex. i Värmlands län 30 % ungdomar och i Kalmar län 34 % ungdomar. I Stockholm hade vid samma tidpunkt 65 ungdomar fått fasta jobb, och jag vågar lova att det är betydligt flera i dag. Detta är väl ett synnerligen gott resultat, som jag tror ingen av oss kunde ana, när vi debatterade dessa frågor strax före jul, och som jag tror vi skall tänka på litet till mans, då vi i dag åter diskuterar dessa frågor.

Tyvärr har Bengt Wittbom lämnat lokalen, men hans partikamrat Håkan Stjernlöf kan kanske ta åt sig litet av det jag nu tänker säga. Bengt Wittbom och hans parti går till våldsamt angrepp mot allt och alla, inte minst ungdomslagen. Men moderaterna var ett av de partier som var med om att träffa denna överenskommelse. Det är då litet konstigt att man nu skall få höra så stark kritik som moderaterna genom Bengt Wittbom i dag har fört fram.

Bengt Wittbom anklagade också oss för passivitet när det gäller ungdomsarbetslösheten. Vi har dock under dessa 1,5 år infört ungdomsarbetsplatser, som innebär att alla unga i åldern 16–17 år har möjlighet till ett arbete. Vi har fortsatt när det gäller 18–19-åringar och sett till att även de kan få ett arbete genom lagen om ungdomslag.

Man kan jämföra detta med den borgerliga politiken under de föregående åren. Den ledde i bästa fall till positiva uttalanden om att minska ungdomsarbetslösheten. Det var väl att de borgerliga partierna, när vi sedan trädde till, ville hjälpa oss att minska ungdomsarbetslösheten – och kanske i vissa

åldersgrupper t. o. m. eliminera den.

Jag menar att moderaterna – och kanske framför allt Bengt Wittbom – i detta fall saknar förankring i verkligheten. Det gäller inte minst ungdomsfrågorna.

Så vill jag göra några kommentarer till de reservationer som är fogade till betänkande 21 om ungdomsfrågorna. Låt mig börja med de moderata reservationerna och från början slå fast två saker. Den första är att vi socialdemokrater håller den överenskommelse som träffades före jul. Den andra är att ungdomslagen bara är aktuella när alla andra arbetsmarknadspolitiska insatser har prövats.

Då det gäller reservationerna 1 och 7 tror jag att det jag har nämnt är tillräckligt. I samband med lärlingsutbildning eller yrkesutbildning vill jag påminna om att det i första hand är utbildningsutskottet som handlägger dessa frågor och att moderaterna får återkomma när kammaren har att behandla detta avsnitt. Men låt mig redan nu framhålla två saker. Den första är att de platser som står till förfogande för yrkesutbildning aldrig har utnyttjats fullt ut. Den andra är att det trots detta inte är fråga om att minska antalet platser utan snarare att ge möjlighet till ytterligare platser – detta efter vad jag erfarit av representanter för utbildningsutskottet.

I reservationerna 3 och 10 tar moderaterna upp ett av sina favoritämnen: sänk ungdomslönerna så löser man problemen med ungdomsarbetslösheten. Man funderar bara på vilken som skall bli nästa grupp, som skall sänka lönen för att minska arbetslösheten. Är det de äldre löntagarna eller möjligen de handikappade? Jag anser att parterna på arbetsmarknaden är de som skall lösa dessa frågor och att avtalsenlig lön skall utgå till alla som finns på denna arbetsmarknad. Jag menar också att det är viktigt och en klar fördel att det finns starka organisationer som kan ta till vara de intressen som de olika grupperna av anställda har på sin arbetsplats.

I reservation 13 tar moderaterna upp stödet till ungdomsföretagande. Enligt min mening hör dessa frågor inte direkt hemma bland arbetsmarknadspolitiska åtgärder, men trots detta har två viktiga tillägg skapats genom de beslut som vi fattade i december. Dels kan man få bidrag för att starta eget med 600 kr. per vecka i stället för lön, om man arbetat i ungdomslag, dels finns det möjlighet att få Starta eget-kurser på AMU-centra. Detta nämner f. ö. moderaterna själva i sin reservation. I övrigt vill jag i detta sammanhang påpeka att ytterligare argument och flera satsningar inom Starta eget-verksamhet återfinns på s. 51 och 52 i betänkande 21. Reservation 13 bör därför avslås.

När det gäller reservation 17 kan kort sägas att ungdomarna självfallet får hjälpa sina kamrater att finna lämpliga arbetstillfällen. Det innebär dock inte att de skall ha betalt för dessa tjänster. Insatserna för ungdomarna skall självfallet göras i nära samarbete med arbetsförmedlingarna. Någon lagändring behövs således inte.

Några ord också om de moderata reservationerna 36 och 48. I dessa vill man dels halvera antalet dagsverken för rekryteringsplatser och enskilda beredskapsarbeten, dels halvera anslaget till ungdomslagsverksamheten

under budgetåret 1984/85. Argumentet för dessa reduceringar är bl. a. att ungdomslagen inte kommer att få det genomslag som man har trott från början. Redan de siffror jag tidigare har nämnt är naturligtvis svar på den frågan.

Jag hoppas verkligen att moderaterna blir isolerade på sin högerkant i vad gäller dessa båda reservationer. Framför allt hoppas jag att landets ungdomar genomskådar den moderata politiken. Har man lovat alla ungdomar i åldersgruppen 18–19 år åtminstone en plats i ungdomslag, skall man naturligtvis se till att anslagen räcker till dem alla. Också när det gäller rekryteringsstöd är det viktigt att det finns tillräckligt med pengar, så att man kan göra en sådan satsning för ungdomarna, bl. a. inom det enskilda näringslivet. Jag menar att moderaterna verkligen har svikit ungdomarna med innehållet i sina reservationer 36 och 48.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan under avsnittet Åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, vilket innebär avslag på samtliga moderata reservationer och motioner under detta avsnitt.

När det sedan gäller reservation 9 av center- och folkpartister beträffande kartläggning av den framtida arbetsmarknaden för ungdomar vill jag peka dels på de omfattande åtgärder i ämnet som redovisas på s. 42 i betänkandet, dels på den utvärdering av ungdomslagen som bestämdes av riksdagen vid det förra beslutstillfället. Detta beslut har f. ö. följts upp av arbetsmarknadsministern med en beställning om utvärdering till AMS, skolöverstyrelsen och delegationen för arbetsmarknadspolitisk forskning, EFA.

Så över till vpk:s reservationer och motioner. I reservation 8, som bygger på motion 1049, kräver vpk en ungdomsgaranti, som skulle innebära att företag skulle garantera anställningar i proportion till arbetsstyrkan. Jag tror inte att man skapar meningsfulla arbetsuppgifter på det sättet. Jag vill dessutom påminna om utvärderingen, som bl. a. kommer att ta upp frågorna om placering av ungdomar i den enskilda sektorn. När det gäller reservation 11 kan tilläggas att det också är frågor som kommer att tas upp i utvärderingen, då inte minst arbetstidens längd. Om studierna kan man säga, att den gjorda överenskommelsen innebär att det utgår statsbidrag för administrationskostnader i samband med att man – dvs. kommunerna och landstingskommunerna – anordnar studier och därmed förlänger arbetsdagen för dem som arbetar i ungdomslag.

I motion 877 och reservation 11 tar vpk upp frågan om att Värmlands län skulle bli föremål för utvidgad verksamhet med ungdomslag. Jag menar att det är omöjligt att ta ut ett län för sådana extra åtgärder, men jag vill understryka att kommunerna kan ta egna initiativ som innebär utbildning utöver de fyra timmarna i ungdomslag.

I samband med reservation 12 från vpk vill jag sammanfattningsvis konstatera, att ungdomslagen har kommit till för att ge ungdomarna i åldern 18–19 år en chans på arbetsmarknaden när andra åtgärder inte lyckas. Kontantlinjen ersätts alltså med arbetslinjen. Utskottet understryker också att ungdomslagen är ett nytt arbetsmarknadspolitiskt instrument och att man därför skall göra en utvärdering efter det första verksamhetsåret. Det kan

nog redan nu sägas att de resultat som redan uppnåtts är mycket goda. Att 28 600 ungdomar i Sverige fått minst halvdagsjobb är en stor framgång, inte minst för dem som fram till det senaste årsskiftet bara haft arbetslöshet att se fram emot.

Fru talman! Med det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkande 21 i de delar som berör ungdomsfrågor.

Anf. 39 BENGT WITTBOM (m) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt gå upp i debatten vidare, men efter Bo Nilssons anförande är jag faktiskt tvingad att göra det.

Bo Nilsson talar om en verklighet och en historia som är en helt annan än den alla vi andra och framför allt alla ungdomar i Sverige har upplevt. Det är ändå så, Bo Nilsson, att ungdomsarbetslösheten har vuxit trendmässigt sedan början av 1960-talet. Vi har försökt i stort sett allt vad gäller konstlade insatser för att hjälpa ungdomarna. Inget har hjälpt.

Då måste vi nog ge oss på grundorsakerna, och det är löner, yrkesutbildningssystem och lagstiftning. Bo Nilssons och socialdemokraternas förnekande av att grundorsakerna ligger här förhindrar i själva verket en möjlighet att nå den vändpunkt som Anna-Greta Leijon talade om i Södertälje under helgen.

Vi kommer att fortsätta att slåss för vår uppfattning, och jag är alldeles övertygad om att vi och ungdomarna kommer att nå framgång.

Vem skall lönen sänkas för nästa gång? frågar Bo Nilsson. Lönernas betydelse för utvecklingen på arbetsmarknaden belyses just nu i den pågående avtalsrörelsen. Det står alldeles klart att för höga löneuttag skapar arbetslöshet – det har Kjell-Olof Feldt också klart för sig. I Stockholms-Tidningen i dag finns det uppgifter om att regeringen förbereder en tvångslag för att ingripa i avtalsrörelsen. Vad är det, Bo Nilsson, annat än att tvångsvägen få fram ett löneläge som inte skapar för hög arbetslöshet?

Bo Nilsson har inte läst tidningen i dag, förstår jag, vare sig Dagens Nyheter eller Svenska Dagbladet. Riksrevisionsverkets undersökning av arbetsförmedlingarnas sätt att fungera finns beskriven på ett målande sätt i båda dessa tidningar. Det är skälet till att vi vill försöka alla till buds stående medel för att snabbt få en bättre fungerande arbetsförmedling. Det gäller bl. a. att ge de ungdomar som jobbar i de fria projekten chansen att använda sina fördelar i det här sammanhanget för att hjälpa sig och sina kamrater att få jobb. Om sedan arbetsgivarna som söker ungdomar är beredda att betala en slant för detta, må det väl vara värt det.

Sedan helt kort om anslagen till rekryteringsstöd och ungdomslag. Vi tror inte att rekryteringsstödet kommer att få den omfattning som regeringen har bedömt. När det gäller ungdomslagen utgår i vårt alternativ inga sociala kostnader, och det reducerar direkt utgifterna. Dessutom vill vi tillämpa ungdomslagen på ett annat sätt. Vi vill inte blåsa in varenda 18- eller 19-åring som sticker in näsan på arbetsförmedlingen i ungdomslag. Vi vill följa överenskommelsen och ha det som en sistahandsåtgärd.

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

Anf. 40 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Bara några ord till Bengt Wittbom. Han säger att jag tydligen inte har läst tidningarna i dag. Det har jag kanske inte hunnit med ordentligt, eftersom jag har suttit här och lyssnat på debatten. Men jag läste dem i går, och då hade Dagens Nyheter en mycket stor artikel om ungdomslagen och de positiva effekter som den haft för alla de tusentals ungdomar som jag berättade om. Så Bengt Wittbom kanske inte läste tidningarna i går.

När det gäller anslaget må det vara hänt att det Bengt Wittbom säger om de sociala kostnaderna förändrar storleksordningen, men i princip är det ändå rätt som jag säger, nämligen att moderaterna vill reducera anslaget till dessa båda åtgärder. Därmed kommer färre ungdomar att omfattas av åtgärderna och därmed blir också fler ungdomar arbetslösa.

Jag tycker att det är synnerligen cyniskt att ni nu börjar skära i det anslag som vi bestämde oss för tillsammans för tre månader sedan.

När det gäller ungdomarna i den enskilda sektorn vill jag säga att jag har läst SAF-tidningen, som borde vara Bengt Wittboms liv- och husorgan. Där säger man: Vi tar det med ro. Vi jobbar med de åtgärder som vi anser vara bäst för tillfället. Tydligen har det inte varit rätt insatser just nu med ungdomslagen. Därför har det enskilda näringslivet också här hamnat i bakvatten. Men förhoppningsvis – jag har kontrollerat med AMS – börjar det nu bli en positiv inställning från det enskilda näringslivet, och då kanske det också kommer att bli några fler ungdomar inom den sektorn.

Jag har här en artikel av SHIO:s studiesekreterare. Han säger att moderata samlingspartiets rapport I lära för arbete torde bygga på en övertro på företagens intresse att påta sig ett väsentligt större ansvar för yrkesutbildningen än man har i dag. Jag tycker att detta borde vara sådant som Bengt Wittbom normalt skulle ha lyssnat till, och jag förstår inte varför han driver den här frågan om den enskilda sektorn så hårt som han ändå gör.

Anf. 41 BENGT WITTBOM (m) replik:

Fru talman! Jag skulle rekommendera Bo Nilsson att gå upp litet tidigare på morgonen. Det hade nog varit bra att ha läst referatet i RRV-rapporten innan Bo Nilsson gick in i den här debatten.

Sedan vet jag inte riktigt vad det är Bo Nilsson talar om egentligen. Det är väl ungdomslag och lärlingsutbildning, och allt på en gång såvitt jag kan förstå.

När det gäller ungdomslagen: Det räcker ju att ha tittat på Rapportinslaget i går om flickan i Hälsingland, som enligt arbetsmarknadsmyndigheternas sätt att uppfatta ungdomslagen skall åka buss två och en halv mil tur och retur varje dag och jobba i det kommunala ungdomslaget i den offentliga sektorn i stället för att jobba sina fyra timmar på gården bredvid, i jordbruket. Hon tänker sig dessutom en framtid i jordbruket. Och vi har fler exempel. Vi skall skicka över en lista till arbetsmarknadsministern, så kan hon personligen ingripa, som hon lovade i går, och rätta till det här – och det tycker vi är bra.

Lärlingsutbildningen sedan, Bo Nilsson! Vi är beredda att ta diskussionen

med näringslivet om detta. Vi har också märkt att det inte är någon "jättentusiasm" från näringslivets sida. Men vi utgår inte från att näringslivet och företagen alltid har rätt i vad de säger, utan vi utgår från våra egna analyser och de internationella erfarenheter som finns. Vi är övertygade om att det här är rätt väg, och vi är också övertygade om att i en situation där statsmakten bestämmer sig för att lärlingsutbildning skall vara en väsentligt större del av yrkesutbildningssystemet, där statsmakten är beredd att betala för sig och där statsmakten stöttar företaget, kommer reaktionen att vara en annan.

Så gällde det SAF-tidningen. Ja, detta har Anna-Greta Leijon och jag talat om tidigare. Det är klart att näringslivet inte är särskilt intresserat. Näringslivet har väl inte fått ett papper med information om ungdomslagen. Det gick ju bara till offentliga arbetsgivare, och det stod ju bara om offentliga arbetsgivare i början. Man har gjort allt för att få det att framstå som om det bara är offentliga arbetsgivare det gäller.

Men vi vet också av erfarenhet, Bo Nilsson, att det finns en mängd små och medelstora företag som faktiskt, trots att det innebär problem och besvär för dem, är beredda att ställa upp för att hjälpa de arbetslösa ungdomarna och ta emot dem i ungdomslagsform. Dessa företag får ingen chans – eller mycket liten chans. Jag tycker att Bo Nilsson skulle koncentrera en del av sin energi på att övertyga arbetsmarknadsministern om att här går det inte att sitta med armarna i kors och vänta på att AMS skall få ur sig den information som är nödvändig för att detta skall fungera. Här är det bråttom. För vi kan väl vara överens om, Bo Nilsson, att inte skall vi göra tiotusentals 18–19-åringar till halvtidsanställda kommunalarbetare. Inom den offentliga sektorn kommer de ju inte att få några jobb, för den skall inte öka – det säger t. o. m. Bo Nilssons egen finansminister herr Feldt.

Anf. 42 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Bengt Wittbom säger här att jag tar upp allt i en klump. Det är ju inte så konstigt. Jag försökte besvara de frågor som Bengt Wittbom ställde i sin replik, och då blir det kanske så här rörigt. Jag vet inte om det beror på honom eller på mig.

När det gäller riksrevisionsverkets rapport är det ju sagt från början att den rapporten är otillräcklig, att man inte kan fästa hundraprocentig vikt vid den. Jag tycker också att vi borde kunna vara överens om det.

Nu har man tydligen i går i TV visat en flicka, och jag utgår då ifrån att det kanske har begåtts ett och annat misstag när det gäller de 28 600 ungdomar som ändå har fått jobb på halvtid under de här tre månaderna. Det finns naturligtvis ingen lag som är så fullkomlig att det inte kan begås fel och misstag. Det gäller självfallet också här.

Bengt Wittbom sade att arbetsgivarna på den enskilda sektorn sannolikt inte hade fått ett enda papper om ungdomslagen. Jag vill erinra om att Arbetsgivareföreningen är företräd i AMS styrelse och naturligtvis är väl informerad om möjligheterna att placera ungdomarna också på enskilda arbetsplatser. Men förmodligen har Arbetsgivareföreningen bestämt sig för

att ligga lågt i frågan och inte gå ut och informera sina medlemmar. Det tror jag att den tidigare nämnda artikeln i SAF-tidningen visar. Den artikeln är nog relevant i detta sammanhang.

Bengt Wittbom sade till slut att han och jag borde kunna vara överens om att ungdomarna inte skall vara halvtidsanställda kommunalarbetare under någon längre tid. Jag menar att det är bättre att ungdomarna är kommunalanställda på halvtid än att man, enligt moderat politik, skär ned anslaget till denna verksamhet och ungdomarna därmed åter blir arbetslösa. En sådan politik kan åtminstone jag aldrig ställa mig bakom – och jag tror inte heller att mitt parti kan göra det.

Anf. 43 INGEMAR ELIASSON (fp):

Fru talman! Jag tyckte jag hörde Bo Nilsson säga att ungdomsplatserna infördes av socialdemokraterna. Jag vill bara korrigera historieskrivningen. Det var faktiskt av den förra regeringen, på mitt förslag. Men när det förslaget kom till riksdagen var inte Bo Nilsson riksdagsman, så han nåddes kanske bara av det egna partiets information, som måhända var något förvrängd på den punkten.

Fru talman! Allting är relativt här i livet, så också debatten om och synen på arbetslöshet. För ett par år sedan förde socialdemokraterna – då i opposition – ett förfärligt liv om att den dåvarande budgetministern sagt att regeringen skulle försöka hålla arbetslösheten under 3 %. Nu framställer samma socialdemokrater det som ett mycket ambitiöst mål att komma ned till 3 %. Det som då var en katastrofalt hög arbetslöshet har nu blivit ett eftersträvanvärt mål.

Detta är allvarligt av två skäl. För det första lär detta exempel oss hur socialdemokraterna tillämpar en uppsättning av normer och principer i opposition och en annan uppsättning när de sitter i regeringsställning. Vi har sett prov på det ett otal gånger. Så har de behandlat pensionärerna, familjepolitiken, arbetslöshetsförsäkringen, skolpolitiken, kommunernas ekonomi etc. På punkt efter punkt går det igen. Socialdemokraterna säger en sak i opposition och en annan sak i regeringsställning.

För det andra lär oss socialdemokraternas ändrade syn på arbetslöshet att acceptansen när det gäller hög arbetslöshet har ökat. När den öppna arbetslösheten sjönk från ungefär 160 000 personer i januari till ca 140 000 i februari i år upphävdes nära nog glädjetjut. Men 140 000 arbetslösa betraktades för bara ett par år sedan som en katastrof, och det var då en rekordsiffra. Nu framställs den nivån som anmärkningsvärt låg. Det betyder inte att det har blivit lättare att vara arbetslös, snarare tvärtom. Dels är det nu fler som är arbetslösa än för ett par år sedan, dels har de som nu är arbetslösa varit det under en längre tid.

Alla lever vi på hoppet. Det gör inte minst regeringen när det gäller arbetslöshetsbekämpningen. Men den som gått arbetslös ett halvår eller mer får det allt svårare att hålla hoppets låga brinnande. Arbetslöshetens börda och vända blir inte lättare för att arbetslösheten i den allmänna debatten tynat bort som hett politiskt ämne. Tvärtom har de arbetslösa anledning att

óroas för det. När det politiska trycket minskar slappnar regeringen medvetet eller omedvetet av i sina ansträngningar.

Den nuvarande regeringen har satsat hårt på att kortsiktigt skjuta problemen framför sig. Ungdomslagen och den väldiga ökningen av beredskapsarbeten kan vara bra för stunden, men de måste sättas in i en mer varaktig lösning om de skall fungera. Därför vill jag ställa ett par frågor till arbetsmarknadsministern.

Vad avser fru Leijon göra för att hjälpa ungdomarna från ungdomslagen ut i ett varaktigt arbete? Bara en bråkdel av ungdomarna i ungdomslagen har placerats i näringslivet, trots riksdagens uttalande om den saken. De flesta som nu har tillfälliga jobb inom den offentliga sektorn kan inte få stanna där – det har stat och kommuner inte pengar till. Regeringens egna ekonomer i långtidsutredningen säger att den offentliga sektorns expansion inte får överskrida 0,5 %. Det är något annat än de 2 % som Anna-Greta Leijon lovat och byggt sina luftslott på.

Hur skall då ungdomarna komma över till jobb i näringslivet, den del av ekonomin som måste expandera för att räta upp svensk ekonomi? Den väg som jag och andra har diskuterat med arbetsmarknadsministern tidigare är att förmå parterna främst i näringslivet att förhandla fram fler ungdomsavtal. Kommer regeringen att försöka sig på det, eller är relationerna till fackliga organisationer nu så ansträngda att det inte längre lönar sig?

Den andra frågan jag vill ställa gäller bristen på yrkesarbetare och tekniker. Det är en brist som snabbt ökar och som riskerar att bli svenskt näringslivs akilleshäla. Hur avser regeringen att stimulera till vidareutbildning för att häva bristen på tekniker och yrkesarbetare?

Avgörande för arbetslöshetsnivån på längre sikt är emellertid löneutvecklingen. Ingen enskild faktor är så betydelsefull som löneutvecklingen. Det är, enkelt uttryckt, vid förhandlingsbordet som den framtida nivån på arbetslösheten i stor utsträckning bestäms. Sverige kan och skall fortsätta att vara ett höglöneland, men vi kan inte rusa fram fortare än produktivitet och möjligheter att ställa om produktionen, vinna nya marknader, utbilda och omskola folk medger. Gör vi det blir det obevekligen arbetslöshet. Det vet och förstår de fackliga organisationerna, men vilken hjälp får de av regeringen för att klara sin svåra uppgift?

Efter en våldsam devalvering, höjda skatter och uteblivna besparingar var läget inför avtalsrörelsen minst sagt svårhanterat för parterna. Det underlätades inte av regeringens tal om en ram, som redan från början var alltför stort tilltagen. Ingen facklig förhandlare kunde ju komma och för sina medlemmar redovisa avtal som låg ens en tiondel under denna ram. Tvärtom kunde man räkna ut att avtalen skulle komma att ligga högre.

Nu har regeringen uppenbarligen tappat greppet om avtalsrörelsens utveckling och väljer att skylla på arbetsgivarna på den privata sidan. Det dåliga humör som regeringen däri demonstrerar föranleds nog av att man är medveten om de egna misstagen. De många skattehöjningarna under 1982 och 1983 har försatt regeringen och nationen i en mycket svår situation.

Nu överväger regeringen uppenbarligen att nära nog i panik gripa till

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

kraftiga korrektiv. I dagens nummer av Stockholms-Tidningen kan man läsa att regeringen överväger tvångslagar mot facket. Riksdagen har rätt att få besked på den punkten – det är trots allt här, i riksdagen, som lagar stiftas. Avser regeringen att förelägga riksdagen förslag om en lag som inskränker den fackliga förhandlingsfriheten? Gör regeringen bedömningen att arbetsmarknadens parter nu måste sättas under förmyndare? Det är i så fall ett mycket anmärkningsvärt steg. Skulle tidningsuppgifterna vara sanna, faller regeringen en mycket hård dom över arbetsmarknadens parter, en dom av långtgående principiell betydelse. Den riskerar att uppfattas också som en dom över regeringens kompetens och över dess handlag både med arbetsmarknadens parter och med svensk ekonomi.

Jag skulle önska att arbetsmarknadsministern i dag ger riksdagen ett besked på den här punkten. Kommer regeringen att förelägga riksdagen förslag om inskränkning i den fria förhandlingsrätten?

Anf. 44 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Jag tyckte att jag såg Ingemar Eliasson här i kammarén tidigare under dagens debatt, men kanhända var han ute när vi diskuterade några av de frågor han just nu tog upp. Ett par av dem har vi faktiskt diskuterat ganska ingående, t. ex. frågan om ungdomar i ungdomslag och ungdomarnas möjligheter att komma ut på den öppna arbetsmarknaden.

Jag nämnde tidigare att 1 250 ungdomar har lämnat ungdomslagen, därför att de fått ett annat arbete ute på den öppna arbetsmarknaden. Att de fått det efter så kort tid tycker jag är glädjande. Självfallet skall ungdomarnas arbete i ungdomslag inte ses som en definitiv placering, utan de arbetar där för att de under den tid det tar innan de kan komma ut på den öppna arbetsmarknaden eller få utbildning skall få utföra ett vettigt arbete, som är positivt både för dem själva och för samhället.

När det sedan gäller långtidsutredningen och de bedömningar som gjorts där vet naturligtvis Ingemar Eliasson att utredningen nu skall ut på remiss och att regeringen först därefter kommer att ta ställning till de bedömningar som redovisats.

Rekryteringsstödet är en viktig hjälp för att få ut ungdomar på den öppna arbetsmarknaden. Det finns anledning för oss alla att i diskussionerna försöka hjälpa till med propagandan för det här stödet. Jag tror att vi kan konstatera att verksamheten, efter en viss tröghet i starten, nu verkar fungera ganska bra ute på fältet. Närmare 13 000 personer är nu med hjälp av rekryteringsstödet placerade i arbete. Många av dem är ungdomar – 30 % är ungdomar i åldern 18–19 år.

Ingemar Eliasson tar också upp frågan om bristen på yrkesarbetare och tekniker och säger att den kan bli en akilleshäla för den svenska industrin och den svenska arbetsmarknaden. Visst har vi på många håll en besvärande brist på yrkesarbetare och tekniker, men den bristen är inte större nu än den har varit i tidigare konjunkturuppgångar. Det betyder inte att den för den skull är mindre besvärande eller att vi skall ta lätt på de här problemen, men det är ju inte så att regeringen ensam kan arbeta bort dessa brister. Att det är på det

här sättet beror faktiskt på att arbetsgivarna gör kortsiktiga planeringar, att de inte utnyttjar de möjligheter som finns till yrkesutbildning inom arbetsmarknadsutbildningens ram i den utsträckning som vi har ställt resurser till förfogande. Vi försökte förra året vid den här tiden att påverka arbetsgivarna att just för att förhindra sådana här flaskhalsar, sådana här brister, sätta i gång utbildning. Det var mycket svårt att få dem intresserade. Det är inte första gången det är på det sättet. För att vi skall lyckas att häva dessa brister och flaskhalsproblem krävs det alertare arbetsgivare, arbetsgivare med mer långsiktig framförhållning än vad vi har i dag på den svenska arbetsmarknaden. Det är inte enbart regeringen eller riksdagen som kan klara det här problemet. Jag tycker att det är en utmaning för det svenska näringslivet att visa att man där kan ställa upp bättre än vad man gör i dag.

När det gäller den sista frågan är det tydligen många i debatten i dag som har läst dagens tidningar. Riksdagen kommer självfallet att få besked om vilka åtgärder regeringen planerar. Men dessa besked lämnas inte av mig här i dag i den här debatten. Beskeden lämnas när regeringen är färdig med sina diskussioner och efter diskussioner med arbetsmarknadens parter.

Anf. 45 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Fru talman! Det är säkert så att frågor liknande dem jag ställde har ställts tidigare i debatten. Det hade jag information om, men också om att det var litet si och så med svaren på de frågorna. Därför tålde de att ställas igen. Arbetsmarknadsministern har kompletterat svaren, och jag tackar för det.

När det gäller överlussningen av ungdomar i ungdomslag till näringslivet kan naturligtvis inte regeringen nöja sig med att svara att långtidsutredningen är ute på remiss. Detta är ett akut problem som måste hanteras omedelbart. Min fråga var därför: Tänker arbetsmarknadsministern göra nya försök för att förmå parterna på arbetsmarknaden, framför allt inom näringslivet, att teckna fler ungdomsavtal, att utvidga systemet med ungdomsplatser, så att man får fler ungdomar anställda i näringslivet, där det finns bättre utsikter att få varaktig sysselsättning?

Man behöver väl inte avvakta något remissförfarande när det gäller avgörandet om det är den offentliga sektorn eller näringslivet som skall expandera i framtiden. På den punkten är ju alla ekonomiska utredningar och prognoser entydiga. Det är bara om näringslivet kan förmås att expandera som vi kan räta upp svensk ekonomi.

Jag hoppas verkligen att arbetsmarknadsministern försöker att samla parterna till nya diskussioner om en utvidgning av ungdomsavtalen och inte väntar på något remissförfarande eller ser något annat hinder för att göra på det sättet.

När det gäller utbildning av tekniker och yrkesarbetare önskar sig arbetsmarknadsministern en mer alert kår av enskilda arbetsgivare. Det är en from önskan, men t. v. kan vi ju också hoppas på en mer alert regering på den punkten. Där kan ju arbetsmarknadsministern göra någonting alldeles själv. Om det inte räcker med de initiativ som tagits hoppas jag att kreativiteten räcker till för att fundera ut nya inslag.

På den tredje punkten är svaret naturligtvis oroväckande, dvs. att arbetsmarknadsministern i dag inte vill dementera att regeringen överväger en tvångslag mot den fria förhandlingsrätten. Om det hade varit en tidningsanka skulle vi naturligtvis ha fått en dementi här i dag, men vad arbetsmarknadsministern nu säger är snarare en bekräftelse på att regeringen överväger att inskränka den fria förhandlingsrätten. Det är mycket oroande och mycket anmärkningsvärt.

Anf. 46 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! När jag läser utskottsbetänkandet om arbetsmarknadspolitikens inriktning kan jag inte låta bli att förvånas över den motsägelsefulla målinriktning som där presenteras. Å ena sidan framhålls att arbetsmarknadspolitikens uppgift är att lösa vissa temporära problem och hjälpa till att utjämna effekterna av en konjunkturnedgång. Å andra sidan konstateras att den framtida utvecklingen vad gäller sysselsättningen är mycket svårbedömd beroende på strukturomvandlingens och datoriseringens konsekvenser.

Samtidigt som man konstaterar att arbetslösheten i dag är strukturellt betonad och nästan opåverkad av konjunkturella svängningar – detta har f. ö. bekräftats av OECD-ländernas arbetsmarknadsministermöte – behåller man en arbetsmarknadspolitik som är organiserad för att möta tillfälliga vågor av begränsad arbetslöshet.

Arbetsmarknadspolitikerna uppfattas härvid som en aktiv och integrerad del av den allmänna ekonomiska politiken. Den bör underkastas och anpassas till den ekonomiska politikens målsättningar, där arbetsmarknadspolitikerna blir ett instrument för att dämpa konflikter mellan olika mål för den allmänna ekonomiska politiken. Arbetsmarknadspolitikens mål blir alltså att förverkliga den ekonomiska politiken, och kampen mot arbetslösheten och för den fulla sysselsättningen kommer i andra hand.

Det är därför inte bara så att man underlåter att ifrågasätta den nuvarande maktstrukturen och dess negativa effekter vad gäller sysselsättningen, utan snarare så att man strävar till att genom en intensifierad satsning på området stimulera och påskynda en utveckling som befrämjar dessa företeelser.

Man bortser helt från den industriella strukturomvandlingen och dess negativa utvecklingstendenser, som i vissa avseenden inte bara kommer i direkt motsättning till vitala samhällsintressen, utan också i väsentliga delar starkt begränsar det politiska handlingsutrymme som är en förutsättning för kampen mot arbetslösheten.

Man inriktar sina ansträngningar i stället på åtgärder som underlättar individens anpassning till de nya strukturella kraven med avseende på yrkesutbildning, arbetstider och rörlighet. Arbetsmarknadspolitikerna blir på så sätt ett instrument som inom industrin underlättar och påskyndar en utveckling som bygger på och utgår från enbart företagsekonomiska lönsamhetskalkyler.

AMS och olika andra arbetsmarknadspolitiska organ blir direkta serviceorgan för det privata näringslivet, som i sina utvecklingsplaner inte kan ta hänsyn till samhällsintressena, eftersom de saknar de nödvändiga mekanis-

merna för detta. Samma inriktning präglar också de olika arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Där kan man konstatera en extrem näringslivsinriktning när det gäller både arbetsmarknadsutbildning och yrkesutbildning. Ett tillvägagångssätt som ökar i omfattning är att samhället genom olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder övertar en del av företagens lönekostnader och därmed påverkar deras produktionskostnader.

Enligt vårt partis uppfattning bör den framtida arbetsmarknadspolitiken få en helt annan inriktning och omfattning, om den skall kunna positivt påverka uppfyllelsen av målen ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet. En rad förändringar i arbetsmarknadspolitiken måste därför genomföras.

Som vpk framhåller i olika motioner måste arbetsmarknadspolitiken knytas till en ny industripolitik och till utbyggnaden av den offentliga sektorn. Den måste aktivt utveckla människors kompetens i det nya industrisamhället, i stället för att som nu alltför mycket skapa förvaringsplatser för växande kategorier av människor vilka den kommersiella ekonomin utdömt som överflödiga.

Arbetsmarknadsåtgärdernas innehåll och syfte bör förändras i betydelsefulla delar. De bör bättre utveckla människors kunnande och ansluta till deras yrkesskolning överallt där så är möjligt. De arbetandes rättsliga ställning bör stärkas och tvångsmomenten avvecklas. Rättssituationen för arbetande inom arbetsmarknadspolitikens ram skall inte generellt vara sämre än i övriga arbetslivet.

Arbetsmarknadsåtgärderna skall kopplas till bl. a. utbyggnaden inom den offentliga sektorn. Inriktningen bör vara att ett första steg av arbete eller studier på ett organiserat sätt skall leda över till fastare anställningsformer.

Vad gäller arbetsmarknadsutbildningen är det nödvändigt att två huvudprinciper ligger till grund.

För det första bör utbildningen vara allsidig och bred. Målet skall vara att deltagarna även på litet längre sikt skall kunna klara uppgifterna i arbetslivet. Dessutom är en bred och allsidig yrkesutbildning en förutsättning för arbetarnas ökade flexibilitet och rörlighet mellan olika företag.

För det andra får utbildningen inte styras av företagets omedelbara och kortsiktiga behov. Samhället bör inte låta arbetsmarknadsutbildningen ta över företagets kostnader för personalutbildning.

Om man låter AMS få ett dominerande inflytande över arbetsmarknadsutbildningen finns det risk för att det går ut över utbildningens kvalitet och inriktning, med hänsyn till att det i AMS verksamhet finns inbyggd en kraftig företagsanpassning. Skolöverstyrelsens medverkan har utgjort en garanti för en god nivå på utbildningen, liksom för kvalitet och jämförbarhet med annan motsvarande utbildning. Skolöverstyrelsen bör således även i fortsättningen ha ett avgörande inflytande över läroplanerna och utöva pedagogisk tillsyn.

En besparingsåtgärd beslutad av regeringen har resulterat i införandet av lärarlösa lektioner inom arbetsmarknadsutbildningen. Det leder uppenbart till försämrade studieresultat. Inom skolöverstyrelsen utarbetas nya läroplaner för nästa budgetår. De sägs innebära att de lärarlösa lektionerna upphävs. Eftersom besparingskraven kvarstår och skärps kan det befaras att

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

andra kostnadssänkande åtgärder vidtas i stället.

Vi har tidigare uppmärksammat betydelsen av att man inom arbetsmarknadsutbildningen vidmakthåller utbildningens kvalitet och jämförbarhet med annan motsvarande utbildning. Därför kan det inte accepteras att man genom lärarlösa lektioner eller på annat sätt hotar kvaliteten på utbildningen.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer.

Avslutningsvis vill jag konstatera att hela arbetsmarknadspolitikerna i dag präglas av ett avancerat klassarbete, med djupa och ökande korporativa inslag, där arbetare, arbetsköpare och statsmakt förutsätts ha identiska intressen. Det sammanfattande ideologiska budskapet i regeringspolitiken innebär att man predikar nödvändigheten av en återhållsam lönepolitik för att vår industri skall anpassas till den nya marknadssituationen och vår exportindustri stärkas så att den kan återvinna de förlorade marknadsandelarna, samt att vi framgångsrikt kan konkurrera ut andra länders kapitalister och så att arbetslösheten i stället drabbar arbetare i andra länder. Därför är det också nödvändigt att pressa vårt kostnadsläge så mycket som möjligt, med kraftiga reallönesänkningar.

Detta är, fru talman, den s. k. krismedvetenheten som ligger till grund för den förda sysselsättningspolitiken. För den har hela det svenska etablissemanget med Svenska arbetsgivareföreningen i spetsen i årtal propagerat. Detta har systematiskt hamrats in i folks medvetande och av somliga betraktats som Sveriges största tillgång – dvs. medvetenheten om det nödvändiga i kapitalismens fortbestånd och effektivisering.

Den här utvecklingen ackompanjeras samtidigt av en omfattande smygjapanisering inom industrin som innebär att exempelvis Johansson som jobbar på Volvo plötsligt har blivit volvoit. Han ingår numera i den nyupptäckta och familjära Volvogemenskapen som förenas med den gemensamma målsättningen att genom ansträngningar få Volvos resultat att bli självlysande så att Volvo kan kapa åt sig större marknadsandelar och större vinster. Om detta lyckas får han kanske en mössa, hans fru får kanske blommor i hemmet, och han blir bjuden på en företagsfest som betalas med representationspengar.

Fru talman! Om man ser på den här utvecklingen i dess helhet törs man inte tänka på de konsekvenser det kan få för framtiden när det gäller arbetarklassens klassmedvetenhet och ideologiska utveckling och den fackliga rörelsens roll och framtid. Ansvaret för det vilar helt på socialdemokratin och den förda politiken.

Anf. 47 STEN ÖSTLUND (s):

Fru talman! När jag i anslutning till motsvarande betänkande från arbetsmarknadsutskottet i fjol hade att företräda utskottet när det gäller den del av betänkandet som behandlar sysselsättningsskapande åtgärder, berörde jag inledningsvis förhållandena i hemlandet – Göteborgs och Bohus län – som är ett tungt industrilän, och jag skall göra på samma sätt i år.

Det kan då konstateras att inströmningen av anmälningar om lediga platser till förmedlingarna ökar, och i februari anmälde 3 536 platser, vilket

är nära 1 000 platser fler än vid samma tid i fjol, och jag tror att det är den högsta siffran sedan 1976. Nivån är högre än den var under både 1981 och 1982. Vid månadens slut kvarstod 2 327 lediga platser, varav 89 % ställde krav på utbildning och erfarenhet, vilket i och för sig skulle kunna förtjäna några kommentarer, men jag skall avstå från det, eftersom saken har behandlats under andra avsnitt i debatten.

Vid månadens slut var 13 956 arbetslösa, vilket är i stort sett samma nivå som för ett år sedan. Sammansättningen av de arbetslösa har emellertid förändrats genom att arbetslösheten sjunkit bland de yngre och bland de kvinnliga sökandena, medan en uppgång när det gäller arbetslöshet kan noteras för kassamedlemmar och äldre. Bland de senare är inslaget av avgångar bland dem som är 58,3 år markant.

Den lägre arbetslösheten bland ungdomarna förklaras till större delen av de effekter den nya ungdomslagen givit. Totalt befann sig dessutom 12 755 personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, vilket är 2 100 fler än för ett år sedan. I detta antal ingick då inte de som fått anställning med lönebidrag eller i Samhällsföretag. Dessa uppgick till 5 071 personer, vilket är drygt 200 fler än för ett år sedan. Slutligen hade drygt 400 personer under januari-februari fått någon form av anställning med hjälp av det nya rekryteringsstödet.

Behovet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder har alltså varit stort under det innevarande budgetåret.

Sett mot de förslag som moderaternas företrädare i utskottet lade fram i fjol om en neddragning med nära 37 % av anslaget i detta hänseende och därmed antalet dagar i beredskapsarbete – vilket ju är en tung del av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, skulle moderaternas förslag även i det här avsnittet av politiken ha bidragit till att kraftigt öka den öppna arbetslösheten. Regeringens och den stora utskottsmajoritetens förslag var alltså realistiska.

I årets betänkande föreslås, i enlighet med regeringens proposition, att medel anvisas för fyra miljoner dagsverken i beredskapsarbeten. Detta innebär en kraftig minskning i förhållande till innevarande budgetår, då det dessutom uppdras åt AMS att inledningsvis fördela endast 3 miljoner dagar av dessa 4 miljoner och hålla 1 miljon dagar i beredskap.

Beräkningen grundas på förutsättningen att en ökad efterfrågan på arbetskraft kommer att uppstå främst inom näringslivet, men också på att regeringens förslag om 3 miljoner dagar avseende rekryteringsplatser för stöd till rekrytering inom näringslivet bifalls – för vilket stöd skall utgå med 50 % av lönekostnaderna under anställningens första sex månader.

Vi får allt säkrare rapporter om näringslivets och industrins förbättrade läge. Och även om detta än så länge inte har gett upphov till någon markerad uppgång av antalet arbetstillfällen, har nedgången brutits, och vi bör kunna räkna med en vändning.

Som en bekräftelse därpå ser jag särskilt det förbättrade läget för de delar av industrin som vi tidigare har betraktat som krisbranscher. Stålindustrins, skogsindustrins och även textilbranschens företrädare andas optimism. Varven och sjöfarten är väl fortfarande de mest konkurrensutsatta bran-

scherna, men även varven redovisar för förra året bättre resultat än sedan början av 1970-talet och skräller emellanåt till med både nationellt och internationellt uppmärksammade stororder i miljardklassen. Sjöfartsnäringen har nyligen med statlig medverkan fått en rekonstruktion av linjesjöfarten, som kommer att bli av avgörande betydelse för dess möjligheter att även fortsättningsvis bidra inte bara till sysselsättning för sjö- och hamnanställda utan också till arbete åt alla dem som jobbar i den infrastruktur som näringen genererar och även till att ge svensk industri fraktpriser som gör den jämställd med sina konkurrenter i de ur transportsynpunkt mer gynnsamma delarna av Europa.

I industriländerna i vår omvärld ser vi nu på skilda håll hur andra länders krisbranscher skakas av de till synes oundvikliga strukturförändringarna. Det är branscher jämförbara med våra, som varv och stål, men också andra, som kol, bilindustri och liknande.

Den i dessa länder förda ensidiga åtstramningspolitiken på ekonomins område hjälper inte. Avsaknaden av solidarisk lönepolitik förbättrar inte heller situationen. De mediciner som en del av våra egna ekonomer – med beundrare bland vissa politiker här i kammaren – vill skriva ut åt oss visar sig, när de kommer till användning, lika verkningslösa som sockerpiller mot benbrott då det är fråga om att komma till rätta med strukturproblem och arbetslöshet.

I det läget blir dessutom bristen på arbetsmarknadspolitik i många länder påtaglig, och klämda mellan sköldarna av monetaristisk ekonomisk politik och brist på åtgärder som ger socialt acceptabla former för omstruktureringarna blir de anställdas och deras fackliga organisationers situation desperat i många av dessa länder.

Fru talman! Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet vad avser sysselsättningskapande åtgärder. Vi har funnit regeringens förslag realistiska, och jag yrkar därför avslag på de moderata reservationerna, vari moderaterna i år liksom i fjol vill göra kraftiga nedskärningar i förhållande till majoritetens förslag i det föreliggande betänkandet. De vill skära ned anslaget med belopp motsvarande 2 miljoner dagsverken, varav 0,5 miljoner dagar på beredskapsarbeten och 1,5 miljoner dagar på rekryteringsstödet.

Likaså bör moderaternas förslag om sänkta bidrag till kommunala beredskapsarbeten avvisas. Det innebär inget annat än en övervältring av kostnader på de kommuner som har ambitioner på sysselsättningsområdet. Alternativt bidrar det till ökad öppen arbetslöshet.

I reservation 39 yrkar centern och folkpartiet i år liksom i fjol att medel från anslaget till sysselsättningskapande åtgärder skall överföras till anslaget Regionalpolitiska insatser, vilket jag med samma motivering yrkar avslag på. De pengarna behövs för sysselsättningskapande åtgärder under det här anslaget.

I utskottets betänkande i övrigt i denna del behandlas dessutom en lång rad motioner och därav föranledda reservationer. De berör allt från krav på återinförande av projekteringsbidrag, fleråriga basprogram för arbetsmark-

nådspolitiska insatser, den fortsatta verksamheten vid demografiska databasens filialer och stöd till en central hantverksnämnd till vissa regioners problem och konkreta objekt som framhålls som lämpliga för beredskapsarbeten.

Det bör emellertid ankomma på arbetsmarknadsmyndigheterna att avgöra hur resurserna skall fördelas mellan regioner och projekt. Denna principiella ståndpunkt har utskottet tidigare fått godkänd av riksdagen, och så bör bli fallet även i år. I övrigt hänvisar jag beträffande dessa reservationer till majoritetsskrivningarna i utskottets betänkande.

I ett särskilt moment och i en reservation därtill behandlas tjänstgöringsdagar för vapenfria tjänstepliktiga. Regeringens förslag innebär en utökning av antalet tjänstgöringsdagar, som vid behov av sysselsättningskäl kan ökas med 50 000 – något som också biträtts av utskottet.

Sammanfattningsvis, fru talman, kan man dock, trots de förhållandevis många motionerna och reservationerna, konstatera att en bred enighet föreligger – med undantag för moderaterna – när det gäller denna del av utskottets betänkande. Detta har också markerats i dagens tidigare debatt.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till betänkandets moment 54–90 och avslag på därtill fogade reservationer nr 28 t. o. m. 44.

Anf. 48 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Förhållandena inom tekoindustrin behandlas ju också i det här betänkandet. Det är närmast äldrestödet det är fråga om. Tekoindustrin är en viktig industrigren i Sverige, och den har haft många anställda. Visserligen har antalet undan för undan gått ner – och så även i år – men det finns fortfarande ganska många anställda. Det är därför viktigt att slå vakt om tekoindustrin. För oss som är från Sjuhäradsbygden är det speciellt väsentligt, eftersom det är vår viktigaste industrigren. En mycket stor majoritet av dem som arbetar i industrin i detta område arbetar just inom tekobranschen. För vissa kommuner rör det sig om 70 % av de industrisysselsatta. Regeringens förslag att trappa ner äldrestödet innebär, enligt min uppfattning, en fara för tekoindustrin. Det är också en fara för alla som arbetar inom tekoområdet och därmed för Sjuhäradsbygden som helhet.

Drygt hälften av tekoföretagen drabbades redan fr. o. m. den 1 januari av en neddragning av äldrestödet. Det drogs då ned med 3 %, ifrån 15 % till 12 % av den totala lönesumman. Alla de som hade så stort äldrestöd blev drabbade av denna neddragning. När man nu vill dra ner ytterligare 3 % den 1 juli, kommer ännu fler att drabbas. Det kommer att bli ännu svårare för dem att klara sin ekonomi. Den neddragningen är i storleksordningen 50 milj. kr. för det budgetår som kommer. Sedan skall man ytterligare banta äldrestödet budgetåret 1985/86.

Genom de båda senaste devalveringarna har tekoindustrins konkurrenskraft förbättrats, och därigenom har nedgångstakten när det gäller antalet anställda inte blivit så snabb. Under 1983 minskade dock antalet anställda inom tekoindustrin med 3 %, enligt beräkningar som statens industriverk har gjort. Det innebär att vi i dag har knappt 29 000 anställda inom

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

tekoområdet i Sverige, varav den dominerande delen finns i Sjuhäradsbygden. Statens industriverk har också talat om att den totala produktionen har minskat. Den största minskningen har skett inom beklädnadsområdet, där man har ett minus på 9 %.

Länsarbetsnämnden har i sin senaste rapport också redovisat det här. Man säger att devalveringen gett vissa fördelar och att tekoindustrin har en viss medvind f.n. Man ser emellertid hot i framtiden: neddragningen av äldrestödet samt de löneavtal som diskuteras, och man ser också lågprisimporten som ett hot. Allt detta sammantaget gör att man inte kan slå sig till ro och tro att man har klarat krisen samt därmed dra ned på äldrestödet. Det måste behållas för att man skall kunna se hur företagen klarar sig. Statsmakterna har egentligen aldrig gjort någon analys av tekoindustrins möjligheter att klara sig utan det tillskott som äldrestödet ger. Så mycket vet vi i dag att mer än hälften av företagen inom tekoindustrin inte går ihop utan äldrestöd. Det är faktiskt inte fler än drygt en tredjedel som utan äldrestöd kan redovisa en vinst. Äldrestödet är alltså i nuläget en viktig del i en offensiv satsning på svensk tekoindustri. Företagen har använt äldrestödet till investeringar, och de har också i många fall använt det till att göra satsningar på nya marknader. Detta har gjort att de har klarat sig bra på exportmarknaden – man har kommit in på nya marknader osv. Inom tekoindustrin är det betydligt vanligare att mindre företag, dvs. företag med färre än 150 anställda, säljer på export än vad motsvarande företag inom exempelvis verkstadsindustrin gör.

Eftersom den nedåtgående trenden inom tekoindustrin inte vänts till en uppgång, finns det ingen vettig anledning att nu minska äldrestödet. Den pågående lönerörelsen kommer att medföra ökade löner. Detta tillsammans med regeringsförslaget om minskat äldrestöd kommer att ge våra tekoföretag en försämrad konkurrenskraft både ute i världen och på hemmamarknaden. Man är då tillbaka i samma situation som tekoindustrin var i före devalveringen. Målsättningen för vår tekopolitik ligger emellertid fast – att vi skall förse den svenska marknaden med minst 30 % av svensktillverkade produkter. Detta kan dock aldrig bli mer än en målsättning med den politik som socialdemokraterna för. Centerpartiet kan inte acceptera denna politik, som innebär att tekojobbare blir arbetslösa.

Utskottsmajoriteten skriver också att en nedtrappning av äldrestödet kan medverka till en nödvändig strukturomvandling inom tekoindustrin. På vanlig svenska innebär detta att företag slås ut och läggs ned. Jag vill fråga övriga representanter för Sjuhäradsbygden om de tycker att det är en vettig politik.

Äldrestödet är det stöd som framför allt de mindre företagen kan tillgodogöra sig. De har svårare att tillgodogöra sig de selektiva stöd som socialdemokraterna säger att de i stället vill utveckla. Socialdemokraterna har tydligen bara pengar när det är fråga om att lägga ned företag. Man kunde satsa 38 milj. kr. på att lägga ned Eiser Strump, men att satsa ungefär lika mycket på alla de små tekoföretagen går inte. Det är i sanning en märklig politik! Likaså är det enligt min mening anmärkningsvärt att moderater och

folkpartister stöder denna politik.

Vi i centerpartiet anser att det är mycket viktigt att leva upp till den målsättning för tekopolitiken som vi varit överens om här i riksdagen, nämligen att vi skall förse den svenska marknaden med 30 % av svensktillverkade produkter. Det betyder att vi skall hålla fast vid 1978 års produktionsnivå. Men det kan, som jag har sagt tidigare, aldrig bli annat än en målsättning, om vi inte för en annan politik.

Tekoindustrin är utan tvivel en tillgång som vi skall vara rädda om. Kläder måste vi alltid ha, även i en avspärningssituation, och då har vi egentligen bara vår egen tekoindustri att lita till. För att vi skall kunna klara en egen tillverkning får inte det kunnande som nu finns på detta område gå förlorat. Det är alla småföretagare tillsammans med arbetarna inom tekoindustrin som har kunnandet. Rationaliserar vi bort dem blir det svårt att få dem tillbaka. Vi måste alltså även framöver ha en tekoindustri av minst nuvarande omfattning. Den politik som den socialdemokratiska regeringen bedriver leder till en fortsatt krympning, och det kan vi inte gå med på.

Låt mig slutligen fråga Lahja Exner och Hans Nyhage om de tycker att det är rimligt att bedriva en sådan politik. Jag anser att övriga riksdagsledamöter från södra Älvsborg rimligen bör rösta för centerpartiets reservation i denna fråga.

Därmed yrkar jag bifall till reservationerna 46 och 47 i betänkandet.

Anf. 49 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! I förra veckan behandlade riksdagen de industripolitiska åtgärderna för tekoindustrin. Mot moderata samlingspartiets uppfattning beslutade riksdagsmajoriteten att det selektiva stödet skulle öka, trots att erfarenheterna av den sortens stödåtgärder verkligen inte är goda. De leder ofrånkomligen till att konkurrensförhållandena snedvrids, vilket utgör ett allvarligt hot mot många företag och är till skada för tekoindustrin som sådan.

Konsekvensen av förra veckans riksdagsbeslut är dessutom att omfattningen av det generellt utgående äldrestödet kommer att ytterligare minska innevarande år. Det har som bekant sänkts från 15 % till 12 % från den 1 januari och skall enligt föreliggande förslag sänkas med nya 3 % från den 1 juli. När riksdagen om en stund tar ställning till detta, är ju möjligheterna genom förra veckans beslut borta att inom ramen för det totala tekostödet åstadkomma en förskjutning från riktade åtgärder mot generella.

Enligt min mening – och den uppfattningen är också förhärskande inom tekobranschen – skall de stödåtgärder som är nödvändiga ha generell karaktär och inte vara riktade. Riksdagens beslut blir precis det motsatta, vilket är beklagligt. Samtidigt vill jag emellertid fastslå att vi av samhällsekonomiska skäl måste vara beredda att göra besparingar, även när det gäller stödet till tekoindustrin. Med hänsyn till de oerhörda påfrestningar som vi står inför i en nära framtid och som ytterligare ökas genom den socialdemokratiska låt-gå-politiken måste vi nu ha kurage att säga nej till omfattande statliga subventioner, även om det i de enskilda fallen är impopulärt. Detta

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

trodde jag faktiskt var uppenbart för alla i den här kammaren, i varje fall bland de borgerliga ledamöterna.

När Lennart Brunander nu apostroferar oss moderater, kan jag returnera med att konstatera att man, när man lyssnar till vad Lennart Brunander hade att säga såväl i dag som i förra veckans debatt onekligen blir betänksam om hur det står till inom centern när det gäller vad som krävs för att komma till rätta med samhällsekonomin. Såvitt jag kan förstå är Lennart Brunander inte beredd att i något enda avseende göra någon besparing på statssubventionerna till tekoindustrin. Man gör det onekligen väldigt lätt för sig genom att göra undantag för just de områden som man själv konfronteras med på hemmaplan, och särskilt ansvarsfullt när det gäller helhetssynen är det verkligen inte. Det är denna helhetssyn, dvs. samhällsekonomin som sådan, som vi har att ta ansvar för här i riksdagen, och den kräver som sagt återhållsamhet med samhällets kostnader på *alla* områden.

Fru talman! Av utskottsbetänkandet, s. 107, framgår med all tydlighet hur hårt tekoindustrin – och då i all synnerhet i Sjuhäradsbygden – har drabbats under en följd av år. 1970 fanns 1 332 arbetstillfällen med 67 512 anställda. 1982 var motsvarande antal 620 resp. 29 440. Såväl när det gäller arbetsstäl- len som anställda har alltså mer än en halvering ägt rum. Ansvar för denna närmast katastrofala nedgång åvilar i hög grad socialdemokraterna, vilkas näringspolitik och ekonomiska politik bevisligen varit till skada för tekoindus- trin. Det var för att rädda vad som räddas kunde som den första borgerliga trepartiregeringen införde äldrestödet, som ofrånkomligen har varit och är av stort värde. Så sent som förra året ville den socialdemokratiska regeringen typiskt nog gå mycket långt när det gällde avveckling av denna stödform. Dess bättre förhindrades detta angrepp på tekoindustrin genom riksdagens agerande.

Av utskottsbetänkandet framgår vidare att sysselsättningen inom tekoin- dustrin ytterligare har minskat under 1983 och då särskilt inom beklädnadsin- dustrin. Detta skall ses mot bakgrund av de socialdemokratiska löftena i 1982 års valrörelse och den socialdemokratiska överbudspolitiken i oppositions- ställning. Då kritiserades borgerligheten hårt för de konsekvenser den tidigare socialdemokratiska politiken fört med sig. Då hette det att fick man bara regeringsmakten, skulle "jobben regna över Borås och Sjuhäradsbyg- den", lågprisimporten begränsas och 30-procentsmålet uppnås. Verklighe- ten, dvs. "socialdemokraternas värste fiende", visar att sysselsättningen inom beklädnadsindustrin har minskat och produktionen likaså, att lågpris- importen fortfarande väller in i landet och att 30-procentsmålet ingalunda har uppnåtts. På konfektionssidan motsvarar importen mer än 80 % när det gäller värdeandelen och t. o. m. mer än 90 % när det gäller antalet plagg. Inte ett vitten har socialdemokraterna åstadkommit i detta avseende. Vart har f. ö. systemet med globalkontingenter tagit vägen, som socialdemokra- terna så kraftigt pläderade för i oppositionsställning och som inte minst Gunnar Sträng talade sig varm för vid upprepade tillfällen här i kammaren? Den socialdemokratiska oppositionspolitiken framstår sannerligen i sin rätta dager, och den är verkligen inte särskilt upplyftande.

Fru talman! Moderata samlingspartiet har vid flerfaldiga tillfällen lagt fram förslag rörande näringspolitiken och den ekonomiska politiken. De av oss föreslagna åtgärderna skiljer sig i väsentliga hänseenden från den nuvarande regeringspolitiken. Det gäller t. ex. skatter och avgifter, den offentliga sektorn kontra den enskilda, inriktningen och utformningen av nödvändigt samhällsstöd till näringslivet och en verklig sysselsättning i stället för en konstlad. Självfallet ställer jag mig bakom denna konstruktiva politik.

När det gäller äldrestödet har jag hävdats att nedtrappningen skall ske i ett långsammare tempo än vad mitt parti har föreslagit, dock utan att göra avkall på besparingskravet som sådant för tekoindustrin. Enligt min uppfattning utgör den kostnadsökning som en ytterligare sänkning av äldrestödet innebär ett allvarligt hot mot sysselsättningen inom tekoindustrin, i all synnerhet i beaktande av de lönekrav som nu ställs på området.

I motion 2515 har vi motionärer visat, hur äldrestödet kunde ha bevarats på sin nuvarande nivå utan kostnadshöjningar för staten. Tyvärr är denna möjlighet nu bortspelad genom riksdagsbeslutet i förra veckan. Eftersom jag vidhåller att besparingar måste åstadkommas även när det gäller anslagen till tekoindustrin, har jag inte längre några möjligheter att framställa något särskilt yrkande beträffande äldrestödet.

Anf. 50 LAHJA EXNER (s):

Fru talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande 21 behandlas även vissa delar av stödet till den svenska tekoindustrin, nämligen vad som i dagligt tal kallas äldrestödet. Riksdagen beslutade våren 1983 om en nedtrappning av detta stöd och motsvarande upptrappning av selektiva, offensiva stödåtgärder. Regeringens förslag i årets budgetproposition innebär ett fullföljande av förra årets beslut här i riksdagen.

Innan jag övergår till att kommentera de reservationer som finns fogade till detta betänkande, vill jag betona att äldrestödet har haft en bromsande effekt i en extrem situation, då hela den svenska tekoindustrin stod mitt i en snabb förintelseprocess.

I den situationen beslutade riksdagen år 1977 om införande av ett temporärt stöd, ett tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom nämnda industri. Stödet har nu funnits i sju år, och det hade säkert, särskilt i början, en bromsande effekt, men det har onekligen konserverat även sådant som borde ha utvecklats under dessa år.

Äldrestödet på högsta nivå gav inga trygga framtidsjobb. Varsel, nedläggningar och friställningar var vardagsmat för de anställda i tekoindustrin. Antalet medlemmar i Beklädnadsarbetarnas förbund minskade åren 1977-1982 från 53 573 till 36 914. De här siffrorna talar sitt klara och tydliga språk.

I dag är situationen ljusare. Regeringens ekonomiska politik har gett tekoindustrin "luft under vingarna". Förnyelseprocessen när det gäller teknisk utrustning, design och formgivning, marknadsföring och utbildning vinner i styrka, och framtidstron ökar. Företagen och de anställda har fått bättre planeringsförutsättningar. Men det återstår naturligtvis fortfarande mycket att göra, eftersom företagen är så skiftande när det gäller produk-

tionsinriktning och teknisk utrustning. De offensiva delarna av tekostödet, som riksdagen beslutade om i föregående vecka, ger tekoindustrin möjligheter till fortsatt förnyelse, utveckling och expansion, och därigenom tryggare arbete för de anställda i tekoindustrin.

Sedan några ord om reservationerna. Både vänsterpartiet kommunisterna och centerpartiet motsätter sig sänkningen av äldrestödet. Vpk vill att nivån av stödet skall höjas från nuvarande 12 % till 15 %. Centerpartiet yrkar att den nuvarande nivån skall gälla även under det kommande budgetåret. Det bör nämnas att inte alla företag får äldrestöd. Det är endast företag som har anställda som är i åldern 50–64 år som får del av detta stöd. Antalet anställda i dessa åldrar är helt avgörande för hur stödet utgår till det enskilda företaget. Detta innebär, att trots att företagen under år 1983 rent teoretiskt hade kunnat få 15 % av sina produktionslönekostnader i äldrestöd, blev det genomsnittliga utfallet ca 11 %.

Förnyingsprocessen i tekoindustrin går f. n. ganska snabbt. 34 % av medlemmarna i Beklädnads är i åldern 55–64 år. Ungdomarna söker sig igen till tekoindustrin. Även intresset för utbildning och vidareutbildning för arbete i textila yrken och konfektionsyrken har ökat starkt. Det finns enligt utskottets uppfattning inga skäl som motiverar avvikelser när det gäller nedtrappning av äldrestödet. Småföretag, underleverantörer och löntillverkare får också genom det allmänna uppsvinget för industrin och uppgången i tekoindustrin ett gynnsammare klimat att verka i. Mycket arbete för de stora ger gynnsammare förutsättningar för förhandlingar om priset på lönearbeten samt flera och tryggare arbeten även för lönsömnadsföretag m. fl.

Centerpartiet har även begärt en utredning om äldrestödets betydelse för tekoindustrin, särskilt när det gäller sysselsättningen. Utskottet har avvisat det här yrkandet med hänvisning till det kontinuerliga uppföljningsarbete som statens industriverk i samråd med överstyrelsen för ekonomiskt försvar har regeringens uppdrag att utföra. Omläggningen av stödet till tekoindustrin har ännu inte hunnit sätta sina spår i industriverkets rapporter. Det är naturligtvis intressant att studera uppgifter från de senaste sju åren när det gäller uppgifter företagsvis om äldrestöd, investeringar och antal anställda samt företagens försäljning både här hemma och på export. Det skulle säkert vara lärorikt. Alla dessa uppgifter är offentliga och bör naturligtvis studeras både av oss politiker och av branschföreträdare i olika sammanhang, så att vi får bättre underlag för våra yrkanden, yttranden och debatter.

Sedan till det här med den lokala anknytningen. Lennart Brunander tog upp den frågan i sitt anförande. Sjuhäradsbygden är mycket beroende av tekoindustrin. Där har tekoindustrin den totala industriella dominansen. Jag måste säga att jag inte skulle måla utvecklingen i så dystra färger som Lennart Brunander nyss gjorde. Om vi studerar utvecklingen när det gäller antalet medlemmar i Beklädnads – det är en ganska god mätare – och när det gäller arbetslösheten, finner vi att avdelningen i Mark, vilken är den näst största i landet, vid årsskiftet 1983-1984 hade 4 189 anställda. Ett år tidigare var motsvarande siffra 4 083. Antalet medlemmar i Mark har alltså ökat med 106 stycken. Det är ganska länge sedan man kunde se sådana siffror.

Vidare har arbetslösheten minskat. I februari 1983 noterade avdelningen i Mark 179 arbetslösa. I februari 1984 hade arbetslösheten sjunkit. Då var 161 medlemmar arbetslösa. I mars 1984 var 144 medlemmar arbetslösa. Vid Boråsavdelningen, som är den allra största i landet, minskade antalet medlemmar under de sex borgerliga åren med 3 052 personer. I genomsnitt innebär det en minskning med 500 medlemmar per år. 1983 begränsades denna minskning till 146 medlemmar. Den senaste räkningen utfördes föregående månad. För första gången på mycket lång tid kunde man glädja sig åt en ökning med 1 medlem. Det är naturligtvis litet, men man har ändå lyckats bromsa den negativa utvecklingen. Man har t. o. m. lyckats vända utvecklingen.

Av det totala antalet medlemmar i Beklädnads tillhörde 9 000 personer avdelningarna i Borås och Mark – dvs. mer än en tredjedel.

Avdelningen i Borås har i dag endast 287 arbetslösa medlemmar. I augusti 1982 var över 800 av avdelningens medlemmar arbetslösa. Jag tycker att dessa siffror talar sitt tydliga språk.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan samt avslag på reservationerna 45, 46 och 47.

Anf. 51 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Enligt Lahja Exner målade jag framtidsutsikterna i dystra färger. Jag kan hålla med om att jag i viss mån gjorde det. Jag sade emellertid att utvecklingen f. n. är positiv. Det dystra i sammanhanget är socialdemokraternas inriktning på tekopolitikens område. Man minskar det generella stöd som äldrestödet är utan att ersätta det med någonting annat. Visserligen ökar man det selektiva stödet något, men inte i motsvarande grad. Dessutom är det på det sättet att det generella stödet kan utnyttjas av alla små företag. För dem är det nämligen mycket svårt att utnyttja det selektiva stödet.

På en punkt är Lahja Exner och jag överens. Hon säger att äldrestödet kanske inte är världens bästa stöd. Äldre arbetare slutar ju så småningom och ersätts med yngre.

När det gäller att finna ett annat sätt att få till stånd ett generellt stöd, som bättre kunde avspegla behoven i företagen, är jag beredd att medverka. Men det här är det bästa vi har f. n., och så länge får vi använda det.

Sedan sade Lahja Exner att äldrestödet har konserverat utvecklingen i företagen. Jag vet inte vad hon egentligen menade med det. Stödet har möjligen "konserverat" på så sätt att det inte blivit någon nedläggning, vilket hade varit alternativet. Redan i mitt inledningsanförande redogjorde jag för att många företag använt äldrestödet till att utveckla sig på det ena eller andra sättet. Man har investerat eller skaffat sig nya marknader – man har marknadsfört sina produkter på ett bättre sätt och därmed också vunnit nya marknader. Det är också därför som vi har en bättre situation. Naturligtvis har devalveringen och allt det här hjälpt till, men hade vi inte haft det här stödet, som infördes av den borgerliga regeringen, skulle vi inte ha haft en tekoindustri av det format som vi har. Ändå har vi inte vänt kurvan uppåt. Vi har en målsättning på 30 % av det som tillförs den svenska marknaden, men

vi ligger kanske på 20 % eller någonting sådant. I varje fall har andelen inte ökat. Därför anser jag att det i dag inte finns motiv för att minska stödet, utan det bör vara kvar, så att de företag vi har kan leva vidare och fortsätta den positiva utveckling som vi faktiskt är inne i.

Anf. 52 LAHJA EXNER (s) replik:

Fru talman! Lennart Brunander undrade vad jag menade med uttrycket "konserverat". Vad jag menar är att äldrestödet har konserverat, dvs. invaggat många företag i en falsk trygghet; de har generellt inte sett om sina hus och arbetat tillräckligt offensivt, eftersom man kunnat få detta stöd bara genom att fylla i en blankett. Detta har alltså haft en passiviserande effekt. Det var detta jag menade.

Lennart Brunander påstod att alla företag kan få äldrestöd. Det stämmer inte riktigt med verkligheten. Precis som jag sade i mitt inledningsanförande beror det på ålderssammansättningen bland de anställda om ett företag får eller icke får äldrestöd. Därför är det viktigt att man försöker hitta metoder för att stödja olika typer av företag. Naturligtvis ger de offensiva stödåtgärderna, som till största delen kommer de stora företagen till godo men som inte är uteslutna för de små företagen, följd effekter hos de små företagen. Det tar alltid litet tid innan detta kan avläsas i deras resultat – i ordergång osv. Men det kommer.

Statistiska centralbyrån har i januari 1984 tagit fram branschstatistik. Dessa siffror för leveranser och ordergång, nedbrutna på delbranscher, är ganska intressanta. När det gäller leveranser har textilindustrin ökat med 19 %, konfektion med 21 %, läder m. m. med 41 %, medan skoindustrin tyvärr minskat. Ordergången har för textilindustrin ökat med 14 %, för konfektion med 27 %, för läder med 35 % och för skoindustrin med 3 %. Dessa procentuella förändringar mellan januari 1983 och januari 1984 är beräknade i löpande priser, där inflationsutvecklingen ingår. Om man bortser från inflationen är det plussiffror för alla delbranscher utom för skor. Dock är orderstocken större än i januari 1983, även för skoindustrin.

Anf. 53 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Jag skall i första hand ta upp den del i utskottets betänkande som berör överföring av medel från anslaget för sysselsättningskapande åtgärder till anslaget för regionala utvecklingsinsatser. Frågan har aktualiserats bl. a. i centerns partimotion nr 568 och i den av mig m. fl. undertecknade motionen nr 872, som i övrigt berör särskilda regionala utvecklingsinsatser i inre Småland och i södra Östergötland. Reservationerna 39 och 41 berör denna fråga. Jag skall också något kommentera reservation 34.

Utskottsmajoriteten avstyrker att en överföring sker med motiveringen att medlen inte är utbytbara mellan de två anslagsformerna. Frågan är dock ingalunda av den arten att det bara gäller en teknisk överföring av medel mellan två anslag eller inte och om det är möjligt eller ej. I grunden gäller det att prioritera inom en totalt given budget.

Det gäller att prioritera de insatser som med den givna förutsättningen ger

den bästa effekten ur sysselsättningssynpunkt. En alltför ensidig satsning på AMS-åtgärder av tillfällig karaktär för att skapa mer eller mindre konstlad sysselsättning löser inte våra grundläggande sysselsättningsproblem.

Insatser för att skapa varaktiga arbetstillfällen är i det fallet mer angelägna. Vi tycker således att regeringspolitiken på den punkten är alltför ensidigt inriktad på det kortsiktiga perspektivet. Vi vill i högre grad än vad som görs i regeringens budgetproposition prioritera långsiktiga insatser för att skapa varaktig och fast sysselsättning.

Regionala utvecklingsinsatser främjar ett sådant syfte samtidigt som det ger en rättvisare fördelning av insatserna och en effektivare insats i den meningen att de regionalpolitiska utvecklingsinsatserna fångar in arbetslösheten där den procentuellt oftast är störst, nämligen i glesbygden. Så har t. ex. det område i inre Småland och södra Östergötland som vi behandlar i vår motion brottats med svåra sysselsättningsproblem i glesbygden under en följd av år, vilket medfört att området sedan 1960 förlorat över 37 000 människor på landsbygden på grund av uteblivna regionalpolitiska insatser när näringsstrukturen har förändrats.

Den varaktiga sysselsättningseffekten av de regionalpolitiska insatserna i form av glesbygdstöd har visat sig vara betydande. Det har inte minst framkommit i den utvärdering av glesbygdstödet under åren 1968–1982 som man nu gjort i en departementsstencil, DS I 1984:1, från industridepartementet.

Av rapporten framgår bl. a. att ett betydande antal varaktiga arbetstillfällen har tillkommit i glesbygden samtidigt som servicen där har förbättrats. Sysselsättningen har ökat med 3,9 % eller med totalt 9 000 sysselsatta mellan 1970 och 1980.

Eftersom sysselsättningsfrekvensen i glesbygd redan i utgångsläget är låg krävs det även fortsättningsvis betydande och uthålliga insatser för att glesbygden skall kunna hävda sig på sikt. För att möjliggöra detta måste stödet till glesbygden bibehållas Realt sett och helst öka, säger man vidare i utvärderingen. Bl. a. anser länsstyrelsen i Norrbottens län att resursbrist – redan i dag – är det största hindret för en utveckling av glesbygden.

Det finns således välgrundad anledning att i högre grad än vad regeringen gör prioritera de regionala utvecklingsinsatserna vid den totala fördelningen av medel för att trygga och främja sysselsättningen. Det är vad som förutsätts bl. a. i motionerna 568 och 872. Därför yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 39 och 41.

Sedan bara några ord om vad som sägs i utskottsbetänkandet beträffande min och Sivert Carlssons motion om en upprustning av vägnätet i Kalmar län med beredskapsmedel.

Utskottsmajoriteten avstyrker motionen med motiveringen att den förändring av bidragssystemet när det gäller det enskilda vägnätet som regeringen föreslår i budgetpropositionen, där bidragen skall utgå differentierat med 40–80 %, torde innebära väsentliga förbättringar av den enskilda väghållningen i jämförelse med nuvarande system.

Jag måste säga att jag inte kan förstå hur det skall vara möjligt att öka

insatserna för det enskilda vägnätet t. ex. i Kalmar län om den totala anslagsgivningen för detta ändamål minskas – för det är ju de facto vad regeringens förslag innebär.

Jag konstaterar således att förutsättningarna för en upprustning av vägnätet i Kalmar län hade varit betydligt större med centerpartiets förslag i motion 414, vilket innebär högre bidrag totalt till enskilda vägar än vad regeringen föreslår. Mot den bakgrunden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 34.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 54 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Intresset efter drygt fem timmars debatt är kanske inte precis på kokpunkten, och de som tidigare har debatterat teko har gått sin väg. Men den tidigare debatten uppkallar ändå mig som vpk-alesman till några kommentarer rörande äldrestödet, eftersom vpk ju har en reservation om en mer dämpad nedtrappning.

Jag tror att det är farligt att bara tolka verkligheten utifrån den situationen att man har ett tillfälligt uppsving i ekonomin – och att det också regnar en smula på tekoindustrin när andra industrier har ett uppsving. Alla prognoser tyder ändå på att de ekonomiska konjunkturkurvorna någon gång under 1985 eller 1986 återigen kommer att bli mer problematiska. Då bör man ha i minnet att tekoindustrin är en typisk konsumtionsvaruindustri och att de problem som nu döljs av det tillfälliga relativa högvattnet då åter kommer upp i dagen.

Mot den bakgrunden menar vi att man trots allt bör gå försiktigt fram när man trappar ned äldrestödet. Att det så småningom måste bort är också vi överens om. Men vi hävdar att det är klokast att inte göra den processen för snabb – innan man ser hur det går med konjunkturen under nästa år.

Lahja Exner tog upp en kritisk granskning av äldrestödet och dess effekter och funktion. Det ligger mycket i vad hon säger i och för sig.

Äldrestödet var från början egentligen ett slags socialt skydd. Det infördes inte primärt för att förändra industrins struktur eller för att främja de tekniska framstegen, utan för att det inte skulle bli alltför omfattande avskedanden av speciellt de äldre kvinnliga arbetarna. I det avseendet har nog stödet gjort en viss nytta – det tror jag inte vi kommer ifrån.

Det är klart att man kan säga att stödet fördelas litet snett på grund av att det har med åldern hos de arbetande i de olika företagen att göra, men detsamma gäller andra stödformer inom detta område, som också innebär sådana snedfördelningar.

Vi var från vpk:s sida inga entusiaster när det gällde att införa äldrestödet. Vi såg det som en nödåtgärd. Det finns anledning att i dag erinra om att det i den debatt som då fördes var vpk som hävdade att stöd till tekoindustrin skulle avse försök att få fram nyheter och satsningar på framtagande av nya typer av material, inte minst sådana material som hade inhemsk råvarubas,

t. ex. rayon. Vi hävdade också att man borde ta fasta på de idéer inom tekoindustrin som fanns hos olika grupper av anställda, som på eget initiativ försökte starta kooperativ.

Vi menade också att man borde se tekoregionernas problematik inte bara som en tekoproblematik utan som en allmän regionalproblematik och utarbeta utvecklingsprogram för alternativ sysselsättning i de regionerna.

Slutligen ansåg vi att den statliga tekokoncern som hade skapats under 1970-talet borde ha kunnat användas som en spjutspets i denna förnyelse och utveckling. Vi menade också att det var mycket väsentligt att de anställda kom till tals, att deras kompetens och idéer kunde befrukta den vidare utvecklingen, eftersom vi såg det som en nackdel att de privata kapitalägarna inom tekobranschen inte hade svarat mot sådana krav på det sätt som man borde ha kunnat förvänta sig.

När vi framförde dessa synpunkter vann de emellertid inget gehör, vare sig hos de borgerliga eller hos socialdemokraterna. Det är mot denna bakgrund man skall se det faktum att vi nu, litet grand som en nödfallsåtgärd, ändå vill dämpa takten i nedtrappningen av äldrestödet. I brist på andra typer av åtgärder, och med hänsyn till hur enkelriktat det nya s. k. offensiva stödet är, kan det finnas skäl att gå försiktigare fram.

Jag tror inte att man skall hänge sig åt illusionen att tekoindustrin – det gäller även andra industrier – skall kunna exportera sig ur alla problem. Därtill är konkurrensen på den internationella marknaden alltför hård, även om det har funnits vissa framgångar på detta område. Til syvende og sidst måste man ta ställning till det som sker på den inre marknaden. Dit hör frågorna om vilken grad av protektionism som vi måste ha på detta område ifall vi över huvud taget vill bevara en tekoindustri och hur mycket vi måste stödja tekoindustrin om vi vill bevara den utan protektionism.

De som i ett tidigare skede inte ville acceptera vpk:s tankar och idéer skall inte nu kritisera oss för att vi vill gå försiktigare fram när det gäller avvecklingen av ett stöd som vi aldrig har varit några entusiastiska anhängare av men som vi nu menar inte bör avvecklas alltför snabbt.

Med detta, herr talman, vill jag upprepa det tidigare framställda yrkandet om bifall till reservation 45.

Anf. 55 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! När det gäller förutsättningarna för utvecklingen på arbetsmarknaden liksom arbetsmarknadspolitikens inriktning har de tre icke-socialistiska partierna framfört gemensamma reservationer. Vi delar på dessa områden inte den arbetsmarknadspolitiska bedömning som regeringen för fram i arbetsmarknadsutskottets betänkande 21. Elver Jonsson har före mig redovisat och klargjort folkpartiets alternativ. Jag kommer att närmast kommentera några av de reservationer som folkpartiet står bakom.

Reservation 33 berör den demografiska databasens filialer i kommunerna Pajala, Jokkmokk och Jörn. Folkpartiet har på detta område samma uppfattning som motionärerna, bl. a. Rune Ångström, när det gäller betydelsen av en fortsatt verksamhet vid demografiska databasens filialer i de tre nämnda kommunerna.

Filialerna bidrar till att ge sysselsättning åt lokalt bunden arbetskraft på orter med betydande arbetslöshetsproblem. Det innebär även en ökad differentiering av arbetsmarknaden i dessa glesbygdskommuner. Samtidigt finns det, vid sidan om den centralt prioriterade forskningen, ett stort behov av det arbete som här bedrivs. Arbetet är dessutom väl lämpat för lokalisering till de orter där arbetet nu bedrivs. Med hänsyn till dels de forskningspolitiska, dels de sysselsättningspolitiska motiven för verksamheten bör de tre registreringscentralerna permanentas, enligt vår uppfattning. Regeringen bör skyndsamt återkomma med förslag på detta område.

Herr talman! Reservation 39 berör överföring av medel till anslaget Regionala utvecklingsinsatser.

Statistik visar på uppseendeväckande skillnader i arbetslöshet mellan de olika länen. I t. ex. Norrbotten är den relativa arbetslösheten mer än dubbelt så hög som i landet som helhet. Även i Värmlands och Kristianstads län är arbetslöshetssiffrorna ca 50 % högre än genomsnittet för landet.

Mot denna bakgrund är besvikelsen över regeringens passivitet i de mest drabbade regionerna mycket omfattande. Jag vill påminna om de löften som socialdemokraterna uttalade i den senaste valrörelsen. Vi vet att samtliga Norrlandslän, men även län som Värmland och Västmanland, har drabbats mycket hårt av den alltmer tilltagande arbetslösheten. Detta visar att det inte räcker med stora ord och stora åthävor, utan det som behövs är en aktiv och målmedveten närings- och arbetsmarknadspolitik. Det är endast insatser på det området som kan hjälpa till att minska arbetslösheten, icke minst i problemlänen.

Det är därför förvånande och mycket överraskande att den ena socialdemokratiske talaren efter den andra här i dag har försökt göra gällande att arbetslösheten har minskat. Det är ändå ett faktum att den öppna arbetslösheten under 1982 var drygt 2 %. I dag är den öppna arbetslösheten drygt 3 %. Jag kan därför inte förstå med vilken matematik man kan räkna fram att arbetslösheten skulle ha avtagit. Tvärtom är det en mycket besvärande situation i många av de län som jag redan tidigare har nämnt. Jag kan ta mitt eget län, Västmanlands län. Där finns kommuner som Fagersta, Norberg och Skinnskatteberg där man har en mycket besvärande arbetslöshetsituation, med siffror som i många fall närmar sig dem som är aktuella för det hårt drabbade Norrbottens län.

Folkpartiet har i sin partimotion om den ekonomiska politiken presenterat sin syn på hur denna bör utformas för att skapa goda villkor för fortsatt expansion inom näringslivet och möjligheter att återgå till den fulla sysselsättningen. Därutöver kommer det emellertid att finnas behov av riktade insatser för att stärka näringslivet i vissa regioner och även där skapa ökad sysselsättning.

Vi anser att de regionalpolitiska insatserna bör vara så generella som möjligt. Detta innebär t. ex. att ett förhållandevis fast regelsystem bör råda inom regionalpolitiken. De utvärderingar som gjorts visar enligt vår uppfattning att stöd enligt sådana fasta regler är mycket mer verkningsfullt än t. ex. ett företagsstöd som beslutas från fall till fall.

Vi anser också att de regionalpolitiska insatserna måste prioriteras till de områden i landet som har de svåraste problemen och som jag tidigare varit inne på. Effekten kan annars bli att insatserna fördelas över hela landet i sådan omfattning att de stora regionala obalanserna består och konserveras.

Anslaget till regionala utvecklingsinsatser har visat sig ge goda möjligheter att skapa fler arbetstillfällen på ett sätt som från regionalpolitisk synpunkt är särskilt angeläget. Genom att anslaget kan användas till att vidmakthålla och främja de i glesbygderna verksamma småföretagen, däribland företag inom hantverk liksom inom jord- och skogsbruk, skapar man i själva verket en sysselsättning med goda utsikter att bli bestående, och man gör detta till en kostnad som är lägre än kostnaden för de mer kortsiktigt verkande arbetsmarknadspolitiska insatserna.

De aktuella medlen är också mycket eftertraktade. Folkpartiet föreslog därför för ett år sedan att innevarande budgetårs anslag skulle räknas upp med 150 milj. kr. för att ge möjlighet till det vidgade utrymme som behövdes för ökade utvecklingsinsatser i glesbygderna. Tyvärr fick vi inte gehör för vårt yrkande på denna punkt. Det är bara att beklaga att varken socialdemokraterna eller moderaterna var beredda att ställa upp bakom denna välmotiverade insats för att på ett aktivt och resultatmässigt bra sätt bekämpa sysselsättningsproblematiken. Vi kan i dag konstatera att medlen för innevarande budgetår redan tagit slut i vissa län. Det gäller bl. a. de mest krisdrabbade länen, där behovet av insatser är osedvanligt stort.

Mot denna bakgrund är det förvånande att regeringen åter försummar att bygga ut och förstärka anslaget för utvecklingsinsatser i länen. Regeringens förslag innebär i stället att anslaget i realiteten urholkas, samtidigt som larmrapporter från de mest utsatta länen kommer i en jämn ström.

Folkpartiet kan inte acceptera en sådan utveckling, som i första hand drabbar de mest utsatta delarna av landet. Vi föreslår att anslaget räknas upp med 150 milj. kr. Medlen bör föras över från anslaget Sysselsättningskapsande åtgärder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 39 liksom till de övriga reservationer som folkpartiet står bakom.

Anf. 56 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Det hedrar herr Bergdahl att han inte har glömt bort sitt tidigare hemlän, men jag vill ändå säga att det nu är länge sedan herr Bergdahl hade kontakt med länet. Han talar om att man kände stor oro inför den socialdemokratiska politiken, men jag tror att man i mycket få län kände en sådan befrielse i samband med regeringsskiftet som man gjorde i Norrbotten, där man hade kunnat konstatera hur utvecklingen blivit. Av länsarbetsnämndens rapport framgår klart och tydligt att utvecklingen nu har förbättrats. Det nya rekryteringsstödet har t. ex. givit ett mycket gott resultat. 700 arbetstillfällen har skapats i länet för ungdomar som under flera år inte har kunnat placeras på den öppna arbetsmarknaden. Antalet varsel har minskat. Länets basindustrier ser ljusare på sin framtid. SSAB fortsätter att ersättningsrekrytera. Man går igenom läget punkt för punkt. Fortfarande

har vi en högre arbetslöshet i Norrbotten är vad man har i riket i genomsnitt, men det är ändå en markant förändring. Rapporten slutar med en uppgift om att arbetslösheten bedöms minska mer än normalt under våren genom en allmän förbättring av konjunkturen och därmed ökad efterfrågan på arbetskraft. Men man varnar också i rapporten och säger att det är viktigt att de arbetsmarknadspolitiska insatserna blir minst lika stora som under innevarande budgetår för att inte den öppna arbetslösheten skall öka. Det är en av anledningarna till att vi socialdemokrater inte har kunnat gå med på att minska anslaget till sysselsättningskapande åtgärder. Vi behöver en hög beredskap, och vi behöver pengar för att kunna förverkliga den.

Anf. 57 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Frida Berglund säger sig konstatera att det inte skulle finnas någon oro när det gäller sysselsättningen i Norrbotten. Jag vill försäkra Frida Berglund att jag har jämna och ordentliga kontakter med det länet. Jag vet alltså hurdan situationen är. Det är inte bara så att det finns en oro utan det finns en stor och djup oro över utvecklingen när det gäller sysselsättningen. Jag tycker inte, Frida Berglund, att vi skall försöka dölja detta eller på något sätt manipulera bort siffrorna i detta sammanhang. Vi måste se verkligheten som den är, och jag tror inte att det gagnar människorna uppe i Norrbotten att vi försöker prata oss ifrån den här problematiken.

Om man kände det som en befrielse att det blev ett regeringsskifte 1982, tror jag att den "befrielsen" för många norrbottningar har övergått till en oro över att utvecklingen inte har blivit så som socialdemokraterna utlovade i valrörelsen 1982. Jag tror att det är viktigt att vi gör det konstaterandet, Frida Berglund, att om arbetslösheten var drygt 2 % 1982 och drygt 3 % 1984, har det inte skett en utveckling i rätt riktning, utan situationen har försämrats. Jag tycker som sagt inte att vi på något sätt skall försöka manipulera bort sådana sifferbevis. Låt oss hålla oss till verkligheten, se allvaret som det är och gemensamt ta oss an problemen och försöka rätta till det som inte är bra i dag.

Anf. 58 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Jag sade inte att det inte finns någon oro över arbetslöshetssituationen, utan vad jag sade var att det inte finns någon oro över regeringens politik. Man tror att den socialdemokratiska regeringen är mer intresserad av och har större förutsättningar för att rätta till sysselsättningsproblematiken i vårt län. Om man ser på utvecklingen den senaste tiden och på vad som händer under de borgerliga åren, finner man att vi faktiskt har en bättre situation i dag och att vi ser mer positivt på framtiden.

Vi har fortfarande höga arbetslöshetssiffror. Vi kan inte acceptera dem, men vi har ändå på ett år sänkt arbetslösheten från 6,3 % till 5,8 %.

Jag tror att det är viktigt, som Hugo Bergdahl säger, att vi försöker göra gemensamma ansträngningar för att lösa problemen. Vi har tidigare talat om att det är viktigt att man har en ekonomisk politik i botten som gör det möjligt att klara sysselsättningen. Med en ekonomi i kaos kan man inte lösa

sysselsättningsproblem och andra sociala problem.

För oss i Norrbotten är det mycket angeläget att vi inte frånhänder oss möjligheterna att styra utvecklingen. Jag vill inte alls säga att vi inte är oroliga – så länge arbetslöshet råder kommer det också att finnas oro. Men man kan känna olika hög grad av oro. Vi upplevde under de borgerliga åren att de styrande litade till att marknadskrafterna skulle lösa problemen, och vi vet att man under sådana förhållanden aldrig får någon regional balans.

Jag framhöll tidigare att vi i vårt län fortfarande anser att det där behövs arbetsmarknadspolitiska insatser. Detta är också en av orsakerna till att vi inte vill minska anslagen till bl. a. beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning.

Anf. 59 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Det är viktigt att konstatera att man under den icke-socialistiska regeringstiden gjorde mycket stora arbetsmarknadspolitiska insatser för att ge sysselsättning åt de många arbetslösa. Men självfallet kunde vi inte, lika litet som socialdemokraterna kan det, under en kort tidsperiod komma till rätta med hela denna problematik.

Det är inte bara Norrbotten som har dystra arbetslöshetssiffror att visa upp. Det är minst lika alarmerande att sådana siffror börjar redovisas också i andra delar av vårt avlånga land, ofta i landsdelar där vi tidigare inte har kunnat registrera någon mer omfattande arbetslöshet. Jag har i detta sammanhang pekat t. ex. på Kristianstads län och på Västmanlands län, där man har en oroande utveckling.

Om genomsnittssiffrorna för arbetslösheten i vårt land under tiden 1982–1984 har utvecklats från drygt 2 % till drygt 3 %, tycker jag inte att man skall skönmåla genom att säga att utvecklingen nu går i rätt riktning. Jag vill tvärtom hävda att utvecklingen fortfarande går i felaktig riktning.

Anf. 60 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Jag har i en motion till riksdagen föreslagit att man skulle göra en insats för att lindra den stora ungdomsarbetslöshet som vi har i Värmland. Mitt förslag är inte särskilt uppseendeväckande, utan snarare en naturlig följd av en omtanke om den värmländska ungdomens trygghet. Motionen värnar om ungdomarnas möjlighet att själva skaffa sig sin utkomst i sitt hemlän. En annan utgångspunkt för motionen är att ungdomarna måste ses som en resurs, som en tillgång för ett samhälle och icke som en belastning.

Det finns naturligtvis fler skäl till att det är nödvändigt att skriva en särskild motion om den råa ungdomsarbetslöshet som råder i Värmland, men jag tycker faktiskt att det räcker med de motiv som jag här angivit.

Hade utskottsmajoriteten liksom jag ansett att det i sig för ett samhälle har ett värde att pröva alla möjliga vägar att ta till vara den styrka och skaparkraft som ungdomarna har, skulle man ha prövat motionens förslag på ett i sak seriöst sätt. Nu viftar man bort förslaget med hänvisning till att verksamheten i ungdomslag minsann skall följas upp under kommande höst.

Ja, det finns säkerligen anledning att följa upp den verksamheten, men en

utvärdering av denna är ju inte applicerbar på det förslag som jag ställt i motionen. Det vore ärligare och rent av anständigare om man rent ut sade att man inte var intresserad av möjligheten till en fylligare analys genom tillgång till ytterligare verksamhetsformer för ungdomarna.

Det förslag till åtgärder för den värmländska ungdomen som jag har lagt fram, som ungdomarna i övriga landet skulle ha gott av efter en utvärdering av provverksamheten, går i korthet ut på följande.

Man skulle genomföra en provverksamhet under perioden augusti 1984–december 1985 i Värmlands län. Man skulle be att länsarbetsnämnden fortlöpande utvärderade verksamheten. Man skulle vidare utforma provverksamheten på sådant sätt att den innebar vissa förändringar jämfört med lagen om ungdomslag:

- Ungdomslagen skulle utvidgas till att omfatta ungdomar mellan 16 och 20 år som inte utbildas eller har fast arbete.
- Avtalsenlig lön enligt gällande kollektivavtal skulle betalas ut.
- Det skulle vara en normal arbetstid om åtta timmar per dag.
- Man skulle främja arbete i offentlig verksamhet men även i privat. Vid arbete i privata företag skulle en summa motsvarande halva lönekostnaden betalas av företaget, och vid arbete i offentlig verksamhet har jag föreslagit att 100 % skulle utgå som statsbidrag till lönekostnaderna.
- Kontant arbetsmarknadsstöd skulle betalas ut i förekommande fall.

Jag har exemplifierat möjligheter till finansiering.

Detta hade kunnat vara ett ytterligare komplement till den utvärdering som man nu har för avsikt att göra när det gäller den ungdomslag som i dag gäller. Det hade kanske också varit intressant att pröva den här verksamheten i Värmlands län, eftersom länet har en speciell struktur och speciellt hög ungdomsarbetslöshet.

Men det fanns alltså inget intresse för detta från utskottsmajoritetens sida, och det är beklagligt. Jag vill i alla fall yrka bifall till reservation 11 vid detta betänkande.

Anf. 61 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Det förs en viss debatt om var svårigheterna är störst, och man hör talas om att områden som har svårigheter finns överallt. Den som under några år har följt glesbygdsdelegationens arbete som ledamot har fått klart för sig hur stora svårigheterna är i vissa glesbygder. Perspektivet blir helt annorlunda om man gör besök t. ex. i Pajala, i Muonionalusta och Junosuando, där nästan hälften av invånarna i en församling kan vara pensionärer eller på gränsen till det. Då står det klart att det blir mycket viktigt med de rätta åtgärderna, att de sätts in med de rätta metoderna, och att de distrikt som är rätt informerade får vara med och lämna viktiga upplysningar.

De medel som kan frigöras för att öka sysselsättningen skall brukas så, att de ger den största effekten. Vi har i glesbygdsdelegationen jagat halva och hela årsverken och menar att det är en oerhörd framgång om man kan lyckas med detta. Vi vet, att om man får tag i de rätta personerna och de rätta medlen,

kan det bli en kedjoeffekt som är ytterst värdefull.

Jag är en av undertecknarna av motion 1928 som utskottet behandlar i sitt betänkande på s. 100 och avslår under mom. 80.

Även om utskottet meddelar att det senare skall ta upp denna fråga, vill jag redan nu understryka att jag i stort sett delar de synpunkter som framförs i reservation 39. Men när det nu kan föreskickas att det mycket snart kommer att hända någonting som gör att det blir en lösning i den riktning jag önskar, kan jag rösta enligt utskottsmajoritetens förslag. Men jag menar att det är avgjort fel när utskottet skriver "att regeringen gjort en lämplig avvägning mellan dessa båda typer av åtgärder", nämligen det som utskottet kallar långsiktiga och kortsiktiga åtgärder. Jag är inte alls övertygad om det.

Mina resor med glesbygdsdelegationen, och kanske lika mycket mina tidigare resor med mineralpolitiska utredningen, har kraftigt förstärkt den uppfattning som jag som bofast i ett nordligt län länge haft, nämligen att de medel som ställs till länsstyrelsernas förfogande för regionala insatser är viktigare än de som satsas på vissa andra arbetsmarknadsåtgärder dels för att det ofta blir satsningar som har större förutsättningar att lyckas och ge bestående effekter, dels för att det blir billigare.

För att belysa detta skall jag citera något av vad länsstyrelsen och landstinget i Västerbottens län nyligen anförde när man begärde att få ytterligare medel för regionala utvecklingsinsatser. Man begärde i en skrivelse i slutet av förra året att få 10 milj. kr. och beviljades den 1 mars i år 1 milj. kr. I skrivelsen från Västerbotten finns det några rader som enligt min mening är värda att beakta och som jag hoppas att utskottet senare kommer att beakta. Jag hoppas nämligen att utskottet inom kort på nytt tar upp den här frågan. Så här skriver länsstyrelsen i Västerbotten.

"Dagsverken som utförs av glesbygdsmedel blir genomsnittligt billigare för staten än AMS-dagsverken. Till skillnad från AMS-dagsverken så ger glesbygdsmedlen möjligheter till varaktiga arbetstillfällen. Enligt vår mening bör därför AMS-medel kunna omfördelas till anslaget för glesbygdsmedel. Om ytterligare 25 miljoner kronor skulle kunna användas till glesbygdsstöd skulle därigenom ca 250 nya sysselsättningstillfällen kunna skapas i glesbygder."

Det är för mig en hisnande hög siffra när jag vet vad en enda arbetsplats kan betyda. Därför är min förhoppning att det skall ske någonting och att det skall ske snart.

Anf. 62 ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast därför att Frida Berglund påstod att regimskiftet 1982 innebar en befrielse för människorna i Norrbotten. Eftersom jag har haft förmånen att besöka Norrbotten och dess inland flera gånger under det senaste året, kan jag bara konstatera att inställningen till den nuvarande regeringen och dess politik inte är så positiv som Frida Berglund ville göra gällande i sin replik för en stund sedan. Jag skulle vilja uppmana Frida Berglund att tala med människorna i Svappavaara, som före valet blev lovade att få behålla sina arbeten i gruvan. De känner det nog inte

Onsdagen den
11 april 1984

*Arbetsmarknads-
politiken*

som någon befrielse att det blev ett regimskifte 1982, snarare tvärtom.

Jag har svårt att förstå Frida Berglunds negativa inställning till att flytta över pengar från anslaget till sysselsättningskapande åtgärder till länsanslag, pengar som kan användas till varaktiga arbeten.

Det är glädjande att konstatera att en enig malmfältsutredning har föreslagit att vissa procent av de medel som i dag avsätts till sysselsättningskapande åtgärder i Norrbotten skall ställas till länsorganens förfogande för fasta arbeten.

Herr talman! Jag tyckte att det fanns anledning att göra denna markering gentemot Frida Berglunds kategoriska uttalande om hur bra det är i Norrbotten efter regimskiftet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (förutsättningarna för utvecklingen på arbetsmarknaden)

Först biträdde reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. med 147 röster mot 20 för reservation 2 av Lars-Ove Hagberg. 150 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 150 röster mot 148 för reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (arbetsmarknadspolitikens inriktning)

Först biträdde reservation 3 av Alf Wennerfors m. fl. med 149 röster mot 19 för reservation 4 av Lars-Ove Hagberg. 148 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 149 röster mot 148 för reservation 3 av Alf Wennerfors m. fl. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 och 4 (tilläggsdirektiv till AMS-kommittén m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 146 för reservation 5 av Alf Wennerfors m. fl.

Mom. 9 (behovet av en särskild sysselsättningsbudget)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 21 för reservation 6 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 13 (riktlinjer för att främja ungdomarnas situation på arbetsmarknaden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (ungdomsgaranti)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (kartläggning av den framtida arbetsmarknaden för ungdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Arne Fransson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (ingångslöner för ungdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 och 19 (förslag om arbete och utbildning åt ungdom)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 20 för reservation 11 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 21 (ungdomsföretagande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (arbetsmarknadsverkets personalresurser)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 14 av Alf Wennerfors m. fl.,
dels reservation 15 av Lars-Ove Hagberg,
bifölls med acklamation.

Mom. 34 (tillsynen av enskilda förmedlingar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (arbetsförmedlingsuppdrag för ungdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (avskaffande av lagen om allmän platsanmälan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (huvudmannaskaps- och organisationsfrågor rörande arbetsmarknadsutbildningen)

Först biträdde reservation 21 av Alf Wennerfors m. fl. med 86 röster mot 20 för reservation 22 av Lars-Ove Hagberg. 209 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Alf Wennerfors m. fl. – genom uppresning.

Mom. 40 (samordningen av arbetsmarknadsutbildningen med andra utbildningsresurser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 43 (program för vuxenutbildning och system med ersättare, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (åldersvillkoret i arbetsmarknadsutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 52 (anslag till Arbetsmarknadsutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 53 (lärarlösa lektioner inom arbetsmarknadsutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 54 och 55 (riktlinjer för de sysselsättningsskapande åtgärderna m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 81 för reservation 28 av Alf Wennerfors m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 58 (sänkt statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 60 (återinförande av statliga projekteringsbidrag)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 30 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 61 (fleråriga basprogram för arbetsmarknadspolitiska insatser)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 20 för hemställan i reservation 31 av Lars-Ove Hagberg. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 32 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 66 (demografiska databasens filialer i Pajala, Jokkmokk och Jörn)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 75 för reservation 33 av Arne Fransson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 69 (upprustning av vägnätet i Kalmar län)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 34 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 73 (upprustning och nybyggnad av järnvägslinjen Malung-Särna)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Nr 122

Onsdagen den
11 april 1984

Mom. 77 (omfattningen av rekryteringsplatser och enskilda beredskapsarbeten av ickeinvesteringsskäraktär)

*Arbetsmarknads-
politiken*

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 78 (medel till industribeställningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 79 (försöksverksamhet med sysselsättningsskapande åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 80 (överföring av medel till anslaget Regionala utvecklingsinsatser)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 69 för reservation 39 av Arne Fransson m. fl.

Mom. 83 (stöd till central hantverksnämnd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 42 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 87 (anslag till Arbetsmarknadsverket: Inköp för arbetsmarknadsutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 43 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 90 (tjänstgöringsdagar för vapenfria tjänstepliktiga)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 94 (en förbättring av det s. k. äldrestödet)

Först biträdades reservation 46 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors i motsvarande del – som ställdes mot reservation 45 av Lars-Ove Hagberg – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 242 röster mot 70 för reservation 46 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors i motsvarande del. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 96 (utvärdering av effekterna för tekoföretagen och deras anställda av ett minskat äldrestöd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 47 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Nr 122

Onsdagen den
11 april 1984

Mom. 97 (anslag till Statsbidrag till ungdomslag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 48 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

*Betalningar till och
från staten*

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1983/84:20 Anslag till Arbetsmarknadsdepartementet m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1983/84:23 Verkställd granskning av riksgäldskontorets förvaltning under budgetåret 1982/83 (redog. 1983/84:3 och 10)

Punkt 1

Lades till handlingarna.

Punkt 2

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1983/84:24 Verkställd granskning av riksbankens förvaltning år 1983 samt disposition av riksbankens vinst (redog. 1983/84:15 och 19 samt förs. 1983/84:16)

Punkt 1

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Betalningar till och från staten

Föredrogs finansutskottets betänkande 1983/84:29 om betalningar till och från staten.

Anf. 63 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Det moderna samhället förutsätter snabba och smidiga betalningsformer. Sverige ligger mycket långt framme på området för

banktjänster till allmänheten. Bankerna erbjuder nu möjligheter till kontantuttag dygnet runt och till betalningsförmedling över eget bankkonto. För några månader sedan öppnades de första bankkontoren utan disk och nästan helt utan kontanter, där kunderna själva genomför transaktioner med hjälp av datateknik.

Utvecklingen mot rationella betalningsrutiner ligger naturligtvis i medborgarnas intresse. Den motverkas dock av att betalningar till och från staten styrs av otidsenliga regler. I ett stort antal motioner till årets riksmöte från borgerligt håll föreslås åtgärder för att modernisera förhållandena på detta område.

Problemen sammanhänger med postens monopolställning och statens traditionella favorisering av postgirot och PK-banken. Samtidigt som utvecklingen i andra demokratier går mot en privatisering av vissa posttjänster, slår finansutskottets socialistiska ledamöter vakt om de statliga institutens företrädesrätt vid statliga betalningar.

Vi borgerliga utskottsledamöter framhåller i reservation 1 att en väsentlig förutsättning för rationella och bekväma betalningsrutiner är att fri konkurrens skapas mellan olika institutioner och betalningsformer. Såväl formella som praktiska hinder för en sådan konkurrens måste därför snarast undanröjas. Avsikten är naturligtvis inte att all betalningsförmedling skall ske i privat regi men att olika betalningsförmedlare – såväl statliga som enskilda – skall kunna arbeta på lika villkor, vilket ligger i allmänhetens intresse.

Beträffande det borgerliga kravet att upphäva postgirots och PK-bankens särställning säger sig utskottsmajoriteten inte vilja utesluta en översyn. Det sägs i betänkandet att denna kan ske i samband med att en arbetsgrupp inom regeringskansliet nu utreder hanteringen av de statliga betalningarna och den statliga uppbörderna i postgirosystemet.

Efter beslutet om en partiell privatisering av PK-banken har väl denna prövning tett sig ofrånkomlig, även från socialdemokratisk synpunkt. I och med att PK-banken börsintroduceras skärps kravet på likställighet med övriga affärsbanker. Det är min förhoppning att det medgivande som ligger i utskottsmajoritetens skrivning öppnar vägen för en så snabb förändring att vi inte skall behöva ha en ny debatt i denna fråga om ett år.

Beträffande reglerna för olika statliga in- och utbetalningar vill utskottsmajoriteten inte ha någon förändring i förhållande till nu rådande ordning. Men det är ju egentligen alldeles obegripligt att det inte skall vara möjligt att betala arbetsgivaravgifter och mervärdesskatt på banken när det går att göra så med inkomst- och förmögenhetsskatter.

Alldeles särskilt halsstarrigt ter sig motståndet mot att låta överskjutande skatt utbetalas direkt till ett personligt konto. Som det nu är får man en utbetalningsavi som kan lösas in hos posten eller i bank. Men utsändning via posten är en onödig omgång, som leder till extra kostnader för statsverket och ränteförluster för betalningsmottagarna. Inte bara besparingsskäl utan också säkerhetsaspekter talar för en övergång till en kontantlös betalningsmetod. Brottsförebyggande rådet har påpekat att återbetalningen av över-

Onsdagen den
11 april 1984

*Betalningar till och
från staten*

skjutande skatt är den största punktutbetalningen på året. Men om den skattskyldige i samband med självdeklarationen uppger ett kontonummer, kan eventuellt överskjutande skatt utbetalas direkt till detta. Denna metod, som tillämpas i grannländer med gott resultat, sparar tid, är betydligt säkrare och får dessutom en viss sparstimulerande effekt.

Vid utbetalningen av löner och pensioner, liksom av vissa statliga bidrag, bör mottagaren själv få bestämma till vilket konto pengarna skall betalas. Förutom strävan att genom ökad valfrihet underlätta för medborgarna talar härför de besparingsmöjligheter som uppkommer för statsverket om olika betalningsförmedlare får konkurrera om uppdragen.

I en särskild reservation återkommer utskottets moderata ledamöter till vårt krav från förra året, att statens kassahållning skall förbättras genom att betalningsöverföringen till statsverkets checkräkning i riksbanken påskyndas. Genom att man undviker att medlen blir liggande några dagar hos postgirot skulle räntekostnaderna på statsskulden kunna nedbringas med över en halv miljard per år.

Utskottsmajoriteten medger att det finns tekniska möjligheter att minska genomloppstiden men oroar sig för hur en sådan förändring skulle påverka postgirots affärer. Vi moderater anser att alla möjligheter till besparingar i statsverksamheten måste tas till vara utan hänsyn till om man därmed minskar möjligheten till lättförtjänta vinster i något statligt monopolföretag. Utskottsmajoriteten tycks ha viss förståelse för denna ståndpunkt, eftersom den trots allt uttalar att arbetsgruppen i kanslihuset skyndsamt bör undersöka möjligheterna att genomföra en snabbare hantering av de statliga betalningarna.

Herr talman! Sammanfattningsvis spårar jag en tendens till att regeringspartiets talesmän, trots att det stöter på ideologiskt motstånd, börjar inse betydelsen av att rationalisera rutinerna för betalning till och från staten. Men just därför att statliga monopol är socialdemokraternas livsluft måste vi från den borgerliga sidan verka pådrivande och återkomma med våra förslag till dess ändringar kommer till stånd.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Anf. 64 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! I betänkandet om betalningar till och från staten behandlas frågor som vi har diskuterat flera gånger tidigare här i kammaren. Nu liksom tidigare avvisar majoriteten i finansutskottet förslagen om att mer rättvisa och konkurrensneutrala regler för statens in- och utbetalningar skall införas. Utskottsmajoriteten vill inte heller mjuka upp postgirots och PK-bankens särställning och monopol i fråga om de statliga betalningsströmmarna.

Utskottet motiverar sitt yrkande om avslag på de motioner som vill låta bankerna få samma förutsättningar i samband med de statliga betalningarna som postverket bl. a. med att postverket inte skulle kunna bibehålla den nuvarande strukturen på postkontoren, om verket inte helt fick handha betalningsströmmarna från staten. Vissa postkontor liksom lantbrevbäringen skulle behöva läggas ned, säger man.

Jag tycker det verkar som en form av utpressning när utskottet anför detta som argument för sitt avstyrkande av förslaget att låta också bankerna tillhandahålla denna service. Även bankerna är ju väl utbyggda och omfattar många små kontor ute på landsbygden.

Det är här fråga om att låta de människor som utför sina affärstransaktioner via bankerna få anlita dessa också för betalningar som går till staten. För många mindre och medelstora rörelseidkare – bl. a. inom jordbruksnäringen – innebär den nuvarande bestämmelsen om betalningar enbart via postgirot en onödig administrativ belastning och som regel även kostnader.

I motion 2141 har Rolf Andersson och jag tagit upp denna aspekt. Även vid behandlingen av likartade motioner från centerhåll vid föregående års riksmöte avstyrkte finansutskottet motionskravet. Utskottet anförde att man noterat att den enligt vår uppfattning väsentligaste olägenheten med att utnyttja postgirot, nämligen att det leder till ränteförluster för företagen, hade bortfallit i och med att medel på postgirot numera är räntebärande. Detta är enligt vår uppfattning ett felaktigt påstående. Vi anförde inte bara räntekostnaderna som motiv för vårt förslag, utan framför allt det krångel det innebär för företagen när de måste använda två olika betalningsvägar. Den ränta som postgirot erbjuder är dessutom mycket blygsam, f. n. endast 5 %, medan räntan vid utnyttjande av checkräkningskredit uppgår till omkring 13 %. Under den tid som betalningen behandlas av postgirot utgår f. ö. ingen ränta över huvud taget.

Nu säger majoriteten i finansutskottet att dessa frågor får ses i ett sammanhang. Genom att vissa lönsamma delar av betalningssystemet tas om hand av banksystemet förändras självfallet förutsättningarna för postverkets verksamhet. Utskottet hänvisar vidare till att man inom regeringskansliet arbetar på att minska kostnaderna för statliga utbetalningar och skapa möjligheter till rikstäckande postservice och betalningsförmedling. En avgörande förutsättning för detta, konstaterar man i budgetpropositionen, är att staten utnyttjar sitt eget betalningsförmedlande institut.

Vi kan, herr talman, inte dela den uppfattningen. Som jag tidigare framhållit måste det vara av värde att statliga in- och utbetalningar kan ske också via bankerna, så att man på det sättet får en bättre serviceverksamhet och ett ännu större nät av betalningsförmedlingar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2 i utskottets betänkande.

Anf. 65 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Finansutskottets betänkande 1983/84:29 behandlar frågan om betalningar till och från staten. Det är en fråga som vi har haft uppe vid flera tillfällen. Den tycks vara seg och tenderar att bli en klassiker. Betänkandet behandlar sex motioner som är väckta av borgerliga ledamöter och gäller frågan om betalningsförmedling och PK-bankens monopolställning.

Jag skall säga några ord om postverket och dess uppgifter i samhället. Postverket har en central ställning i samhällets infrastruktur på betalnings-

Onsdagen den
11 april 1984

*Betalningar till och
från staten*

området. Man kan säga att det är ett viktigt kommunikationsmedel.

Postverkets betalningsförmedling har sedan postgirot startades för mer än 50 år sedan utvecklats starkt. I dag kommer ungefär en fjärdedel av postverkets rörelseintäkter från betalningsförmedlingen. Detta är en väsentlig förklaring till att det svenska postverket till skillnad från flertalet utländska postverk klarar sin verksamhet med egna intäkter.

Detta skall vi naturligtvis vara mycket glada för. Sverige är ju ett glesbefolkat land. Vi har flera glesbygdsområden inom landet. Tack vare postverkets starka ställning har vi möjlighet att upprätthålla en rikstäckande service såväl när det gäller postkontor på mindre orter och i förorter som i glesbygder och även när det gäller lantbrevbärlinjer. Det skulle naturligtvis inte vara möjligt, om man berövade postverket dess position. I motionerna kan man inte uppfatta några som helst synpunkter på hur man skall lösa de här problemen. Man är mest ute efter att bevaka andra intressen. Det är självklart att staten skall ha samma möjlighet som de privata företagen har att för sin service utnyttja de banker där de har sina ägarintressen. Om posten skulle mista de lönsamma bitarna, skulle det naturligtvis få mycket stora negativa konsekvenser för distributionen bl. a. på landsbygden.

Vad som är svårast för mig att förstå i detta sammanhang är centerns totala uppslutning bakom moderaterna och de privata affärsbankerna i den här frågan. Centern vill ju alltid framstå som glesbygdens företrädare. Är det möjligen andra bankintressen som centern framför allt vill tala för i denna fråga?

Jag menar att det här gäller en mycket viktig fördelningsfråga, som berör förhållandet mellan människor i glesbygd och i tätort, och vissa konton och bankaffärer får inte vara avgörande för hur man tar ställning i ett sådant sammanhang.

I reservation nr 1, om postgirots och PK-bankens särställning, vill reservanterna avskaffa PK-bankens monopolställning såvitt avser förvaltning av postgiromedlen. Man åberopar att banken har børsintroducerats och skall likställas med övriga banker. Här måste dock framhållas att den nuvarande ordningen tillkom 1974 genom sammanslagning av Postbanken och Kreditbanken, varvid den nya PK-banken övertog Postbankens tillgångar och skulder. Om PK-banken inte längre skulle få förvalta postgiromedlen, skulle det ha stor betydelse för PK-bankens balansomslutning, eftersom dessa medel utgör en stor del av den totala omslutningen. Det är dock möjligt att formerna för den fortsatta förvaltningen av postgiromedlen bör utredas.

I årets budgetproposition anmäler statsrådet Kjell-Olof Feldt att en arbetsgrupp inom regeringskansliet börjat se över hanteringen av de statliga betalningarna och den statliga uppbörden i postgirosystemet. Man får förutsätta att postgiromedlens förvaltning kommer att tas upp i denna arbetsgrupp. Med hänvisning till detta och vad jag inledningsvis har sagt yrkar jag avslag på reservationerna 1 och 2.

I reservation 3 pekar reservanterna på angelägenheten av att hanteringstiden för statens betalningar minskas för att därigenom räntekostnaderna på statsskulden skall kunna sänkas.

Vad gäller utbetalningarna uppger riksrevisionsverket att utbetalningarna nu sker utan fördröjningar. Att uppnå någon tidsvinst är därför inte möjligt vid överföring från statsverkets checkräkning i riksbanken över postgirokonton.

Vad gäller inbetalningar och överföringar till statsverkets checkräkningar finns möjligheter till betydande räntevinster genom en snabbare hantering. Redan förra året kunde konstateras att tekniska möjligheter förelåg att minska genomloppstiden för inbetalningar i det statliga redovisningssystemet.

Jag vill också hänvisa till utskottets uttalande om den arbetsgrupp inom regeringskansliet – jag nämnde den nyss – som har till uppgift att göra en översyn av de statliga betalningarna och uppbörden, syftande till att minska kostnaderna. Utskottet förutsätter att arbetsgruppen skall bedriva sitt arbete skyndsamt, och därför finns ingen anledning att nu företa några av de åtgärder som föreslås i reservation nr 3. Jag yrkar avslag på denna reservation.

Herr talman! Jag ber slutligen att få yrka bifall till finansutskottets hemställan i betänkande nr 29.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (postgirots och PK-bankens särställning)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 142 för reservation 1 av Lennart Blom m. fl.

Mom. 2 (reglerna för olika statliga in- och utbetalningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Lennart Blom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (den statliga kassahållningen och system S)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lennart Blom m. fl. – bifölls med acklamation.

10 § Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1983/84:31 Anslag för budgetåret 1984/85 till riksdagens revisorer och deras kansli (prop. 1983/84:100 delvis)

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Anslag till poliväsendet, m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1983/84:22 om anslag till poliväsendet, m. m. (prop. 1983/84:100 delvis).

Onsdagen den
11 april 1984

*Anslag till polis-
väsendet, m. m.*

Anf. 66 TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 67 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Under en följd av år har satsningar skett inom hela rättsmaskineriet för att bekämpa ekonomisk brottslighet. De s. k. ekorotlarnas uppbyggnad påbörjades under borgerliga regeringar. Inom polis-, åklagar- och domstolsväsendet har såväl personella som andra resurser, främst i form av utbildning, tillförts rättsväsendet. Särskilt angeläget har det varit att de utredningsmässigt svåra fallen av ekonomisk brottslighet kan hanteras av polisen. Antalet polismän som utbildas och arbetar med ekonomisk brottslighet har kraftigt ökat sedan mitten på 1970-talet.

Regeringen föreslår nu att ytterligare 50 polismän skall sättas in mot den ekonomiska brottsligheten, men inte på så vis att ytterligare resurser tillförs utan genom omfördelning av polismanstjänster. Av flera skäl är detta principiellt tveksamt.

Polisen har ansvar för att beivra all brottslighet. Polisen bör därför också i allt väsentligt få göra de bedömningar av prioriteringar som krävs för att på bästa sätt bekämpa brottsligheten.

I ett läge där det av statsfinansiella skäl inte är möjligt att tillföra polisen några nya resurser, innebär varje prioritering av polisens insatser på ett område en motsvarande försvagning av någon annan del av polisverksamheten.

I detta fall innebär det att antalet polismän i övervakningsverksamhet, dvs. fot- och bilpatrullerande poliser, kommer att minska.

Herr talman! Man har svårt att frigöra sig från tanken, i synnerhet mot bakgrund av den flora av pressmeddelanden vi berikades med från justitiedepartementet i detta ärende vid budgetpropositionens presentation, att det mer är en fråga om att regeringen känner behov av att visa handlingskraft än att komma åt den ekonomiska brottsligheten i sak.

Varför just 50 polismän? Finns det något sakskäl för denna runda och jämna siffra? Har rikspolisstyrelsen begärt en omfördelning? Finns det någon behovsberäkning? Nej, ingenting av detta.

Det finns många behov som behöver tillgodoses inom polisen. Inte minst viktig är övervakningsverksamheten på gator och torg. Justitieutskottet har tidigare uttalat sig positivt om kvarterspolisverksamhet. Det finns otvivelaktigt ett starkt behov av ytterligare resurser. Vi moderater har, på det bristfälliga underlag som regeringen här presenterat, inte kunnat godta den föreslagna omfördelningen. Själva metoden är också, som jag tidigare har sagt, principiellt tveksam.

Mot denna bakgrund yrkar jag, herr talman, bifall till reservation 5 vid utskottets betänkande.

Anf. 68 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Den svenska polisen har människornas förtroende. Det framgår av en färsk opinionsundersökning. Helhetsbilden av polisen är t. o. m. positivare nu än för 10 år sedan, då en liknande enkät gjordes. Polisens roll i samhället har förändrats betydligt under det senaste decenniet. Det beror bl. a. på de förändringar som skett i brottslighetens omfattning och karaktär. Vi har stora förväntningar på polisen i fråga om att upprätthålla lag och ordning. Samtidigt har polisens läge i den offentliga debatten tenderat att bli alltmer utsatt. Förra höstens våldsamma och ensidiga fokusering av "polisvåldet" föranledde en polis i Stockholmsområdet att skriva följande:

"Varför misstros vi så, varför behandlas vi inte som vanliga människor? Jag vill vara en del av samhället. Jag vill känna att jag jobbar *för* samhällets och förhoppningsvis för individens bästa. Jag vill tro att det är allas vårt mål att bibehålla och förbättra det samhälle vi lever i och jag *vill* tro att massmedia fyller en viktig funktion i detta."

Uttalandet tyder på uppgivenhet. Enskilda polismän tycker att de saknar stöd i sitt arbete.

En undersökning bland polispersonal i Stockholm visar att 90 % angett att de upplever arbetet som psykiskt påfrestande. Det finns en tendens till en ökning av det direkta våldet mot polismän som är oroande. Polispersonalens arbetsmiljö måste i ökad utsträckning uppmärksammas. Vi behöver en bred analys av polisyrket i syfte att klarlägga vilka krav som skall ställas på polisen med hänsyn tagen till arbetsmiljö och rättssäkerhet.

Vid mitten av 1970-talet rådde en besvärande vakanssituation inom polisen. Särskilt Stockholmsområdet var hårt drabbat. För att så snabbt som möjligt komma till rätta med den ohållbara situationen ökade man polisutbildningen under slutet av 1970-talet. Tre år i rad var intagningen till polisutbildningen ca 800. Tack vare dessa kraftfulla insatser från tidigare regeringars sida har vi kommit till rätta med vakanssituationen inom polisen.

Under detta budgetår minskas intagningen dramatiskt till 200 platser i aspirantutbildningen. Från centerns sida motsatte vi oss denna nedskärning. Regeringen föreslår nu, vilket godtas av utskottets socialdemokrater, moderater och folkpartister, att grundutbildningen av poliser under de tre närmaste åren skall vara 200 per år. Det innebär, att polisens personella resurser minskas med en takt av minst 200 poliser per år. Från centerns sida tar vi avstånd från denna nedskärning av polisorganisationen. Vi har i motion till årets riksmöte föreslagit att 300 polisaspiranter skall antas under budgetåret 1984/85. Det är samma antal som rikspolisstyrelsen har föreslagit. Vidare begär vi en plan för polisutbildningens dimensionering under resten av 1980-talet. I reservationerna 1, 2 och 3, vilka jag yrkar bifall till, har vi följt upp våra motionsförslag. Jag vill här närmare motivera våra ställningstaganden.

I budgetpropositionen säger departementschefen, att vi f. n. har omkring 1 000 polismän som har genomgått grundutbildning och fullgjort s. k. alterneringstjänstgöring, men som ännu inte har fått tjänst inom ett polisdistrikt. Det är mot denna bakgrund som justitieministern bedömer att

Nr 122

Onsdagen den
11 april 1984

*Anslag till polis-
väsendet, m. m.*

Onsdagen den
11 april 1984

*Anslag till polis-
väsendet, m. m.*

antagningen bör begränsas till 200 för både nästa och de därpå följande två budgetåren. Vi i centern delar inte denna uppfattning. Uttalandet om de 1 000 färdigutbildade poliserna kan rimligen inte tolkas så, att dessa är arbetslösa. I stället torde förhållandet vara att de tjänstgör inom polisväsendet då ordinarie befattningshavare av olika skäl är förhindrade.

Om vi framöver vill behålla antalet poliser på nuvarande nivå, måste vi ha klart för oss hur många poliser som av olika anledningar kommer att sluta sina tjänster de närmaste åren och utbilda i takt med avgångarna. Rikspolisstyrelsen har gjort en prognos, som visar att det kommer att ske en genomsnittlig avgång på drygt 400 för tiden fram till 1987. Under kommande treårsperiod är utbildningsbehovet enligt rikspolisstyrelsen 1 300 i stället för de föreslagna 600. Polisberedningen har i betänkandet Rekrytering och utbildning inom polisväsendet en prognos om grundutbildningens omfattning från år 1986 och de närmaste åren därefter, som utgår från en årlig rekrytering av 500 polisaspiranter. Polisberedningen uttalar att antalet elever vid den nuvarande grundkursen varierat från 800 per år ner till 200 elever för innevarande budgetår. Under senare år har emellertid det genomsnittliga antalet elever varit 400–500, vilket enligt beredningen även motsvarar det teoretiska rekryteringsbehovet i en storleksmässigt oförändrad polisorganisation. Polisberedningen har således slagit fast att behovet av polisutbildning är 400–500 elever per år. Helt klart kommer det beslut som utskottsmajoriteten föreslår att innebära en nedrustning av polisens personella resurser. Det är en jämfört med tidigare omvänd inställning, speciellt från socialdemokraternas och moderaternas sida. Naturligtvis kan de hänvisa till det statsfinansiella läget och hävda att vi måste spara. I centern är vi också medvetna om nödvändigheten av att minska utgifterna. Vi har i vårt budgetalternativ besparingar på omkring 10 miljarder. Vi ställer dock inte upp på att spara urskillningslöst. Vi menar att polisverksamheten är en så viktig del i vår rättsstat att vi måste behålla den intakt.

Det har stor betydelse för rekryteringsarbetet och polisverksamheten i stort att det upprättas en långsiktig plan för polisutbildningens dimensionering. Vi anser det vara av stor betydelse för organisationen av polishögskolans arbete och därmed också för kvaliteten på den undervisning som där bedrivs att verksamheten kan planläggas för längre tidsperioder än ett år och att elevintagningen sker någorlunda jämnt över året. Vi har därför krav på – i år liksom förra året – att en plan upprättas för polisutbildningens dimensionering under resten av 1980-talet. När frågan behandlades förra året instämde utskottsmajoriteten i stort i centerkravet på en plan, men utgick från att frågan skulle lösas inom ramen för polisberedningens arbete. I år skriver utskottsmajoriteten något kryptiskt att utskottet utgår från att regeringen kommer att behandla den aktuella frågan – i den mån så ej redan kan anses ha skett genom proposition 1983/84:89 – i samband med redovisningen av de frågor som återstår för polisreformens fulla genomförande.

En fråga som jag gärna skulle vilja ha svar på från utskottsmajoriteten är om frågan om en plan för polisutbildningens dimensionering är slutbehandlad eller om den inte är det.

Anf. 69 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Folkpartiet stöder merparten av regeringens förslag när det gäller medelsanvisningen till polisväsendet. Vi delar uppfattningen att det är kampen mot den ekonomiska brottsligheten, narkotikabrottsligheten och den grövre våldsbrottsligheten som måste prioriteras. Mot denna bakgrund ställer vi oss bakom regeringsförslaget om omvandling av 50 polistjänster till Eko-poliser. Däremot har vi ingen förståelse för att regeringen inte nu föreslår ytterligare resurser i kampen mot narkotikabrottsligheten.

Utskottet påpekar i detta betänkande att narkotikamissbruket är ett av vår tids största sociala problem, och den uppfattningen delar vi väl alla i denna kammare. Tyvärr finns det inga tecken på att detta missbruk på något sätt håller på att avklinga. Snarare tycks det vara tvärtom. I praktiskt taget hela landet finns i dag riklig tillgång på narkotika, ofta mer lättillgänglig än illegal sprit. Narkotikamissbruket och därmed narkotikabrottsligheten måste därför mötas med förstärkta polisinsatser, något som också kommer till uttryck i folkpartiets reservationer. Vårt förslag är kostnadsneutralt.

I annat sammanhang föreslås riksdagen besluta om en klumpsumma för narkotikabekämpningen. Den summan är avsedd att disponeras av regeringen och kan alltså även komma polisen till godo utöver det anslag som vi nu diskuterar.

Denna anslagsprincip är milt sagt säregen. Riksdagen avhänder sig därigenom möjligheten att besluta om vad den vill prioritera inom narkotikabekämpningen. I efterhand, och om riksdagens ledamöter är alerta, kan vi möjligen via massmedia få reda på hur beviljade anslag har fördelats.

I folkpartiets partimotion, En kamp mot narkotikamissbruket, hävdar vi att det behövs ytterligare resurser inom polisväsendet för att komma till rätta med narkotikabrottsligheten. Vi anser att det finns behov av fler narkotikarotlar och att dessa behov föreligger nu.

I reservationer föreslår vi därför en omvandling av 20 tjänster från den arbetskraftsreserv som polisen har till narkotikapoliser och dessutom inrättande av ytterligare narkotikarotlar.

Anslaget till polisens förvaltningskostnader bör därför höjas med 400 000 kr. I gengäld kan anslaget under A 2. Justitiedepartementet sänkas med motsvarande summa. Vårt förslag om större resurser för att bekämpa narkotikabrottsligheten belastar alltså inte budgeten utöver regeringens förslag.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 4 och 6 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 70 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Polisverksamheten genomgår f. n. påtaglig omdaning. För några veckor sedan beslöt riksdagen om en polisreform, som bl. a. förstärker lekmannainflytandet i polisverksamheten och flyttar en del av polisens resurser från central till lokal nivå. I justitieutskottet förbereds just nu ett förslag från regeringen om en polislag som har arbetats fram av 1981 års polisberedning. Den har under remissbehandlingen fått ett positivt mottagande.

Onsdagen den
11 april 1984

*Anslag till polis-
väsendet, m. m.*

Regeringen har också aviserat att förslag om ett andra steg av polisreformen, som bl. a. stärker den lokala polisverksamhetens möjligheter att anpassa resurserna till polisdistriktets behov genom s. k. fria resurser. Förslag kommer att lämnas till riksdagen i så god tid att det kan genomföras före den 1 juli 1985. Utöver detta har polisberedningen fått tilläggsdirektiv, som bl. a. berör den regionala polisverksamheten. Det kan betyda ytterligare reformförslag beträffande polisen under de närmaste åren.

De förändringar som nu är aktuella – och jag vågar säga att det gäller även polislagen – har kunnat beredas och genomföras i bred enighet. Denna enighet om satsningarna på polisen återspeglas också i det utskottsbetänkande nr 22 som vi nu behandlar. I enskilda borgerliga partireservationer kan man visserligen se små ekonomiska avvikelser från regeringens förslag, men de har närmast karaktären av små krusningar på ett stilla hav. Centern vill t. ex. lägga till 10 milj. kr. till ett polisanslag, som uppgår till 3 777 834 000 kr. I affärsverksamhet kan det närmast ses såsom felräkningspengar.

När det gäller de personella resurserna inom polisen har regeringen föreslagit en omfördelning av 50 polismanstjänster från övervakningspolisen till Eko-polisen. Mot detta har, inte överraskande, moderaterna rest invändningar. De anser i reservation 5 att behovet av resursförstärkningar mot Eko-brottsligheten inte "gör sig gällande med sådan styrka" att regeringens förslag om ytterligare 50 Eko-poliser bör tillstyrkas. Detta är avslöjande för moderaterna.

I går kväll hade jag möjlighet att i TV diskutera bl. a. med den moderata riksdagsmannen Lennart Blom. Han gav då besked om att moderaterna inte kan stödja de lagstiftningsåtgärder och liknande åtgärder mot denna brottslighet som regeringens Eko-kommission har föreslagit. Man borde söka andra lösningar, menade herr Blom, bl. a. en förstärkning av polisens resurser beträffande Eko-rotlarna.

I dag möter jag här i kammaren Lennart Bloms partivän Björn Körlof i debatt om den resursförstärkning med 50 Eko-poliser som regeringen har föreslagit. Då får jag besked om att moderaterna anser att polisen inte alls skall ha några nya tjänster i kampen mot Eko-brottsligheten.

Nu är ringen sluten, Björn Körlof. Nu kan ingen moderat komma och påstå att ni är beredda att göra något mot ekonomins brottslingar. Herrar Blom och Körlof har tillsammans låtit masken falla.

F. n. arbetar ungefär 1 % av vårt lands polismän på Eko-rotlarna mot en brottslighet, som torde omsätta 30–40 miljarder kronor årligen. Tolv gånger så många poliser arbetar mot snatteri och traditionell stöldbrottslighet, som omsätter bara ett par miljarder kronor årligen.

I det läget skäms inte moderata samlingspartiet för att i en reservation i justitieutskottet säga att man kan "ifrågasätta nyttan och behovet" av personalförstärkningar på Eko-rotlarna. Det står faktiskt så i reservationen. Enbart i Stockholm har polisen en balans på drygt 1 000 Eko-brottsärenden. Runt om i landet väntar mängder med Eko-mål på att bli åtgärdade. Resurser för spaning mot ekonomins brottslingar saknas nästan helt. I det läget säger moderaterna att man ifrågasätter nyttan och behovet av personalförstärkningar.

Om ni moderater vore ärliga, borde ni till nästa val utforma en valaffisch där det kunde stå: "Ekobrottslingar och fifflare kan vara trygga i moderaternas Sverige." Det är sanningen, herr Körlof.

Ännu några korta kommentarer vill jag göra. Folkpartiet har i reservation 4 föreslagit ytterligare 30 polistjänster för narkotikabekämpning. Det råder ingen delad mening mellan folkpartisten och övriga i justitieutskottet om behovet av resursförstärkningar i kampen mot narkotikabrottsligheten. I juni månad i fjol tillförde också regeringen narkotikapolisen 100 polismanstjänster. Regeringens narkotikakommission har föreslagit att 25 polismän tillförs narkotikarotlarna. Departementschefen har anmält att prövning av det förslaget skall ske under senare delen av året i samband med prövningarna av andra åtgärder mot narkotika och narkotikabrottslighet. Samtliga i utskottet, utom folkpartisten, har accepterat regeringens förslag på den punkten.

I några motioner har föreslagits att nya rotlar inrättas. F. n. finns länsrotlar i 24 polisdistrikt, lokala rotlar i ytterligare 6 distrikt och en rotel i rikspolisstyrelsen. Narkotikakommissionen har också haft synpunkter på rotelindelningen. De frågorna ankommer det på regeringen att pröva. Något uttalande från riksdagen har justitieutskottet inte ansett behövligt.

Ulf Lönnqvist m. fl. i Stockholm har även i år aktualiserat frågan om ändrad polisdistriktsindelning i Stockholm. Justitieutskottet har i betänkandet understrukt att det finns betydande skillnader i storlek mellan de nuvarande polisdistrikten i Stockholm. Detta kan vålla problem, men det bör ankomma på regeringen att pröva en ändrad distriktsindelning.

Handens polisdistrikt anser motionärerna bör tillföras ökade resurser. Det polisdistriktet har också, sedan Ulf Lönnqvist m. fl. senast motionerade om förstärkningar, tillförts nya tjänster: en ny kriminalinspektörstjänst, en omvandlad kriminalinspektörstjänst och – fr. o. m. den 1 januari i år – 16 polismän utöver personalstat och 20 polisaspiranter, som rikspolisstyrelsen har placerat i Handens polisdistrikt. En sådan framgång med en resursmotion, avslagen av riksdagen, torde ingen annan här i kammaren ha haft under senare år. Justitieutskottet anser det inte heller i år nödvändigt med något uttalande om ytterligare förstärkningar. Samma bedömning har utskottet gjort när det gäller de motioner som krävt polishusbyggen.

Till sist har justitieutskottet behandlat en motion av Marianne Karlsson från centern, motion 1149 om återinförande av titlar eller yrkesbeteckningar i våra pass. Motionären anser att man kan bli mycket väl bemött i utlandet, om man i sitt pass har en fin svensk titel. Marianne Karlsson vill att personer med dessa fina titlar skall kunna få ett bättre bemötande utomlands när de visar upp sina pass än vad svenskar utan titel i passet eller svenskar med mindre fina titlar kan få.

Justitieutskottet har enhälligt ansett att det inte är någon riksdagens uppgift att göra något uttalande i den riktningen och avstyrker därför motionen.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till justitieutskottets hemställan i betänkande nr 22 på samtliga punkter.

Onsdagen den
11 april 1984

*Anslag till polis-
väsendet, m. m.*

Anf. 71 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Arne Nygren säger att centerreservationerna utgör små krusningar på ett stilla hav och att det är felräkningspengar på 10 miljoner som det hela rör sig om. 10 miljoner kanske inte Arne Nygren tycker är så mycket, såvitt jag förstår. Då kan jag inte heller förstå varför han inte stödde centerns krav på att öka platsantalet från 200 till 300 när det gäller grundutbildningen för poliser.

Uppgiften att det skulle finnas 1 000 tillgängliga och överflödiga poliser tas till intäkt för att dramatiskt skära ned polisutbildningen, men jag tycker verkligen att den uppgiften måste ifrågasättas. Den är en statistisk skrivbordsprodukt som inte återspeglar verkligheten.

Jag är övertygad om att de här poliserna är i tjänst inom polisväsendet, t. ex. då ordinarie befattningshavare av olika skäl är förhindrad. Utan deras arbete skulle verksamheten inte fungera i normal omfattning.

Ett annat förhållande som inte nämnts i något sammanhang i budgetpropositionen eller här i debatten är den övertid som poliserna har. Under de senaste åren har det varit ett övertidsuttag som motsvarar ungefär 800 årsarbetskrafter. Den siffran bör väl begrundas när det gäller dimensioneringen av utbildningen. Övertiden ger en falsk bild av resurserna.

Också ur arbetsmiljösynpunkt är övertiden värd att uppmärksammas. Jag vill fråga Arne Nygren om han tycker att det är riktigt och lämpligt ur arbetsmiljösynpunkt att pressa poliserna till övertidsuttag motsvarande 800 årsarbetskrafter.

Anf. 72 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Jag hade hoppats att vi skulle kunna äta middag i lugn och ro, men det blir tydligen inte riktigt så efter Arne Nygrens senaste anförande. Han sade, och det berördes också av Gunilla André, att de borgerligas reservationer var som krusningar på en annars lugn yta, men plötsligt drog ett slagskepp fram över havet och det sköts ordentligt skarpt. Jag måste svara Arne Nygren på ett antal av de ganska grova anklagelser som han gjorde.

Han sade bl. a. att i moderaternas Sverige lever ekonomiska brottslingar och fiffflare tydligen trygga. Det tycker jag var ett för den här kammaren ganska otrevligt uttalande, måste jag säga. Det var ändå under borgerliga regeringar som vi började bygga upp Eko-rotlarna ute i landet, började satsa på att utbilda poliser mot ekonomisk brottslighet. Det var under borgerliga regeringar som brottsförebyggande rådet fick i uppdrag att starta utredningar om hur man skulle komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten.

Arne Nygren känner väl till detta, men det ingår i den socialdemokratiska retoriken att det inte gjordes någonting under borgerliga regeringar och att vi motarbetar förslag som går ut på att komma åt den ekonomiska brottsligheten. Jag tycker att ni bör hålla er för goda för att fortsätta den typen av debatt. Den är inte med sanningen överensstämmande.

Jag kan inte påminna mig något förslag, som framförts i Sveriges riksdag och som handlar om att komma till rätta med ekonomisk brottslighet eller att skärpa straff för ekonomisk brottslighet, som vi har motsatt oss, om vi har

varit övertygade om att detta är den riktiga metoden att komma åt dessa brott men inte samtidigt slår sönder möjligheterna att bedriva näringsverksamhet här i landet. Det är detta diskussionen hela tiden har handlat om. Jag tycker att det känns obehagligt att vi skall behöva föra debatten på den nivå som Arne Nygren nu lånade sig till.

Några synpunkter till. Vår kritik mot omfördelning av 50 polismän knyter sig till principer. Börjar vi omfördela poliser inom gällande ramar i än den ena än den andra riktningen, utan att rikspolisstyrelsen har framfört synpunkter på vad den tycker är vettigt att prioritera inom polisverksamheten, då tror jag att landets riksdag är inne på fel väg. Jag tror alltså att man i det väsentliga skall överlåta åt rikspolisstyrelsen att göra prioriteringar i fråga om var man skall sätta in polismän för att komma åt brottslighet.

Arne Nygren lät siffrorna flöda om hur den ekonomiska brottsligheten i landet breder ut sig och hävdade att vi därför behöver satsa på att angripa det slaget av brottslighet. Det ligger säkert mycket i detta. Då vill jag bara påpeka att brottsförebyggande rådet så sent som i förra veckan presenterade en stor undersökning om våldsbrottslighetens utveckling här i landet som otvetydigt pekar på att våldsbrottsligheten breder ut sig, att den blir grövre och att den drabbar fler människor i samhället.

Mot den bakgrunden måste man också överväga vilka prioriteringar som skall göras, och det framgick av mitt inledningsanförande att det mot den bakgrunden kan te sig tveksamt – i varje fall – att göra en omprioritering som innebär att man tar poliser från övervaknings- och ordningsverksamhet och flyttar över dem till Eko-verksamhet. Våldet drabbar ju ytterst enskilda människor i vårt samhälle, och vi tycker att man skall diskutera den här typen av prioriteringar seriöst och sakligt. Det är en viktig debatt, och jag tycker att Arne Nygren har anledning att ta tillbaka uttalandet om att Eko-brottslingar och fiflare lever säkert och tryggt i moderaternas samhälle.

Anf. 73 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! Riksdagsledamöters och de olika riksdagspartiernas kamp mot narkotikan varken kan eller bör styras av promemorior från narkotikakommissionen, hur väl underbyggda dessa än är. Riksdagen skall inte avhända sig rätten att besluta om vad den vill prioritera. Särskilt när det gäller vårt lands största sociala problem skall vi inte behöva läsa i tidningarna vad vi skall besluta.

Vårt förslag till fler narkotikapoliser är överblickbart för riksdagsledamöterna, och det är ett förslag som kan antas nu och i dag.

Anf. 74 ARNE NYGREN (s) replik:

Herr talman! För att försöka klara det här före middagsuppehållet skall jag begränsa mig till en mycket kort replik.

Jag vill säga till Björn Körlof att upphovsmannarätten till 1970-talets åtgärder mot ekonomisk brottslighet har rikspolisstyrelsen. Det gjordes oerhörda insatser också på 1960-talet med alla razzior i deklareringshänseende osv. Dessa insatser utvecklades efter AMOB-rapporten. Det arbetades

Onsdagen den
11 april 1984

*Meddelande om
frågor*

fram många rapporter i brottsförebyggande rådet. De antogs bara till en del av de borgerliga regeringarna; de flesta kom inte fram i ursprungligt skick eller lades åt sidan och ledde inte till åtgärder under de sex åren.

Det är riktigt att vi behöver åtgärder också mot våld och narkotika, och det är ju dessa omprioriteringar som vi måste göra i ett läge där vi inte har ytterligare resurser. Detta, vill jag säga till Gunilla André, är just orsaken till att vi i dag kan gå ned något litet när det gäller utbildning och intagning av aspiranter: Vi har inte resurser numera till att öka polisbeståndet här i landet. Vi kunde göra det under de ekonomiskt goda åren i mitten på 1970-talet, när vi fick 400–600 nya poliser per år. Sedan förstördes samhällsekonomin. I dag kan vi inte öka på med några poliser, och då behöver vi inte heller öka utbildningen mer än vad som sker i dag.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

12 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1983/84:190 Vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen, m. m.

13 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1983/84:2777 av *Lars Werner m. fl.*

1983/84:2778 av *Bertil Lidgard m. fl.*

Ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt m. m. (prop. 1983/84:148)

1983/84:2779 av *Lars Tobisson m. fl.*

1983/84:2780 av *Björn Molin m. fl.*

1983/84:2781 av *Stig Josefson m. fl.*

Fortsatt valutareglering (prop. 1983/84:151)

14 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 11 april

1983/84:501 av *Knut Wachtmeister* (m) till finansministern om sänkt uttagsprocent för preliminär B-skatt:

Avser finansministern, mot bakgrund av regeringens inflationsmål för innevarande och nästa år, att föreslå en lägre uttagsprocent för preliminär B-skatt än nuvarande 120 % av näst föregående års slutliga skatt?

1983/84:502 av andre vice talman *Anders Dahlgren* (c) till jordbruksministern om lakvattenförsurningen från Bersbo gruvor i Åtvidabergs kommun:

1 000 ton tungmetaller samt stora mängder svavelsyra urlakas varje år från gruvdriftens avfallshögar. Regnvattnet i kombination med luftens syre frigör zink, koppar, kadmium, bly och svavelsyra. Med ytvattnet rinner dessa slaggprodukter till sjöarna, som försuras och dör. En sådan sjö är Gruvsjön utanför Åtvidaberg. Gruvsjön står i sin tur i förbindelse med andra sjöar, exempelvis Yxningen som är av riksintresse för den vetenskapliga naturvården.

Under lång tid har Åtvidabergs hälso- och miljöskyddsnämnd ägnat denna fråga stor uppmärksamhet. Länsstyrelsen i Östergötlands län har även tillskrivit regeringen i frågan. Vissa undersökningar har under åren utförts, men det synes fortfarande inte finnas något absolut svar på hur man skall komma till rätta med läckaget från gruvdriftens avfallshögar. I avvaktan på en slutlig lösning är det emellertid viktigt att med temporära metoder förhindra ytterligare försurning av vattnen. En sådan kan vara uppsamling av lakvattnet i bassänger vilket sedan kan kalkas innan vattnet förs vidare.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga jordbruksministern: Är regeringen beredd att tillskjuta de medel som behövs för en temporär lösning av lakvattenförsurningen från Bersbo gruvor i Åtvidabergs kommun?

1983/84:503 av *Ingela Andersson* (vpk) till utbildningsministern om beslutet om den nya högskoleorganisationen:

Under 1983 års höstriksdag antogs en proposition som byggde på departementspromemorian 1983:6 angående vissa högskoleorganisatoriska frågor. Beslutet innebar bl. a. att organisationen på linje- och fakultetsbasis i vissa fall kan brytas upp och att i stället s. k. utbildnings- och forskningsnämnder bildas. På den samhällsvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs universitet har nu detta omsatts i praktiken. Tre institutioner har brutit sig ur fakulteten och bildat en ny organisation. Tanken bakom detta synes vara att skapa möjligheter för inrättandet av den s. k. Ekonomihögskolan, där näringslivet enligt planerna kommer att få en mycket framträdande plats vad gäller styrelseinflytande, finansiering och inriktning på utbildning och forskning.

Min fråga till utbildningsministern blir därför:

Var syftet med beslutet om ny högskoleorganisation verkligen att skapa möjligheter för återupprättande av storfinansens handelshögskolor?

1983/84:504 av *Paul Lestander* (vpk) till jordbruksministern om anställningsformen för skogsvårdsstyrelsens skogsarbetare:

Skogsvårdsstyrelserna har under åren haft uppdragsverksamhet i fråga om skogsvård, avverkning och naturvård. I denna uppdragsverksamhet har objektanställda beredskapsarbetare utgjort arbetsstyrkan. Dessa skogsarbetare omfattas inte av exempelvis lagen om anställningsskydd. Man har inga

Nr 122

Onsdagen den
11 april 1984

*Meddelande om
frågor*

egentliga uppsägningstider. I ett skede då skogs- och skogsvårdspolitiken bör planeras mera långsiktigt, borde man kunna vänta sig en personalpolitik som inte har ett sämre innehåll än vad som gäller inom arbetsmarknaden i övrigt.

Jag vill därför fråga jordbruksministern:

Kommer jordbruksministern att vidta åtgärder som innebär att skogsarbetarna hos skogsvårdsstyrelserna erbjuds tillvidareanställningar?

15 § Kammaren åtskildes kl. 17.53.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert